

Thomas

MANN

Čarovná hora

Mladá fronta

THOMAS MANN

Čarovná hora

Přeložil Vratislav Jiljí Slezák

Thomas

MANN

Čarovná hora

MLADÁ FRONTA

*Vydání této knihy velkoryse podpořil grantem Goethe Institut,
financovaný ministerstvem zahraničních věcí Spolkové republiky Německo.*

ISBN (pdf) 978-80-204-4095-2

Originally published as: Der Zauberberg

© S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main 1924.

Translation © Vratislav Jiljí Slezák, 2015

— PŘEDZNAMENÁNÍ —

Hodláme vyprávět příběh Hanse Castorpa – nikoli kvůli jeho osobě (čtenář pozná, že je to obyčejný, leč sympatický mladý muž), ale pro příběh samotný; připadá nám, že je svrchovaně záhodno jej vyprávět (a ve prospěch Hanse Castorpa připomeňme, že jde o jeho příběh a něco nevšedního že se nepříhoda každému); udál se velmi dávno, vlastně je, abychom tak řekli, už dlouho pokrytý ušlechtilou patinou dějin, a je proto třeba jej vyprávět slovesným časem pro minulost věru hluboce zapadlou.

Pro příběh to nepředstavuje nevýhodu, spíše přednost; příběhy se přece musejí nejprve někdy udát, a čím jsou minulejší, jsou pak, dalo by se říci, touto svou povahou i vhodnější pro vypravěče, švelivého vyznavače imperfekta. Ale náš příběh není takový, jaké se lidem přiházejí podnes a nemalou měrou i vypravěčům příběhů; tahle historie je mnohem starší, než kolik je jí let, její věkovitost, její stáří nelze spočítat z uplynulých dní ani z oběhů slunce, jež se do ní obtiskly: ona za míru minulosti nevďečí vlastně času – tímto podotknutím budíž mimochodem poukázáno a upozorněno na spornost a prazvláštní obojakou povahu toho tajemného jevu.

Abychom však jasný obsah uměle nezatemňovali: vysoký stupeň odvanutosti našeho příběhu je dán tím, že se odehrává před určitým přelomem a předělem, jenž přivodil propastné rozštěpení... Odehrává se, anebo abychom veškeré přezens pečlivě obešli, odehrával se a odehrál v oněch dávných dnech, kdy se před započítím veliké války začalo dít tolik věcí; ovšem to, co začalo, zjevně vůbec ještě neskončilo. Odehrává se tedy předtím, třebaže nikterak dlouho předtím. Ale není minulostní ráz nějakého příběhu tím hlubší, úplnější a pohádkovější, čím těsněji se před tím „předtím“ odehrává? Navíc je možné, že s pohádkou má tento náš příběh leccos společného i jinak, svou vnitřní povahou.

Budeme jej vyprávět obšírně, přesně a důkladně – copak zábavnost nebo nudnost příběhu byla kdy závislá na tom, kolik prostoru a času příběh zabírá? Z ódia přehnané pečlivosti strach nemáme, kloníme se totiž spíše k názoru, že pouze důkladnost dokáže opravdu pobavit.

Vypravěč nebude s Hansovým příběhem hotov jen tak jedna dvě. Sedm dní, týden, nepostačí, a ani sedm měsíců ne. Nejlépe když ani nebude mít předem jasno, kolik pozemského času uplyne, po který si ho ta historie připoutá. Aby to snad propána nebylo celých sedm let!

A tak se do toho pustme.

— KAPITOLA PRVNÍ —

Příjezd

Na vrcholu léta cestoval ze svého otcovského města Hamburku do stanice Davos-Město v kantonu Graubünden obyčejný mladý muž. Jel tam na tři týdny na návštěvu.

Z Hamburku až tam nahoru je to cesta ovšem daleká, na tak krátký pobyt vlastně daleká až příliš. Jede se přes země vícera pánů nahoru dolů, z jihoněmecké vysočiny se sjíždí k břehu švábského moře a po jeho skotačivých vlnách se pak pokračuje lodí nad hlubinami považovanými kdysi za bezedné.

Cesta, která doposud probíhala velkoryse a přímočaře, se nyní drobí. Častá jsou zdoluhavá zdržení. U Rorschachu na švýcarském území se cestující opět svěří železnici, tou však dojede jen do Landquartu, malé stanice v Alpách, kde je nutno přestoupit. Po delším postávání ve větrné a nepříliš půvabné končině nasedne na úzkokolejku a ve chvíli, kdy se dá do pohybu lokomotiva sice malá, zjevně však s neobyčejnou tažnou silou, začíná vlastní dobrodružná část jízdy, příkré, tvrdošíjné stoupání, které jako by nechtělo nikdy skončit. Stanice Landquart neleží totiž ještě nijak vysoko, zato nyní se již doopravdy prodíráme skalní divočinou do velehor.

Hans Castorp – tak se totiž ten mladý muž jmenuje – seděl sám s příruční brašnou z krokodýlí kůže, dárkem od svého strýce a pěstouna, konzula Tienappela, ať i toto jméno tu hned zraje zazní, v malém, sedě čalouněném kupé, zimní plášť se houpal na věšáku, pléd ležel svinutý; okénko měl stažené, a protože se teď odpoledne už začalo stále víc ochlazovat, náš zhýčkaný mazánek si vyhrnul límec svého módního, širokého letního převlečníku s hedvábnou podšívkou. Na sedadle vedle sebe měl brožovanou knihu s názvem „Ocean steamships“, v níž si na počátku cesty občas četl; nyní ležela odložená a dech těžce supící lokomotivy, jenž pronikal dovnitř, ji znečišťoval sazemi.

Člověka – a zejména mladého, který v životě dosud nezapustil pevnější kořeny – vzdálí od jeho každodenního světa, od všech jeho povinností, zájmů, starostí a vyhlídek dva dny cesty mnohem větší měrou, než jak si dokázal představit za jízdy drožkou na nádraží. Prostor, jenž se úprkem navaluje mezi ním a místem, kde žil, vykazuje

síly, které jsou obvykle vyhrazovány času; co chvíli vyvolává vnitřní změny, velmi podobné těm, jaké působí čas, jenže jaksí ještě mocnější. I prostor vyvolává zapomnění stejně jako čas; činí to však tím, že lidskou osobu oprostuje od jejích vztahů a uvádí ji do původního stavu svobody, dokonce i z pedanta a pecivála učiní v mžiku něco jako tuláka. Čas, říká se, je Léthé; ale i vzduch dále je stejný nápoj, a účinkuje-li méně důkladně, pak o to rychleji.

Stejně se vedlo i Hansi Castorpovi. Nehodlal této cestě přikládat zvláštní důležitost a nějak se jí v nitru zabývat. Když už ji musel podniknout, chtěl ji spíš mít co nejdřív za sebou a vrátit se stejný, jako když odjížděl, a navázat život přesně tam, kde jej musel na chvíli přerušit. Ještě včera jeho myšlenky nevybočovaly z obvyklého kruhu, přemítal o tom, co si zrovna odbyl, o závěrečných zkouškách, i o tom, co ho bezprostředně čeká, o svém vstupu do praxe ve firmě Tunder & Wilms (loděnice, strojírna a kotlárna), a na dobu po těch nastávajících třech týdnech vyhlížel s takovou mírou netrpělivosti, jakou jeho povaha jen dokázala vyvinout. Najednou mu však připadlo, jako by si nyní jeho plnou pozornost žádalo toto nové prostředí, že se nesluší brát je na lehkou váhu. Že byl vynesен vzhůru do oblastí, jejichž ovzduší ještě neokusil a kde, jak věděl, panují naprosto nezvyklé životní podmínky, podivně nuzné a skrovné, začalo být vzrušující a naplňovalo ho jistou úzkostí. Domov a řád nejenže ležely daleko za ním, ony hlavně ležely bezpočet sáhů hluboko pod ním, a on pořád ještě stoupal výš a výš. Těkaje mezi tím, co zanechal dole, a neznámem, které na něj čeká, si kladl otázku, jak se mu tam nahoře asi povede. Není možná nerozumné a škodlivé, že on, narozený a přivyklý vzduchu jen pár metrů nad mořskou hladinou, se náhle vydal na cestu do těchto extrémních končin a nepobyl předtím alespoň několik dní na nějakém místě ve středně vysoké poloze? Přál si, aby už byl u cíle, vždyť až bude nahoře, myslel si, bude tam žít jako kdekoli jinde, a ne jako nyní, kdy mu šplhání vlaku připomíná, v jakých nepřiměřených sférách se nachází. Vyhlédl ven: vlak se v obloucích vinul úzkou soutěskou; bylo vidět přední vozy, lokomotivu vyfukující při té své námaze hnědé, zelené a černé chuchvalce dýmu, jež se rozplývaly kolem dokola. V hlubinách po pravé straně hučela voda; vlevo se proti obloze šedé jako kámen tyčily mezi skalisky tmavé smrky. Následovaly tunely, kde byla naprostá tma, a když se opět rozbřesklo, otevřel se pohled do rozlehlých roklín s osadami v hlubině. Rokle se opět zavřely

a vynořily se další soutěsky se zbytky sněhu v rozsedlinách a trhlinách. Na malých, chudičkých koncových nádražích postál vlak občas o něco déle a vyjížděl pak v opačném směru, a to mátl, člověk nevěděl, kam vlastně jede, a už ani netušil, kde je která světová strana. Rozevíraly se velkolepé daleké výhledy do posvátného, fantasmagorického světa strmých velehorských vrcholů, do nichž vlak stále usilovně stoupal, a zraku plnému úcty ihned zase mizely v záhybech trati. Hans Castorp si připomněl, že pod sebou zanechal pásma listnatých stromů, a pakli se nemýlí, i zpěvavého ptactva, a pomyšlení na takovou ztrátu a ochuzení mu přivodilo nával slabé závratě a nevolnosti, a tak si na pár vteřin zakryl rukou oči. Přešlo to. Zjistil, že stoupaní je u konce a že dosáhli vrcholu průsmyku. Po údolní rovině uháněl vlak pohodlněji.

Blížila se osmá večer, bylo ještě světlo. V krajině se v dálce ukázalo jezero, hladinu mělo šedou, černé smrkové lesy při jeho březích šplhaly vzhůru po okolních stráních, nahoře posléze řídly a vytrácely se a zbývala už jen holá, mlžná skaliska. Vlak zastavil na malé stanici, Davos-Osada, jak Hans Castorp zaslechl venku vyvolávat, zakrátko tedy bude u cíle. Vtom zcela blízko uslyšel rozšafný hamburský hlas svého bratrance Joachima Ziemšena, jak říká: „Zdravím tě, tak si vystup,“ a když Hans vykoukl z okna, stál pod ním na nástupišti skutečně Joachim v hnědém převlečnicku, prostovlasý, a vypadal tak zdravě jako ještě nikdy v životě. Zasmál se a znovu řekl:

„No tak vystup, nestyd' se!“

„Vždyť jsem ještě nedojel,“ řekl Hans Castorp zaraženě a zůstal sedět.

„Ale dojels. Tohle je stanice Obec. Odtud je to do sanatoria blíž. Mám tady vůz. Dej mi svoje věci.“

Zmatený a rozčilený z příjezdu a shledání podal mu Hans Castorp se smíchem příruční brašnu a plášť, svinutý pléd, hůl a deštník a nakonec i „Ocean steamships“. Pak proběhl úzkou chodbičkou a seskočil na nástupiště k takříkajíc teprve vlastnímu, osobnímu přivítání s bratrancem; proběhlo bez přepjatosti, jak je mezi lidmi chladných a zdrženlivých mravů zvykem. Je to zvláštní, ale oba se odjakživa vyhýbali oslovení křestním jménem, jen a jen z ostychu před přílišnou srdečností a vřelostí. Protože se však dost dobře nehodilo, aby se oslovovali příjmením, omezili se na prosté tykání. Mezi oběma bratřenci to byl ustálený zvyk.

Výjevu, jak si oba – mladý Ziemšen s vojenským držením těla – spěšně a trochu rozpačitě potřásli rukama, přihlížel livrejovaný muž

v čepici s prýmky a přešel pak k nim, aby si od Hanse Castorpa vyžádal zavazadlový lístek; byl to vrátný Mezinárodního sanatoria Berghof a hodlal tam zavézt hostův velký kufr ze stanice Město, zatímco pánové pojedou vozem přímo na večeri. Muž nápadně kulhal, a tak se Hans Castorp Joachima Ziemšena rovnou zeptal:

„On je válečný vysloužilec? Pročpak tak kulhá?“

„Ale prosím tě!“ opáčil Joachim poněkud trpce. „Vysloužilec! Má to v koleně – totiž měl, vyjmuli mu potom kolenní česku.“

Hansi Castorpovi to okamžitě došlo. „Aha!“ prohodil, v chůzi zvedl hlavu a letmo se ohlédl. „Nechceš mi přece namluvit, že ty taky máš něco takového? Vypadáš, jako bys už dávno nosil portepé a zrovna ses vrátil z manévru.“ A zboku si bratrance prohlížel.

Joachim byl vyšší a ramenatější než on, přímo obraz mladistvé síly a jako stvořený pro uniformu. Náležel k velmi snědému typu, jaký jeho světlovlasá domovina nezřídka plodí, a jeho beztak tmavá pleť opálením téměř zbronzověla. Měl velké černé oči a nad plnými, pěkně vykrojenými ústy tmavý knírek, skoro by se dalo říci přímo krasavec, nebýt odstávajících uší. Ty byly až do určitého okamžiku jedinou starostí a bolestí v jeho životě. Teď měl starosti jiné. Hans Castorp pokračoval:

„Pojedeš pak se mnou už zase dolů, ne? Opravdu nevidím nic, co by tomu bránilo.“

„Já s tebou?“ užasl bratranec a obrátil k němu veliké oči, které byly odjakživa mírné, ale za těch pět měsíců prožitých zde se do nich vloudil výraz jisté únavy, ba smutku. „A kdy?“

„No za tři neděle.“

„Aha, ty se v myšlenkách zřejmě už zas vracíš domů,“ usoudil Joachim. „Jen počkej, vždyť jsi zrovna přijel. Pro nás tady nahoře nejsou tři neděle skoro nic, pro tebe ovšem, když tu jsi na návštěvě a chceš zůstat jen ty tři týdny, pro tebe je to času spousta. Nejdřív se pěkně zaklimatizuj, to vůbec není jen tak, však poznáš. A podnebí tu u nás není taky ta jediná zvláštnost. Uvidíš tady leccos nového, jen si všiměj. A co mne se týče, tak rychle to nepůjde, víš, za tři neděle domů, to jsou nápady tam od vás zdola. Snědý sice jsem, jenže to je hlavně opálení od sněhu, tady to vůbec nic neznamená, jak neustále podotýká Behrens, a při posledním podrobném vyšetření mi řekl, že to zcela určitě potrvá ještě aspoň půl roku.“

„Půl roku? To nemyslíš vážně!“ zvolal Hans Castorp. Před staniční budovou, což byla vlastně jakási lepší kůlna, usedli právě do žlutého

lehkého kočáru přichystaného na kamenitém prostranství; oba hnědáci trhli vozem a Hans Castorp se rozhorleně vrtěl na tvrdém čalounění. „Půl roku? Vždyť už tady skoro půl roku jsi! Takhle se přece s časem nedá –!“

„Ano, čas,“ řekl Joachim a několikrát pokývl hlavou, nevšímaje si bratrancova upřímného rozhořčení. „Tady s lidským časem zacházejí jinak, budeš se divit. Tři týdny jsou tu jako jeden den. Však uvidíš. Všemmu se naučíš,“ řekl a dodal: „Tady se pojmy mění.“

Hans Castorp se na něj nepřetržitě z boku díval.

„Jenže ty ses přece skvěle zotavil,“ řekl a kroutil hlavou.

„Připadám ti tak?“ opáčil Joachim. „Vid', taky si to myslím!“ řekl a opřel se rovně o polštář; ihned však zaujal opět šikmější polohu. „Daří se mi sice líp,“ prohlásil, „jenže zdravý ještě nejsem. Vlevo nahoře, kde bylo dřív slyšet chrčení, to teď už zní jen zdrsněle, to by nebylo tak zlé, ale dole je to ještě drsné moc, a pak taky mám v druhém mezižebním prostoru šelesty.“

„Z tebe se tu stal přímo učenec,“ řekl Hans Castorp.

„To je učenost teda opravdu náramná. Byl bych ji už dávno rád vypotil ve službě,“ odvětil Joachim. „A ještě mám taky sputum,“ řekl a přitom nedbale a zároveň prudce pokrčil rameny, což se k němu nijak nehodilo, a ukázal bratranci, co napůl povytáhl z boční kapsy převlečníku a ihned zase do ní zastrčil: plochou lahvičku z modrého skla s kovovým uzávěrem. „Z nás tady nahoře ji má většina,“ podotkl. „Máme pro ni zvláštní označení, přezdívkou, docela legrační. Koukáš se po krajině?“

Hans Castorp se opravdu rozhlížel a prohlásil: „Velkolepá!“

„Myslíš?“ zeptal se Joachim.

Chvíli jeli po ulici s nepravdělnou zástavbou rovnoběžně s tratí v ose údolí, pak se dali vlevo přes úzké koleje, přešli potok a po silniče mírně stoupající k zalesněným svahům se nyní kodrcali k podélné budově, obrácené průčelím k jihovýchodu, v níž se právě rozsvěcovala první světla; stála na lučinatém, plochem výběžku, měla věž s kupolí a se spoustou svých balkonových lodžii vypadala z dálky jako děravá a pórovitá houba. Slabé červánky, které chvíli oživovaly rovnoměrně zataženou oblohu, pohasly a v přírodě se rozhostil onen bezbarvý, duše zbavený a smutný přechodný stav bezprostředně předcházející plnému nástupu noci. Ve velmi protáhlém a poněkud obloukovitým údolím se teď objevovala světla ve všech sídlech, jak na jeho dně, tak tu

a tam i na obou jeho úbočích, – zejména na výčnělkovitém pravém, kde stavby byly umístěny terasovitě nad sebou. Vlevo vybíhaly vzhůru po lučinatých stráních pěšiny a ztrácely se v tupé černi jehličnatých lesů. Až docela vzadu, kde se údolí zužovalo, stály ve střízlivé břidlicové modři horské kulisy. Zvedl se vítr a nastal citelný večerní chlad.

„No, upřímně řečeno, tak ohromující mi zas nepřipadá,“ řekl Hans Castorp. „Kdepak jsou ledovce a věčný sníh a mohutní horští obři? Tyhleto kopce se mi moc vysoké nezdají.“

„Jen si nemysli, vysoké jsou,“ odpověděl Joachim. „Skoro všude je vidět hranici lesa, je nápadně ostrá, smrky najednou končí a tím přestává všechno, je konec, pak už jsou jen skály, jen se podívej. Tamhle naproti, vpravo od Schwarzhornu, té zubaté hory, máš dokonce ledovec, vidíš, jak se tam ještě modrá? Není velký, ale ledovec to je, jak se patří, jmenuje se Scaletta. A v té mezeře jsou Piz Michel a Tinzenhorn, odsud nejsou vidět, ty jsou zasněžené pořád, celý rok.“

„Věčný sníh,“ podotkl Hans Castorp.

„No, věčný, chceš-li. Ale je to všechno pěkně vysoko. Jenže i my jsme hrozně vysoko, uvaž. Šestnáct set metrů nad mořem. To se pak nějaký kopec už neprosadí.“

„Však to taky bylo šplhání! Bylo mi pěkně úzko, to ti povím. Šestnáct set metrů! Když to spočítám, je to asi pět tisíc stop. V životě jsem tak vysoko nebyl.“ A Hans Castorp se na zkoušku toho cizího vzduchu zhluboka nadýchl. Byl svěží – nic víc. Postrádal vůni, obsah, vlhkost, vdechoval se snadno a duši neříkal nic.

„Výtečný!“ poznamenal zdvořile.

„Ano, vzduch je to proslulý. Ale dneska se zdejší končina neprezentuje zrovna příznivě. Mnohdy se vyjímá líp, zejména když je zasněžená. Jenže člověk se pohledu na ni brzo nasytí. My všichni tady nahoře, to mi věř, jí máme až po krk, úplně a naprosto,“ pravil Joachim a ústa se mu stáhla odporem, který působil přehnaně a neovládaně a opět se k němu nijak nehodil.

„Ty mluvíš tak zvláštně,“ podotkl Hans Castorp.

„Jak to zvláštně?“ otázal se Joachim trochu znepokojeně a otočil se k bratranci...

„Ne ne, promiň, jenom mi to chvíli tak připadalo!“ spěšně prohlásil Hans Castorp. Měl totiž na mysli obrat „my tady nahoře“, který Joachim použil už třikrát nebo čtyřikrát a v Hansi Castorpovi vzbudil podivnou tíseň.

„Naše sanatorium leží ještě výš než obec, jak vidíš,“ pokračoval Joachim. „O padesát metrů. V prospektu je psáno ‚sto‘, ale je to pouhých padesát. Úplně nejvýš leží tamhle tím směrem sanatorium Schatzalp, není odtud vidět. Musejí v zimě svážet svoje mrtvoly na bobových saních, protože cesty nejsou sjízdné.“

„Svoje mrtvoly? Cože! No prosím tě!“ zvolal Hans Castorp. A najednou ho přepadl smích, prudký, neovladatelný smích, a chladným větrem poněkud ztuhlý obličej se mu stáhl v lehce bolestnou grimasu. „Na bobech! A to mi povídáš jen tak, jakoby nic? Z tebe se za těch pět měsíců stal pěkný cynik!“

„Ale vůbec ne,“ odpověděl Joachim a pokrčil rameny. „Proč? Mrtvolám je to přece jedno... Je ovšem možné, že se tady z člověka cynik stane. I Behrens je taky pořádný cynik – mimochodem famózní figura, starý buršák a podle všeho vynikající chirurg, ten se ti bude líbit. Pak je tu ještě Krokowski, asistent – úžasný mozek. V prospektu se na jeho činnost zvlášť poukazuje. Provozuje totiž s pacienty pitvání duší.“

„Cože provozuje? Pitvání duší? No to je ale příšerné!“ zvolal Hans Castorp a dočista propadl svému rozveselení. Už se neovládal, po všem předchozím ho pitvání duší uchvátilo nejvíc a smál se, až mu zpod ruky, již si v předklonu zastíral oči, tekly slzy proudem. I Joachim se srdečně smál – zjevně mu smích dělal dobře –, a tak se stalo, že z vozu, který je po strmé, vinuté příjezdové cestě nakonec už jen krokem dovezl k portálu Mezinárodního sanatoria Berghof, vystoupili oba mladí muži velmi rozjaření.

Číslo 34

Hned mezi vchodem do domu a mezidveřním prostorem byla po pravé straně vrátnice; v téže šedé livreji jako ten kulhavec na nádraží vyšel odtamtud mladíkům vstříc zřízenec francouzského typu, který předtím seděl u telefonu a četl si v novinách, a vedl je příjemně osvětlenou halou, po jejíž levé straně se nacházely společenské místnosti. Hans Castorp do nich zběžně nahlédl a zjistil, že jsou prázdné. Zeptal se bratrance, kde že jsou hosté, a ten odpověděl:

„Mají leženou. Já jsem dnes měl vycházku, protože jsem jel pro tebe na nádraží. Jinak po večeri taky ležím na balkoně.“

Mnoho nechybělo, a Hans Castorp se znovu dal do smíchu.

„Cože, vy ležíte na balkoně ještě v noci a v mlze?“ zeptal se pochybovačně.

„Ano, to je předpis. Od osmi do deseti. Teď ale pojd', prohlédni si svůj pokoj a umyj si ruce.“

Vstoupili do výtahu, jeho elektrický pohon obsluhoval ten Francouz. Výtah klouzal vzhůru a Hans Castorp si osušoval oči.

„Jsem z toho smíchu celý rozlámaný a zmožený,“ řekl a dýchal ústy. „Tys mi pověděl tolik šílených věcí... To s pitváním duší byla tedy síla, málem mě to porazilo. Krom toho jsem zřejmě po cestě i trochu unavený. Taky máš tak studené nohy? A zároveň to horko ve tvářích, to je nepříjemné. Půjdeme se hned najíst, ne? Už mám hlad. Vaří se tady u vás nahoře slušně?“

Neslyšně kráčeli úzkou chodbou po kokosovém běhounu. Od stropu vysílaly zvonové lampy z mléčného skla bledé světlo. Stěny, natřené olejovou barvou, se leskly bíle a tvrdě. Na jednom místě se objevila ošetřovatelka v bílém čepci a s cvikrem na nose, šňůrku měla zastrčenou za ucho. Nejspíš protestantka, nijak zvlášť oddaná svému povolání, zvědavá, stížená a zneklidňovaná nudou. Na chodbě před bíle natřenými dveřmi s čísly stály na dvou místech na podlaze jakési balony, velké, břichaté nádoby s krátkými hrdly; Hans se v první chvíli zapomněl zeptat, k čemu slouží.

„Tak jsme tady,“ řekl Joachim. „Číslo čtyřiatřicet. Vpravo je můj pokoj, vlevo bydlí jedni ruští manželé – trochu nedbalí a hluční, musím ti říct, ale jinak se to zařídit nedalo. Tak co říkáš?“

Dveře byly dvojité, v prostoru mezi nimi věšák na šaty. Joachim rozsvítil stropní světlo a v jeho mihotavé záři se pokoj představil jako příjemný a klidný, nábytek byl bílý a praktický, tapety rovněž bílé, tlusté a omyvatelné, podlahu pokrývalo čistounké linoleum a na lněných závěsech byly podle moderního vkusu jednoduché a veselé výšivky. Dveře na balkon byly otevřené; bylo vidět světla v údolí a z dálky slyšet taneční hudbu. Dobrák Joachim uchystal do malé vázy na komodě drobnou kytici z květin, které se daly po otavách ještě najít, řebříček a několik zvonků, sám je natrhal na stráních.

„Moc milé od tebe,“ řekl Hans Castorp. „To je ale pěkný pokoj! Tady se dá těch pár týdnů prožít dobře a radostně.“

„Předevčírem tu umřela jedna Američanka,“ podotkl Joachim. „Behrens rovnou prohlásil, že to s ní vezme konec, než ty přijedeš, a ten pokoj že připadne tobě. Byl u ní její snoubenec, anglický námořní důstojník, ale nechoval se zrovna srdnatě. Každou chvíli vybíhal na chodbu se vyplakat, úplně jako malý kluk. A pak si tváře natíral krémem, protože je měl oholené a slzy ho na nich pálily. Předevčírem večer Američanka ještě dvakrát parádně chrlila krev, no a byl konec. Ale včera ji odvezli hned ráno a pak to tady důkladně vykourili, formalinem, ten ty znáš, prý se hodí k takovým účelům.“

Rozrušený Hans Castorp vnímal to vyprávění roztržitě. Stál s vykasanými rukávy před širokým umyvadlem, jehož niklové kohoutky se leskly v elektrickém světle, a na čistě povlečenou bílou kovovou postel se sotva letmo ohlédl.

„Vykourili, to je úžasné,“ rozhovořil se při tom umývání a utírání rukou poněkud nepřipadně. „Ano, metylaldehyd, ten nevydrží ani ta nejsilnější bakterie – H_2CO , jenže štípe v nose, ne? Samozřejmě je úzkostlivá čistota základní podmínkou...“ Řekl „samo-zřejmě“ s důrazem na z, protože bratranec si už od studentských dob osvojil obvyklou nedbalou výslovnost skoro bez z, a velice hbitě pokračoval: „Co jsem to ještě chtěl povědět... Ten námořní důstojník se nejspíš holil strojkem, jak mi připadá, při tom se člověk snáz poraní, než když se holí pořádně obtaženou břitvou, aspoň taková je moje zkušenost, ale sám používám střídavě jedno i druhé... No a slaná voda na podrážděné pokožce, to přirozeně bolí, tak byl asi ze služby zvyklý používat krém, nic jiného mi k tomu nenapadá...“ Tlachal dál, vykládal, že má v kufru dvě stě kusů svého oblíbeného doutníku Maria Mancini – celní kontrola byla nanejvýš vlídná –, a vyřizoval pozdravy od spousty lidí z domova. „Copak se tu netopí?“ zvolal najednou a běžel k trubkám a položil na ně ruce...

„Ne, my tu máme odchov poněkud studený,“ odpověděl Joachim. „To by se muselo nevímco stát, aby v srpnu zapnuli ústřední topení.“

„V srpnu, v srpnu!“ prohlásil Hans Castorp. „Jenže mně je zima! Příšerně mě zebe tělo, ale obličej mám nápadně rozpálený – no jen si sáhni, jak přímo hořím!“

Tak troufalý nápad, nechat si sáhnout na tvář, se k povaze Hanse Castorpa naprosto nehodil a jemu samému připadal trapný. Joachim ovšem neuposlechl, pouze podotkl:

„To je od vzduchu a vůbec nic to neznamená. I sám Behrens má celý den modré tváře. Mnoho pacientů si nezvykne nikdy. Go on, ať ještě dostanem něco k jídlu.“

Venku se opět ukázala ta krátkozraká ošetřovatelka a zvědavě po nich slídila pohledem. V prvním poschodí se Hans Castorp zčistajasna zastavil jako přimražený nesmírně příšerným zvukem, jenž se ozval z nepatrné vzdálenosti od ohybu chodby; zvuk nebyl hlasitý, ale vysloveně tak odporný, až se Hans Castorp zašklebil a podíval se na bratrance vyvalenýma očima. Byl to kašel, to bylo zjevné – mužský kašel; jenže se nepodobal žádnému, který Hans kdy slyšel, ba ve srovnání s ním byl každý jiný mu známý kašel skvostný a zdravý projev života –, ale toto byl kašel bez libosti a bez lásky, nevydáváný řádně v náporech, nýbrž zněl jako hrůzné, bezmocné štourání v břechce organického rozkladu.

„No,“ povzdechl Joachim, „s tímhle to vypadá zle. Rakouský aristokrat, velice elegantní, přímo zrozený pro pánskou jízdu. A takhle to dopracoval. Ale ještě chodí.“

Při chůzi Hans stále hovořil o kašli toho pánského jezdce. „Musíš pochopit,“ řekl, „že jsem něco takového v životě neslyšel, je to pro mě naprostá novinka, proto to na mě tak působí. Existuje spousta kašlů, suchý a vlhký, příznivější je spíš ten vlhký, jak se všeobecně tvrdí, a pořád lepší než takovýhle štěkot. Když jsem v mládí (skutečně řekl ,v mládí‘) měl záškrt, štěkal jsem jako vlk, a všem se ulevilo, když se kašel uvolnil a zvlhnul; mám to ještě v dobré paměti. Jenže kašel jako tenhle, to snad ani není možné, aspoň já o něm neměl ponětí – vždyť už to vůbec není kašel živoucího tvora. Není suchý, ale za vlhký se taky nedá označit, ani to se pro něj naprosto nehodí. Přímo jako bych se do toho člověka díval a viděl, jak to tam vevnitř vypadá – jen samá břechka a bláto...“

„Víš co,“ řekl Joachim, „já ho slyším kašlat den co den, nemusíš mi to popisovat.“

Hans Castorp se však vůbec nedokázal upokojit, stále znovu ujišťoval, že mu při zvucích toho kašle bylo, jako kdyby do pánského jezdce nahlížel, a když mladí muži vstoupili do restaurace, jeho oči unavené cestou se vzrušeně leskly.

V restauraci

Restaurace byla světlá, elegantní a útulná. Nacházela se hned vpravo od haly naproti společenským místnostem, a jak Joachim vysvětloval, používali ji hlavně nově příchozí hosté stolující mimo pravidelnou dobu jídla a ti, kdo měli návštěvu. Slavily se tam ale i narozeniny a nastávající odjezdy, jakož i příznivé výsledky generálních prohlídek. Leckdy že tu bývá pěkně živo, podotkl Joachim, servíruje se i šampaňské. V této chvíli zde neseděl nikdo až na jedinou, asi třicetiletou dámu; četla si v knize, při tom si hvízдалa a prostředníkem levé ruky neustále jemně poklepávala na ubrus. Když se mladíci posadili, přesedla si, aby k nim byla zády. Je prý velice plachá, vysvětloval Joachim šeptem, a má při jídle v restauraci vždycky knihu. Údajně se do plicních sanatorií dostala už jako docela mladé děvče a od té doby nežila ve světě.

„Tak to ty se svými pěti měsíci jsi oproti ní naprostý zelenáč a pořádk jím budeš, až si tu odkurýruješ celý rok,“ prohlásil Hans Castorp k bratranci; Joachim jen pokrčil rameny, což dříve nečiníval, a sáhl po jídelním lístku.

Posadili se k jednomu výše postavenému stolu u okna, bylo to nejhezčí místo. Seděli proti sobě u závěsu krémové barvy, obličejové ozářené svitem elektrické stolní lampičky s červeným stínítkem. Hans Castorp sepal čerstvě umyté ruce, a jak to měl ve zvyku, když usedl k jídlu, pln očekávání si je s požitkem mnul – možná se jeho předci před polévkou modlívali. Obsluhovala je měkce hovořící příjemná dívka v černých šatech a bílé zástěrcce, měla velký obličej nadmíru zdravé barvy, a Hanse Castorpa velice rozveselilo, když ho bratranec poučil, že se zde číšnicím říká „sálové dcerky“. Objednali si u ní láhev Gruaud Larose, ale Hans Castorp poslal víno zpět, aby je dal lépe temperovat. Jídlo bylo znamenité. Měli chřestovou polévku, plněná rajčata, pečení s rozličnými přílohami, obzvláště výtečný moučník, sýrovou mísu a ovoce. Hans Castorp jedl velmi mnoho, ačkoli se ukázalo, že jeho hlad nebyl tak náramný, jak se domníval. Byl zvyklý hodně jíst, i když neměl hlad, a to z vážnosti k sobě samému.

Joachim pokrmům žádnou zvláštní poctu nevzdal. Řekl, že má zdejší kuchyně po krk, jako všichni tady nahoře, že je tu zvykem

na jídlo nadávat; vždyť když tu vysedáváš déle než věčnost... Zato víno pil s potěšením, ba s jistou náruživostí, a pečlivě se vyhýbaje příliš citovým výrazům dával opakovaně najevo své uspokojení, že tu je někdo, s kým se dát promluvit rozumné slovo.

„No to je skvělé, že jsi přijel!“ prohlásil a jeho klidný hlas zněl pohnutě. „Troufám si říct, že to je pro mě přímo událost. Konečně jednou změna – vlastně jakýsi mezník, rozčlenění té věčné, bezmezné jednotvárnosti...“

„Ale tady vlastně musí čas utíkat rychle,“ namítl Hans Castorp.

„Rychle i pomalu, jak je libo,“ odpověděl Joachim. „On vůbec neutíká, říkám ti, to vůbec žádný čas není, a taky žádný život – ne, opravdu ne,“ pravil a potřásl hlavou a znovu se chopil sklenice.

Také Hans Castorp pil, třebaže mu teď tváře planuly jak oheň. Ale po těle mu stále ještě bylo chladno a v údech pociťoval zvláštní radostný, ale poněkud mučivý neklid. Mluvil překotně, často se přeríkával, přecházel to však nedbalým mávnutím ruky. Rozjařil se ostatně i Joachim a jejich hovor se odvíjel o to volněji a veseleji, až pobzukující a poklepávající dáma náhle vstala a odešla. Při jídle gestikulovali vidličkami, se soustem v ústech nasazovali vážné výrazy, smáli se, pokyvovali hlavou, krčili rameny, sousto ještě ani pořádně nespolkli a už zas pokračovali v hovor. Joachim chtěl slyšet něco o Hamburku a zavedl hovor na plánovanou regulaci Labe.

„Epochální!“ prohlásil Hans Castorp. „Epochální pro rozvoj naší lodní plavby – vůbec se to nedá docenit. Do rozpočtu vkládáme za tím účelem jako okamžitý jednorázový výdaj padesát milionů a můžeš si být jist, že přesně víme, co děláme.“

Při vši významnosti, kterou přikládal regulaci Labe, však ihned od tématu odběhl a žádal, aby mu Joachim dál vyprávěl o životě „tady nahoře“ a o zdejších hostech, což se také ochotně stalo, protože Joachim byl rád, že si může ulevit a vypovídat se. Musel opakovat ono sdělení o mrtvolách a jejich svázení na bobech a bratrance výslovně znovu ubezpečit, že se zakládá na pravdě. Protože se Hanse Castorpa znovu zmocnil smích, smál se i Joachim, a zjevně si toho užíval, přidával další komické podrobnosti, aby rozvernou náladu přiživil. Že s ním u stolu sedí jedna dáma jménem Stöhrvá, ostatně značně nemocná, choť hudebníka z Cannstattu – nejnevzdělanější stvoření, s jakým se kdy setkal.

Že říká „desinfikace“ – a to naprosto vážně. A asistent Krokowski je u ní „fomulus“. Člověk to prostě musí spolknout a nehnout brvou. Kromě toho miluje klepy jako ostatně skoro všichni tady nahoře a o jiné dámě, paní Iltisové, rozhlašuje, že nosí „sterilet“. „Ona tomu říká sterilet – no, není to k nezaplacení?“ A napůl vleže, záda v opěradlech židlí, se smáli tak nezřízeně, až se jim těla přímo třásla a oba se téměř současně rozškytali. Joachim se posléze zasmušil a připomněl si svůj osud.

„Víš, my tady sedíme a smějeme se,“ pravil s bolestí ve tváři, občas přerušován otřesy bránice, „a přitom vůbec nejde odhadnout, kdy se odsud dostanu, protože když Behrens řekne ‚ještě půl roku‘, je to výpočet jen přibližný, člověk se musí připravit na víc. Jenomže je to krušné, no řekni sám, jestli z toho nemám být smutný. Už jsem byl přijatý a další měsíc jsem mohl složit důstojnickou zkoušku. A místo toho tady šaškuju s teploměrem v ústech a počítám brepty nevzdělané paní Stöhrvé a marním čas. V našem věku hraje rok ohromnou roli, kolik se v životě tam dole udá změn a jaký pokrok! A já tady musím hnít jako stojatá voda – úplně jako smradlavý močál, to vůbec není přehnané přirovnání...“

Na to Hans Castorp reagoval jen podivnou otázkou, zda tu je možné dostat pivo, a když se na něj bratranec poněkud udiven podíval, zjistil, že Hans skoro usíná – vlastně že už spí.

„Vždyť ty už spíš!“ řekl Joachim. „Pojď, je načase jít na kutě, pro nás oba.“

„Žádný čas vůbec není,“ pronesl Hans Castorp těžkým jazykem. Přesto vstal a šel s bratrancem, poněkud shrbeně a na ztuhlých nohou jako někdo, koho únava přímo táhne k zemi, avšak vší silou se probral, když uslyšel, jak Joachim v hale již jen matně osvětlené říká:

„Tamhle sedí Krokowski, budu tě zřejmě muset narychlo představit.“

Doktor Krokowski seděl na osvětleném místě u krbu v jedné společenské místnosti hned u zasouvacích dveří a četl noviny. Vstal, když k němu oba mladí muži přistoupili a Joachim s vojenským držením těla řekl:

„Dovolte, pane doktore, abych vám představil svého bratrance Castorpa z Hamburku. Právě dorazil.“

Doktor Krokowski pozdravil nového obyvatele domu s jistou veselostí, bodrostí a povzbudivou srdečností, jako by chtěl naznačit, že v přímém styku s ním je jakýkoli ostych zbytečný a namísto že je

jedině a pouze radostná důvěra. Bylo mu asi třicet pět let, měl široká ramena, byl otlý a mnohem menší než oba mladí lidé stojící před ním, takže musel zaklonit hlavu, aby jim viděl do tváří – a kromobyčejně bledý, ta bledost byla průsvitná, přímo fosforeskující, a zvyšoval ji navíc temný žár jeho očí, černý obočí a značně dlouhého plnovousu, který byl rozdělen do dvou špičatých pramenů a tu a tam již bíle prokvétal. Na sobě měl černý dvouřadový oblek s poněkud obnošeným sakem, černé polobotky prolamované podobně jako sandály, k nim tlusté, vlněné šedé ponožky, a kolem krku mírně ohnutý límec, jaký Hans Castorp doposud viděl jen u jednoho fotografa v Gdaňsku a který zjevu doktora Krokowského dodával ráz vskutku ateliérový. Doktor se srdečně usmíval, přičemž se mu ve vousech odkryl žlutavý chrup, poté potřásl mladému muži rukou a barytonovým hlasem s poněkud cizokrajně protáhlým přízvukem pravil:

„Buďte nám vítán, pane Castorpe! Ať si tu brzy zvyknete a cítíte se mezi námi dobře. Přicházíte jako pacient, smím-li se zeptat?“

Bylo dojemné pozorovat, jak se Hans Castorp snaží chovat způsobně a opanovat svou ospalost. Zlobilo ho, že je v tak špatné formě, a podezíravé sebevědomí mladého člověka mu napovídalo, že v úsměvu a povzbudivém chování asistentově se skrývá shovívavý výsměch. V odpovědi se zmínil, že zde zamýšlí pobýt tři týdny, že má za sebou závěrečné zkoušky, a dodal, že je chválabohu zcela zdrav.

„Opravdu?“ zeptal se doktor Krokowski, jakoby škádlivě vystrčil krk šikmo dopředu a usmíval se ještě víc... „Ale pak jste zjevem svrchovaně hodným studia! Já jsem se totiž se zcela zdravým člověkem ještě nikdy nesetkal. Jaké zkoušky jste složil, je-li dovoleno se otázat?“

„Jsem inženýr, pane doktore,“ odpověděl Hans Castorp se skromnou důstojností.

„Ach, inženýr!“ A úsměv doktora Krokowského pro tu chvíli jako by poněkud pohasl, ztratil na síle a srdečnosti. „To je znamenité. Takže vy zde nevyužijete lékařské péče, ani v ohledu fyzickém, ani v psychickém?“

„Ne, tisíceré díky!“ pravil Hans Castorp a málem o krok couvl.

V tu chvíli doktor Krokowski svůj úsměv opět vítězně rozjasnil a potřásaje mladému muži znovu rukou hlasitě zvolal:

„Tak se dobře vyspěte, pane Castorpe – s pocitem, že vaše zdraví je naprosto bezvadné, a na viděnou!“ – S tím oba mladíky propustil a opět usedl k novinám.

U výťahu už nebyla obsluha, museli tedy po schodišti pěšky, mlčky a ze setkání s doktorem Krokowským poněkud zmatení. Joachim doprovodil Hanse Castorpa k číslu třicet čtyři, kam kulhavec nově příchozímu náležitě dodal zavazadla, a oba ještě čtvrt hodinku klábosili, Hans Castorp při tom vybaloval noční prádlo a mycí potřeby a zároveň pokuřoval lehkou cigaretu. K doutníku se již toho dne nedostal, to mu připadalo podivné a mimořádné.

„Vypadá velmi významně,“ prohlásil a vyfoukl nadechnutý dým. „je bílý jako vosk. Ale ty jeho boty, no poslyš, hotová hrůza. Šedé vlněné ponožky a k tomu sandály. Nebyl nakonec uražený?“

„Je poněkud citlivý,“ připustil Joachim. „Neměls lékařskou péči odmítnout tak zhurta, aspoň ne tu psychickou. Nevidí rád, když se z ní lidé vykrucují. Se mnou toho taky moc nesvede, protože se mu nijak zvlášť nesvěřuji. Ale občas mu přece jen nějaký sen povím, aby měl co rozpitvávat.“

„Tak to jsem ho tedy zřejmě urazil,“ řekl Hans Castorp rozmrzele; když někomu ublížil, vzbouzelo to v něm pocit nespokojenosti se sebou samým, a únava ho přepadla s obnovenou silou.

„Dobrou noc,“ řekl, „padám únavou.“

„V osm se pro tebe zastavím, půjdeme na snídani,“ řekl Joachim a odešel.

Večerní toalety se Hans Castorp zhostil jen zběžně. Spánek ho přemohl, sotva zhasil lampičku na nočním stolku, stačil se však znovu zhrozit při vzpomínce, že v této posteli předevčírem někdo zemřel. „Vždyť to určitě nebylo poprvé,“ řekl si, jako by ho to mohlo uklidnit. „Je to prostě úmrtní lože, obyčejné úmrtní lože.“ A usnul.

Avšak jakmile se ho zmocnil spánek, začal snít a měl sny skoro nepřetržitě až do rána. Hlavně viděl, jak Joachim Ziemßen v podivně pokroucené poloze sjíždí na bobových saních srážně dolů. Byl tak fosforečně bledý jako doktor Krokowski a vepředu seděl pánský jezdec, který vypadal velice neurčitě jako někdo, koho je jen slyšet kašlat, a řídil. „To je nám naprosto jedno – nám tady nahoře,“ řekl vykloubený Joachim a najednou to byl on, kdo tak příšerně rozbředle kašlal, a ne pánský jezdec. Nad tím se Hans Castorp hořce rozplakal a usoudil, že musí zaběhnout do lékárny, aby si obstaral pleťový

krém. Jenže u cesty seděla paní Itisová se špičatým čumákem a něco držela v ruce, co zjevně měl být ten její „sterilet“, ale nebylo to nic jiného než holicí strojek. Což Hanse Castorpa zase rozesmálo, a tak se zmítal mezi různými hnutími mysli, dokud k němu balkonovými dveřmi nevníkl šedavý rozbřesk a neprobudil ho.

— KAPITOLA DRUHÁ —

O křestní misce a o dědečkovi ve dvojí podobě

Na vlastní rodičovský dům si Hans Castorp uchoval vzpomínky jen chatrné; otce a matku ani pořádně nepoznal. Zemřeli krátce po sobě mezi jeho pátým a sedmým rokem, nejprve matka, naprosto překvapivě před očekávaným porodem, ucpala se jí céva následkem zánětu nervů, Doktor Heidekind to označil za embolii, jež vedla k okamžitému ochrnutí srdce – matka seděla v posteli a právě se smála, vypadalo to tak, že se skácela smíchy, jenže to bylo pouhé zdání, byla opravdu mrtvá. Pro Hanse Hermanna Castorpa, otce, vůbec nebylo snadné to pochopit, a protože na své ženě s velkou vroucností přímo visel a sám nepatřil k těm nejsilnějším, nedokázal se s tím vypořádat. Jeho duch byl od té chvíle rozrušený a ochablý; otupělost způsobovala, že se v obchodování dopouštěl chyb, a tak firma Castorp & syn utrpěla citelné ztráty. Příštího jara si za silného větru při inspekci sýpek u přístavu přivodil zápal plic. Jeho otřesené srdce nevydrželo vysoké horečky a vzdor vší péči, kterou mu doktor Heidekind věnoval, po pěti dnech zemřel a za hojné účasti měšťanstva následoval svou ženu na hřbitov svaté Kateřiny do rodinné hrobky Castorpů, velmi krásně umístěné s výhledem do Botanické zahrady.

Jeho otec, senátor, ho přežil, byť jen o nedlouho, a krátké období, než zemřel – ostatně rovněž na zápal plic, a to s velikým trápením a zápasy, neboť na rozdíl od syna byl Hans Lorenz Castorp povaha značně nezdolná a pevně zakořeněná v životě –, toto období tedy, celkem půldruhého roku, strávil osiřelý Hans Castorp v dědově domě; ten byl zbudován na úzkém pozemku v ulici Esplanade počátkem předchozího století ve stylu severského klasicismu, s omítkou kalné, šedivé barvy, v přízemí s polosloupky po obou stranách vstupních dveří nad pěti schody a s dvěma dalšími poschodími nad bel étage, kde okna sahala až k podlaze a byla opatřena litinovými mřížemi.

Tam se nacházely pouze reprezentační místnosti včetně světlé, štukováním zdobené jídelny, jejíž tři okna skýtala výhled do zahrádky za domem a v níž po osmnáct měsíců děd a vnuk dennodenně spolu obědvali ve čtyři hodiny odpoledne jen sami dva; ve fraku se stříbrnými knoflíky je obsluhoval starý Fiete s náušnicemi, k fraku

nosil naprosto stejný batistový nákrčník jako domácí pán a podobně jako on do něj zabořoval hladce oholenou bradu, dědeček mu tykal a hovořil s ním dolnoněmecky; nikoli z žertu – humorem nadán nebyl –, nýbrž zcela věcně, byl totiž vůbec zvyklý se takto chovat k osobám z lidu, k listonošům, kočím a poslíčkům. Hans Castorp to se zalíbením poslouchal a velice rád sledoval i to, jak Fiete odpovídá, rovněž v dolní němčině, a jak se při servírování naklání zleva zezadu ke svému pánovi tak, aby mluvil do jeho pravého ucha, na které senátor slyšel výrazně lépe než na levé. Stařec porozuměl, kývl a pokračoval v jídle, držel se velmi zpříma mezi mahagonovým opěradlem křesla a stolem, nad nějž se sotva nakláněl, a vnuk naproti němu tiše, s bezděčnou hlubokou pozorností hleděl, jak dědečkovy krásné, bílé, staré a hubené ruce s klenutými zašpičatělými nehty a zeleným pečetním prstenem na pravém ukazováčku uměřenými, pěstěnými pohyby nesou na hrotu vidličky k ústům sousto z masa, zeleniny a brambor a jak přitom starý muž jen lehounce přiklání hlavu. Hans pohlížel na své vlastní ruce, ještě neobratné, a v tom, jak dědeček držel nůž a vidličku a pohyboval jimi, viděl svůj možný vzor pro pozdější dobu.

Jinou otázkou bylo, zda kdy nadejde chvíle, aby sám nořil bradu do tak podivně tvarovaného nákrčníku, jaký vyplňoval prostorný otvor dědečkova límce a ostrými hroty se dotýkal jeho tváří. Na to by musel být tak starý jako on, jenže dnes už kromě něho a starého Fieteho široko daleko nikdo takový nákrčník nenosil. A to byla škoda, protože malému Hansi Castorpovi se náramně líbilo, jak si dědeček bradu o ten vysoký, sněhobílý nákrčník opírá; vnímal tu znamenitost se zalíbením i při vzpomínce, když už sám byl dospělý: tkvělo v tom cosi, co bytostně a zhloubi schvaloval.

Poté co dojedli, svinuli ubrousky a zasunuli je do stříbrných kroužků, což byl úkon, jenž se tenkrát Hansi Castorpovi dařil jen nesehnáno, protože ubrousky byly málem tak velké jako menší ubrusy, vstal senátor ze židle, kterou Fiete za ním odsunul, a odšoural se pro doutník naproti do „kabinetu“, kam ho občas následoval i vnuk.

„Kabinet“ vznikl tak, že jídelna byla vybudována s třemi okny přes celou šíři domu, pročež místo pro tři salony, v tomto typu domů jinak běžné, vybyl prostor jen pro dva. Jeden z nich, který ležel kolmo na jídelnu a měl pouze jedno okno vedoucí na ulici, by byl vyšel nepoměrně hluboký. Asi čtvrtinu jeho délky proto vydělili právě na „kabinet“, úzkou místnost se stropním světlem, šerou a jen skrovně zařízenou:

byla tam police a na ní stála senátorova skříňka na doutníky, dále hrací stůl, v jehož přihrádce se skrývaly vábné věci: whistové karty, žetony, rozklápěcí záznamníkové destičky se zoubky, břídlíková tabulka včetně křídových pisátek, papírové doutníkové špičky a leccos dalšího; v rohu pak prosklená rokoková skříň, za jejímiž tabulkami byly napjaty záclonky ze žlutého hedvábí.

V kabinetu, stoje na špičkách a natažený k uchu starého pána, mohl pak malý Hans Castorp prohlásit: „Dědečku, ukaž mi prosím křestní misku!“

A děd, který si beztak už předtím vyhrnul šos svého dlouhého a měkkého kabátce a z kapsy kalhot vytáhl svazek klíčů, odemkl prosklenou skříň, odkud se na chlapce vylinula zvláštní příjemná a podivuhodná vůně. Uchovávaly se v ní už nepoužívané a právě proto vábívé předměty: dva víceramenné prolamované stříbrné svícny, polámaný barometr s dřevěnými figurkami, album daguerrotypií, drobný likérník z cedrového dřeva, malý Turek tvrdý na omak pod oděvem z pestrého hedvábí a s hodinovým strojkem v břiše, který kdysi umožňoval, aby se figurka proháněla po stole, avšak dávno už vypověděl službu, pak starodávňý model lodi a docela vespod dokonce past na krysy. Starý pán však vyňal z jedné z prostředních přihrádek silně zašlou kulatou stříbrnou misku ležící na rovněž stříbrném talíři a oba kusy ukazoval vnukovi tak, že držel každý v jedné ruce a otáčel jimi a přitom mu podával, jako už začasťe, příslušná vysvětlení.

Jak bylo patrné na první pohled, miska a talíř původně k sobě nepatřily, o čemž se chlapec musel dát znovu poučit; avšak, jak pravil dědeček, používalo se obou už asi sto let, to jest od doby, co byla pořízena miska. Miska byla krásná, prostého ušlechtilého tvaru podle strohého vkusu raných let minulého století. Byla hladká a pevná, spočívala na oblé nožce, uvnitř byla pozlacená; zlato však již za tu dobu vybledlo, zbyl jen žlutavý lesk. Její jedinou ozdobou byl vypouklý věnec růží a hrotitých listů kolem horního okraje. Pokud jde o talíř, jeho mnohem vyšší stáří bylo možné si přečíst na vnitřní straně. „Šestnáct set padesát“ tam stálo napsáno kudrlinkovými číslicemi v rámečku ze všelijakých nařasených ozdůbek vyrytých v tehdejší moderní manýře, nabubřelých a svévolných, v podobě erbů a arabesek, napůl hvězd, napůl květín. Na spodní straně však byla různým písmem vytečkována jména osob, které v průběhu dob předmět vlastnily: Bylo jich tam už sedm, u nich vždy letopočet dědického převzetí, a starý muž

s nákrčníkem zamířil před vnukem dlouhým ukazovákem s prstenem na každé z nich jednotlivě. Stálo tam jméno otcovo, dědovo a pradědovo, a pak se předpona pra- v dědečkových ústech zdvojnásobovala, ztrojnásobovala a zčtvěrnásobovala a hoch s hlavou nakloněnou na stranu, s hloubavým či zas bezmyšlenkovitým, zasněným výrazem v upřeném pohledu očí, s ústy malátnými, zbožně naslouchal tomu pra-pra-pra-pra, temnému hlasu hrobek a zasutých časů, který však zároveň vyjadřoval nábožně uchovávanou souvislost mezi přítomností, jeho vlastním životem a světem už propadlým do hlubin a který na něj měl prazvláštní účinek; zračil se mu ve tváři. Připadalo mu, že při tom zvuku vdechuje zatuchlý chladný vzduch z kostela svaté Kateřiny či z krypty v chrámu svatého Michaela, cítil, jako by na něj dýchala místa, kolem nichž člověk bezděky prochází se smeknutým kloboukem a v jakémsi uctivém předklonu, aniž by k němu bylo potřeba vysokých podpatků; rovněž se mu zdálo, že slyší ono odlehle, pokojné ticho těch rozléhajících se prostorů; při zvuku té chmurné slabiky se k pocitům duchovním družilo vnímání smrti a dějinnosti, a to vše v chlapci vzbouzelo pocit jisté libosti; o dovolení prohlédnout si opět křestní misku žádal dokonce možná jen proto, aby mohl znovu slyšet ten zvuk a nahlas si jej opakovat.

Dědeček potom postavil nádobu znovu zpět na talíř a dovolil, aby se chlapec ještě podíval do hladké, lehce zlatavé výdutě, jež se leskla ve svitu stropního světla.

„Nu, už to bude osm let, co jsme tě nad ní drželi a stékala do ní křestní voda, kterou tě křtili... Kostelník Lassen od Svatého Jakuba ji našemu dobrému pastoru Bugenhagenovi lil do dlaně a z ní ti přes temeno tekla sem do misky. Jenže my jsme vodu předem ohřáli, aby ses nepolekal a neplakal, a to taky nenastalo, zato předtím jsi vřískal tak, že to Bogenhagen neměl se svou řečí zrovna snadné, ale jakmile došlo na vodu, utišil ses, byla to, věřme, úcta před svátostí. A za pár dní tomu bude čtyřiačtyřicet let, co byl křtencem tvůj nebožtík otec a i přes jeho hlavu sem stékala voda. Dělo se to tady, doma, v jehorodném domě, v síni tamhle naproti, před prostředním oknem, křtil ho ještě starý pastor Hesekei, ten, kterého Francouzi jako mladíka málem zastřelili, protože kázal proti jejich loupežení a žhářství – i ten už je pěkně dávno na pravdě Boží. No a před pětasedmdesáti lety jsem to byl já sám, koho tu křtili, ve stejné místnosti, i mně drželi hlavu nad touhle miskou, položenou tady na talíři, a duchovní pronášel tatáž

slova jako nad tebou a nad tvým otcem, a teplá, čistá voda z mých vlasů (nebylo jich tenkrát o moc víc, než jich mám na hlavě teď) stékala stejně tak do téhleté zlaté misky.“

Hoch vzhlédl k dědovi, na jeho úzkou stařeckou hlavu skloněnou opět nad miskou jako v oné dávné chvíli, o níž vyprávěl, a zavládl v něm pocit, který už zažil, zvláštní, napůl snové, napůl úzkostné vnímání jakési hybnosti a zároveň setrvalosti, proměnného prodlévání, jež je navracením i závratnou jednotejností – ten pocit znal už z dřívějších příležitostí a čekal na něj a přál si zažít jeho opětovný dotek; zčásti kvůli němu mu tolik záleželo na tom, aby znovu spatřil ten setrvávající i putující dědičný předmět.

Kdykoli později jako mládenec zkoumal sám sebe, zjišťoval, že se obraz dědečka do něho vtiskl mnohem hlouběji, zřetelněji a významněji než obraz rodičů: možná to spočívalo v sympatii, ale zejména v tělesné fyzické příbuznosti, neboť vnuk měl dědovu podobu, pokud se vůbec může různolící holobrádek podobat pobledlému a ztuhlému sedmdesátníkovi. Podstatné znaky byly však rozhodně příznačné pro starého muže, který beze sporu byl nejvýraznější postavou rodiny a malebnou osobností.

Pokud jde o podobu sféry veřejné, osobnost i záměry Hanse Lorenze Castorpa čas překlenul a opustil už dávno před jeho skonem. Byl to pán svrchovaně křesťanského ražení, přináležel k farnosti reformované církve, smýšlením přísně tkvěl v tradici a pro názor, aby se společenská vrstva schopná vládnutí omezovala pouze na aristokracii, byl zaujat tak urputně, jako by žil ve čtrnáctém století, kdy si začínalo v městské radě vydobývat místo a hlas proti tuhému odporu starého svobodného patriciátu řemeslnictvo. A získat ho pro nějakou novotu bylo možné jen stěží. Jeho působení spadalo do desítekletí prudkého rozmachu a rozličných převratných změn, do desítekletí mohutně postupujícího pokroku, což neustále kladlo vysoké požadavky na obětavost a odvahu. Jemu však, starému Castorpovi, Bůh sám to ví, nic nezáleželo na tom, když duch nové doby slavil své známé, skvostné úspěchy. Mnohem víc dal na otcovské mravy a stará zřízení než na to, aby se trouble rozšiřoval přístav a bezbožně a pošetile se bažilo po velkoměstských vymoženostech, to vše brzdil a bedlivě zkoumal, a být po jeho, podnes by ve veřejné správě vládla tatáž starofrancká idyla jako kdysi v jeho vlastní kanceláři.

Takto se stařec, dokud žil, a i později, jevil zraku občanů. I když malý Hans Castorp ničemu ze státních záležitostí nerozuměl, jeho dětské oči vnímaly dědečka v podstatě zcela stejně – pozoroval ho mlčky a tudíž nekriticky, spíše to byly živoucí postřehy, které si ostatně i později jako vědomá vzpomínka uchovaly ráz prostého přítakání, zcela bez úmyslu pouštět se do nějakého rozpitvávání obrazu. Jak řečeno, spolupůsobila tu sympatie, ona úzká spjatost a hluboká spřízněnost přeskakující jeden věkový článek, jaká není ničím neobvyklým. Děti a vnuci pozorují, aby obdivovali, a obdivují, aby poznávali a vypěstovávali, co v sobě mají vloženo jako dědičný předobraz.

Senátor Castorp byl hubený a vysoký. Věkem se mu nahrbila záda a šíje a on se snažil toto zkřivení vyrovnávat protitlakem, přičemž ústa se rty, které už nespočívaly na zubech, nýbrž na holých dásních (umělý chrup si totiž nasazoval jen k jídlu), důstojně a s námahou stahoval dolů, z čehož právě a také jistě ze snahy čelit tak počínající třaslavosti hlavy vyplývalo to jeho ctihodně strohé držení a podpírání brady, které se malému Hansi Castorpovi tolik zamlouvalo.

S oblibou šňupal tabák – používal k tomu podlouhlou tabatěrku ze želvoviny vykládanou zlatem – a rovněž červené kapesníky, jejichž cípy mu obvykle vykukovaly ze zadní kapsy žaketu. Bylo-li to jeho zjevu na újmu i trochu k smíchu, přesto to působilo veskrze jako výsada věku než jako nedbalost, jakou si stařecký věk buď vědomě a žoviálně dovoluje, či jakou s sebou nese jeho důstojná nevědomost. Buď jak buď, byla jediná, kterou dětský bystrozrak Hanse Castorpa na dědečkově zevnějšku vypožoroval. Pro sedmiletého chlapce a ani později, když na něho vzpomínal jako dospělý, nebyl však tento všední starcův zjev skutečnou vlastní dědovou podobou. Ve své jedinečné a skutečné podobě vypadal starý pán ještě jinak, daleko krásněji a náležitěji než jako obvykle, totiž tak, jak vyhlížel na jednom obraze, portrétu v životní velikosti, který dříve visel u rodičů v obývacím pokoji a pak se spolu s malým Hansem přestěhoval na Esplanádu; tam byl umístěn nad červenou pohovku v přijímacím pokoji.

Zpodoboval Hanse Lorenze Castorpa jako městského radního v jeho úředním oděvu – v onom vážném, ba bohabojném měšťanském šatě doznělého století, který po dlouhé časy provázel důstojné i vypjaté záležitosti obce a byl nošen s honosnou okázalostí, aby obřadně činil z minulosti přítomnost a z přítomnosti minulost a dával tak najevo nepřetržitou souvislost záležitostí i ctihodnost a spolehlivost

podpisu pod jejich ujednáními. Obraz znázorňoval senátorovu celou postavu, jak stojí na podlaze z červenavých dlaždic v perspektivě pilířů a lomených oblouků, s bradou svěšenou a povislými ústy, přemýšlivý pohled modrých očí s výraznými slzními vácčky upřený do dálky, na sobě má černý talárovitý kabátec sahající značně pod kolena, vpředu otevřený a dole i po okrajích široce lemovaný kožešinou. Ze širokých, nabíraných a lemovaných svrchních rukávů vyčnívají užší spodní rukávy z prostého sukna a zakrývají ruce až ke kloubům prstů. Starcovy štíhlé nohy vězely v punčochách z černého hedvábí a v střevících se stříbrnými přezkami. Krk mu obepínalo široké, naškrobené a hustě skládané talířovité okružní, vepředu sklopené a po stranách vyklenuté vzhůru, zpod něhož splývala na vestu ještě skládaná batistová náprsenka. Pod paží držel starodávňý, nahoru se zužující klobouk se širokou střechou.

Obraz to byl znamenitý, věhlasný umělec jej vkusně namaloval ve slohu starých mistrů vhodném pro daný předmět, a vzbuzoval v divákovi leccaké představy o pozdním středověku ve Španělsku a v Nizozemí. Malý Hans Castorp si podobiznu často prohlížel, nikoli že by chápal její uměleckost, zato však s pochopením jaksi obecnějším, ba pronikavějším. A třebaže dědečka tak, jak ho zobrazovalo toto plátno, viděl na vlastní oči pouze jedinkrát, při jednom slavnostním příjezdu na radnici, a navíc jen letmo, nemohl jinak, jak jsme již řekli, než tuto jeho podobu na obraze pociťovat jako jeho vlastní a skutečnou a v dědovi každodenním spatřovat dědečka takřikajíc zatímniho, který si jaksi jen vypomáhá a nedokonale se přizpůsobuje životu. V tomto nedokonalém a možná poněkud neobratném přizpůsobení tkvěla zjevně příčina oné vychýlenosti a podivnosti jeho všední podoby; zbytky a náznaky jeho podoby čisté a pravé se nedaly zcela zahladit. Vysoký škrobený límec a bílý vysoký nákrčník byly jistě staromódní; za takovou však nebylo možné označit onu obdivuhodnou součást oděvu, totiž španělské okružní, které límec a nákrčník pouze prozatímně zastupovaly. Stejně tak se to mělo s nezvykle vykrojeným cylindrem, který dědeček nosil venku a jemuž ve vyšší skutečnosti odpovídal plstěný klobouk se širokou střechou na portrétu; a stejně tak s dlouhým a řasnatým pláštěm, jehož pravzor a patřičnou podobu spatřoval Hans Castorp v dědově taláru lemovaném kožešinou.

Ze srdce tudíž souhlasil s tím, že se dědeček zaskvěl ve své pravé a dokonalé podobě, když bylo jednoho dne třeba se s ním rozloučit.

Bylo to v jídelně, v téže rozlehlé místnosti, kde oba tak často seděli u tabule naproti sobě; Hans Lorenz Castorp spočíval uprostřed, v rakvi se stříbrným kováním na márách obstavených a ověšených věnci. Skončil svůj zápas se zápalem plic, bojoval úporně a dlouho, byť se jevil jako někdo, kdo se tomutoездеjšímu světu jako domovu jen přizpůsoboval; ležel tu na svém parádním loži a nebylo zřejmé, zda jako vítěz či jako přemožený, tvář rozhodně měla výraz strohý a zkonejšený a zápasem silně změněný, nos mu zešpičatěl; dolní polovinu těla mu zahalovala pokrývka, na níž byla položena palmová větev, hlavu měl opřenou o vysoko nastlané hedvábné podušky, takže mu brada ve vnitřním záhybu čestného okruží spočívala nadmíru krásně; manžety zpola zakrývaly ruce, jejichž prsty byly dovedně uspořádány do přirozené polohy, avšak prozrazovaly, že jsou mrtvé a bez života, do nich mu vložili křížek ze slonoviny a on jako by se na něj zpod sklopených víček upřeně díval.

Hans Castorp viděl dědečka na počátku jeho poslední nemoci několikrát, ke konci však už ne. Zcela ho ušetřili pohledu na zápas, který se ostatně odehrával ponejvíc v noci; vnímal vše pouze zprostředkovaně, ze sklíčené atmosféry v domě, ze zarudlých očí starého Fieteho, z přijíždění a odjíždění lékařů; a výsledek, který spatřil vystavený v sále, se dal shrnout tak, že dědeček se z podoby prozatímne přizpůsobené nyní slavnostně povznesl a s konečnou platností vešel do své podoby vlastní a náležité – výsledek plně hodný souhlasu, i když starý Fiete štkal a bez ustání potřásal hlavou, i když plakal i Hans Castorp sám, jako plakal při pohledu na svou právě skonavší matku i záhy nato na otce, ležícího stejně tak tiše a cize.

Bylo to v tak krátké době a v tak útlém věku už potřetí, kdy smrt zapůsobila na ducha i smysly malého Hanse Castorpa – a na smysly zejména; pohled na ni a dojem z ní nebyly už pro něho nic nového, ba naopak s ní značně zdůvěrněl, a tak jako se již v prvních dvou případech vůči ní zachoval veskrze klidně a spolehlivě, bez jakéhokoli projevu slabosti nervů, byť s přirozeným zármutkem, tak se choval i nyní, a to ještě ve vyšší míře. Poněvadž neměl pojem o praktickém významu těch událostí pro svůj život, anebo mu to bylo jako dítěti lhostejné, byl zřejmě díky pocitu důvěry, že se o něho svět tak jako tak postará, na něm u rakví patrný jakýsi rovněž dětský chlad a věčně pozorný pohled, k čemuž v případě třetím přibyl v důsledku citového prožívání zvláštní přemoudřelý odstín zkušeného znalectví – pakliže

pomineme častější výbuchy pláče jako přirozený zpětný účinek otřesu a důsledek nákazy zármutkem ostatních. Za tři čtyři měsíce od otceva skonu mu smrt z paměti vyvanula; nyní se na ni opět rozpomněl a oživily v něm tehdejší dojmy, všechny zároveň, přesně a pronikavě a s veškerou svou nesrovnatelnou jedinečností.

Kdybychom je rozebrali a popsali, výsledek by byl přibližně takovýto: Smrt se jevila jako úkaz nábožný, poutavý a smutně krásný, prostě duchovní, jenže zároveň jako zcela jiný, přímo opačný, velmi tělesný, velmi materiální, jež za krásný, za poutavý, ani za nábožný označit nelze, vlastně leda jen za smutný. Slavnostně duchovní ráz dokumentovala honosnost katafalku s mrtvolou, nádhera květin a palmové vějíře, jež jak známo symbolizují nebeský mír; dále a ještě zřetelněji křížek mezi mrtvými prsty někdejšího dědečka, Thorvaldsenova socha žehnajícího Spasitele umístěná v hlavách rakve a po obou stranách vysoké svícny, které takové příležitosti rovněž dodávají církevní ráz. Přesnější a náležitý smysl měla všechna tato opatření zjevně v myšlence, že nyní dědeček navždy vešel do své vlastní a pravé podoby. Krom toho, jak si malý Hans Castorp všiml, ale slovy si nepřiznal, to všecko, především ta spousta květin a zejména tuberózy hojně mezi nimi zastoupené, mělo ještě nějaký další smysl a střízlivý účel, totiž aby se ta ani krásná a ani vlastně smutná, nýbrž téměř spíš neslušná, nízce tělesná tvář, kterou smrt má, prostě přikrášlila, aby se umožnilo zapomenout na ni a nepřipouštět si ji.

S tímto viděním souviselo, že dědeček vypadal tak cize, ba vlastně ne jako dědeček, ale jako vosková loutka v životní velikosti, kterou sem smrt podvrhla místo něho samotného, a s tou figurou že se teď tady provádějí všechny ty zbožné a ctihodné úkony. Ten, kdo zde ležel, či správněji: to, co zde leželo, to tedy nebyl dědeček, nýbrž jen schrána, která, jak Hans Castorp věděl, nebyla z vosku, ale ze své vlastní hmoty, *pouze* z hmoty: to právě bylo to neslušné a též sotva smutné – smutné tak málo, jak jsou smutné věci, které mají co dělat s tělem a *pouze* s tělem. Malý Hans Castorp si prohlížel tu voskově žlutou, hladkou hmotu tuhou jako sýr, z níž byla zhotovena celá posmrtná figura v životní velikosti, obličej a ruce někdejšího dědečka. Právě se na nehybném čele usadila moucha a začala hýbat sosákem. Starý Fiete ji opatrně odháněl, snažil se čela vůbec nedotknout a v zachmuřené tváři měl takovou uctivost, jako by si nepřipouštěl a nechtěl nic vědět o tom, co právě činí – byl to výraz cudnosti zjevně

se vztahující na skutečnost, že dědeček je už jen tělo a nic víc; jenže moucha jen vzlétla a zakroužila a opět se nakrátko usadila na dědových prstech poblíž křížku ze slonoviny. Hansu Castorpovi přitom připadalo, že zřetelněji než dosud cítí mírný, ale podivný a zcela neodbytný pach, který důvěrně znal už z dřívějšíka, s pocitem studu si vzpomněl na jednoho spolužáka stíženého trapnou chorobou, pro kterou se mu ostatní školáci všemožně vyhýbali, a pochopil, že ten pach měly vskrytu přehlušit svou vůní tuberózy, což se vzdor jejich nadměrnému množství i prudkosti libé vůně stejně nedařilo.

U mrtvoly stál vícekrát: jednou sám se starým Fietem, podruhé spolu s prastrýcem Tienappelem, který obchodoval s vínem, a oběma strýci Jamesem a Petrem, a potřetí, když skupina nedělně oblečených přístavních dělníků krátce postála u otevřené rakve, aby se rozloučila s někdejším šéfem firmy Castorp a syn. Pak nadešel pohřeb, při němž byl sál plný lidí a pastor Bugenhagen z kostela svatého Michaela přioděný do španělského okruží, týž, který Hanse Castorpa pokřtil, pronesl pamětní proslov a pak velice vlídně s hochem rozmlouval v drožce, která jela jako první za pohřebním vozem, následovaným dlouhatánskou řadou povozů. A tím byla tato životní etapa uzavřena a ihned nato změnil Hans Castorp domov a prostředí – ve svém mladém životě už podruhé.

U Tienappelů A o způsobech a mravech Hanse Castorpa

Nebylo mu to ke škodě, vždyť se dostal do domu konzula Tienappela, svého ustanoveného poručníka, kde mu nic nechybělo: určité nic, co se týkalo jeho vlastní osoby, ani pokud šlo o zabezpečení jeho dalších zájmů, o nichž neměl ještě ponětí. Konzul Tienappel, strýc Hansovy nebožky matky, byl správcem pozůstalosti Castorpových, prodal nemovitosti, ujal se likvidace firmy Castorp a syn, import a export, a ještě pro Hanse Castorpa vytloukl dědictví přibližně čtyři sta tisíc marek, které uložil na sirotčí jistotu a z jejichž úroků si bez újmy na příbuzenských citech každý kvartál pro sebe vybíral dvě procenta provize.

Dům Tienappelových stál v zadní části zahrady ulice Harvesthuder Weg a jeho průčelí hledělo na trávník, na němž nebyl trpěn sebene-patrnější plevel, na veřejné sady s růžemi a dále na řeku. Třebaže vlastnil krásný kočár, chodil konzul každé ráno do svého obchodu na Starém Městě pěšky, aby přece jen měl trochu pohybu, neboť tr-píval občasnými návaly krve do hlavy, a rovněž pěšky se vracel o páté večer, načež se u Tienappelů se vši kulturou obědvalo. Muž to byl vážný, oblékal se do nejlepších anglických látek, zpod zlatých brýlí se dívaly vystouplé vodově modré oči, měl zarudlý nos, šedivé námoř-nické vousy a na zavalitém malíčku levé ruky jiskřivý briliant. Žena mu zemřela už dávno. Měl dva syny, Petera a Jamese, jeden byl u ná-mořnictva a druhý pracoval v otcovském obchodě vínem jako ustanov-ený dědic firmy. Domácnost už po mnoho let vedla osoba jménem Schalleenová, dcera zlatníka z Altony, s nabíranými naškrobenými bílými manžetami kolem válečkovitých zápěstí. Starala se o to, aby byl při snídani a večeři stůl hojně zásoben studenými pokrmy, kraby a lososy, úhoři, husími prsy, a k roastbeefu aby nechyběl rajčatový kečup; když se u konzula Tienappela pořádal pánský večírek, bedlivě dozírala na najatý personál, a pokud to jen šlo, nahrazovala Hansi Castorpovi matku.

Hans Castorp vyrůstal v mizerném podnebí, ve větru a vlhké mlze, vyrůstal, abychom tak řekli, v žluté gumové pláštěnce, a cítil se při-tom vcelku dobře. Sice byl odjakživa poněkud chudokrevný, to nepo-píral ani doktor Heidekind a nařídil, aby hoch ke třetí přesnídávce, po škole, dostával větší sklenici porteru – nápoje jak známo výživ-ného, jemuž připisoval krvetvorný účinek a který způsobem velmi vítaným určitě zklidňoval hochovy životní rarášky a blahodárně při-spíval ke zmáhání jeho sklonu „zvadnout“, jak tomu říkal strýc Tien-appel, totiž snít s pokleslými ústy a bezmyšlenkovitě civět do prázdna. Ale jinak byl zdravý a normální, obstojně hrál tenis a vesloval, ačkoli milejší než namáhat se s vesly mu bylo vysedávat za letních večerů při hudbě a dobrém pití na terase hostince U přívozu v Uhlenhorstu a dí-vat se na osvětlené čluny, mezi nimiž na pestře se zrcadlící hladině pluly labutě; a když jste ho slyšeli: mluvil poklidně, rozumně, hlasem trochu dutým a monotónním, se stopami dolní němčiny; ba stačilo se na něj jenom zadívat, na jeho plavovlasý, korektní zjev s hlavou dobře řezanou a jakoby pradávného ražení, na níž byla patrna jistá zdě-děná a nevědomá ješitnost v podobě jakési mdlé malátnosti, a nikdo

už nemohl být na pochybách, že tenhle Hans Castorp je nefalšovaný a poctivý plod zdejší půdy a skvěle se sem hodí – ani on sám, kdyby se byl v tom smyslu zkoumal, by o tom nezapochyboval ani na okamžik.

Atmosféru přímořského velkoměsta, onu vlhkou atmosféru světového kramářství a blahobytu, která byla ovzduším života jeho předků, vdechoval s hlubokým srozuměním a samozřejmostí a vychutnával si ji. V nose cítil směs výparů z vody, uhlí a dehtu i ostré pachy z hromad koloniálního zboží a pozoroval obrovské otočné parní jeřáby na nábrežích přístavu, jak z útrob kotvících námořních lodí vyzdvihují tuny a tuny pytlů, balíků, beden, sudů a nádrží a překládají je do železničních vagonů a skladišť a napodobují tak klid, inteligenci a obrovitou sílu služebných slonů. Kolem poledne pozoroval obchodníky ve žlutých gumových pláštěnkách, stejných jako nosil on sám, jak proudí k burze, kde, jak věděl, bylo náramně rušno a kde se leckomu mohlo přihodit, že nahonem bude muset rozeslat pozvánky k velké hostině, aby tak odročil splátku úvěru. Pozoroval (což se později stalo sférou jeho zájmu) hemžení v loděnicích, pozoroval v docích mamutí těla plavidel pro spojení s Afrikou a Asií vysoká jako věže, s obnaženými kýly a šrouby, podepřená vzpěrami silnými jako strom, jak v obludné bezmocnosti bezbranně leží na suchu a pokrývají je armády drhnoucích, tlukoucích a natírajících dělníků; pozoroval, jak se v zastřešených loděništích obklopených mračny dýmu tyčí kostry vznikajících lodí a inženýři s konstrukčními plány a Lenzovými tabulkami v ruce udělují pokyny stavitelům – to vše byly obrazy Hansi Castorpovi důvěrně známé již od mládí a vzbouzely v něm čistě jen pocity útulného domova a přínaležitosti k němu, pocity, jež vrcholily nejspíš ve chvílích, kdy v neděli dopoledne s Jamesem Tienappelem nebo s bratrancem Ziemßenem – Joachimem Ziemßenem – snídal v Pavilonu u Alstery teplé žemle a uzené maso a k tomu sklenku starého portského vína, načež se uvelebil v křesle a náruživě se oddával doutníku. Jeho pravým jádrem bylo totiž to, že se rád dobře poměl, a v protikladu k svému chudokrevnému a zjemnělému zevnějšku visel pevně a s dychtivostí na jaderných požiticích života jako žádostivý kojenec na prsou matky.

Bez námahy, ale nikoli bez důstojnosti mu na bedrech spočívala vysoká civilizovanost, kterou vládnoucí horní vrstva obchodnické městské demokracie odkazuje svým dětem jako dědictví. Byl vždy čistounký jako vykoupané miminko a oblečení si dal pořizovat

od krejčího, který požíval důvěry mladých lidí z jeho vrstvy. O jeho nevelkou zásobu monogramem označeného prádla, uchovávanou ve skříni anglického stylu, se přepečlivě starala Schalleenová; když ještě studoval mimo Hamburk, posílal Hans Castorp prádlo k vyprání a vyspravení pravidelně domů (tvrdil totiž, že kromě Hamburku nikde v říši nemají o žehlení ani ponětí), a jediné rozedřené místočko na manžetě některé z jeho pěkných barevných košil by v něm bylo vzbudilo prudkou nevoli. Ruce neměl tvarované nijak aristokraticky, byly však pěstěné a jejich kůže svěží, zdobil je dědičný pečetní prsten po dědečkovi; zuby, poněkud měkké a na mnoha místech ne bez kazů, měl vyspravené zlatem.

Při chůzi i vstoje poněkud vystrkoval břicho, což vyvolávalo dojem, že se nadržuje zpřímá; zato při jídle bylo jeho držení těla zřejmé. Vzpřímenou horní část těla zdvořile otáčel k sousedovi, s nímž rozprávěl (rozházně a s příměsí dolní němčiny), a když krájel kousek drůbeže nebo příslušným příborem obratně vybíral růžové maso z humřího klepeta, lehce se opíral lokty o stůl. Když dojedl, první jeho potřebou byla mistička s parfémovanou vodou na opláchnutí prstů, druhou ruská cigareta, neproclená, kterou si pohodlně opatroval podlouně pod rukou. Ta přicházela na řadu před doutníkem velmi chutné brémské značky Maria Mancini, o níž ještě bude řeč a jejíž aromatické jedy se pak uspokojivě pojily s jedy kávy. Hans Castorp chránil své zásoby tabáku před škodlivými vlivy parního topení tím, že je uchovával ve sklepě, kam každé ráno zašel, aby tabatěrku naplnil denní spotřebou. Jen s odporem by byl požil máslo předložené mu vcelku, a nikoli ve tvaru rýhovaných kuliček.

Je zjevné, že se snažíme povědět vše, co by bylo v jeho prospěch, avšak posuzujeme ho bez přehánění a neděláme ho ani lepším, ani horším, než byl. Hans Castorp nebyl ani génius, ani hloupý, a vyhýbáme-li se při jeho charakteristice slovu „průměrný“, pak z důvodů, které nemají vůbec nic společného s jeho inteligencí a stěží co s jeho osobní jednoduchostí, nýbrž z úcty k jeho osudu, jemuž jsme nakloněni připisovat jistý nadosobní význam. Jeho hlava stačila na požadavky reálného gymnázia, aniž se musela nějak zvlášť namáhat, a namáhat se, tomu by zcela určitě nebyl býval nakloněn za žádných okolností a kvůli žádnému předmětu: ne tak ze strachu, že by si ubližoval, ale proto, že k tomu bezpodmínečně nespátroval jediný důvod, či lépe řečeno: žádný *bezpodmínečný* důvod; a možná právě

proto bychom ho neradi označili za průměrného, on prostě cítil, že takové důvody neexistují.

Člověk svůj osobní život nežije jen jako jednotlivec, nýbrž vědomě či nevědomě i jako život své epochy a svých současníků, a stane-li se, že obecnou situaci a neosobní základy své existence pokládá za bezpodmínečně dané a samozřejmé a je myšlenke to kritizovat natolik na hony vzdálen, jako vskutku byl Hans Castorp, přece jen ale možná vnímá, že jejich nedostatky škodí jeho kondici mravní. Jednotlivému člověku tanou před zrakem lecjaké osobní cíle, účely, naděje a vyhlídky, z nichž čerpá podněty k vyššímu úsilí a vyšším aktivitám; jestliže však ono neosobní kolem něj i doba sama při veškeré čilé či-norodosti v podstatě naděje a vyhlídky postrádá, jeví-li se mu vskrytu jako beznadějná, marná a bezradná a při vědomě či nevědomě položené otázce po posledním, po víc než osobním, po bezpodmínečném smyslu veškerého snažení a veškeré činnosti nabízí jako odpověď jen prázdné mlčení, téměř nevyhnutelně se právě v případech poctivějšího lidství dostaví ochromující účinek takového stavu věcí a přes sféru duševní a mravní může zasáhnout i fyzickou a organickou část individua. Aby byl člověk ochoten konat něco významného, co přesahuje míru běžných povinností, a doba mu nedokáže dát uspokojivou odpověď na otázku „Nač?“, k tomu je zapotřebí buď mravní jedinečnosti a bezprostřednosti, jaká se vyskytuje jen vzácně a je heroické povahy, anebo velké robustnosti a vitality. Hans Castorp neměl ani jedno, ani druhé, takže přece jenom to byl člověk průměrný, třebaže ve smyslu značně úctyhodném.

Hovořili jsme tu o vnitřním rozpoložení mladíka nejen ve školní době, ale i v letech následujících, kdy si už zvolil občanské povolání. Pokud jde o to, jak procházel jednotlivými třídami: musel jednu dokonce opakovat. Vcelku mu však jeho původ, měšťanské mravy a nakonec i slušné, byť nijak náruživé nadání pro matematiku pomohly v cestě kupředu, a poté co obdržel osvědčení o jednoroční službě, rozhodl se, že půjde studovat – po pravdě řečeno hlavně proto, aby si tím prodloužil navyklý život a získal čas k úvahám, čím že by se vlastně Hans Castorp nejraději stal. Dlouho to totiž nevěděl, ani v nejvyšší třídě ještě ne, a když se pak rozhodl (říci, že sám se rozhodl, by hraničilo s přeháněním), měl nejspíš pocit, že se mohl zrovna tak dobře rozhodnout také jinak.

Pravda však byla, že odjakživa měl zálibu v lodích. Jako malý chlapec si do zápisníků hojně kreslil tužkou všelijaké rybářské kutry,

zelinářské čluny a pětistěžníky, a když se ve svých patnácti letech směl z jednoho přednostního místa dívat, jak v loděnici Blom & Voß spouštějí na vodu nový dvoušroubový poštovní parník „Hansa“, namaloval tu štíhlou loď vodovými barvami do všech podrobností tak znamenitě, že si konzul Tienappel obrázek pověsil ve své soukromé kanceláři; zejména skelně průhledná zeleň vzdouvající se vody byla na obrázku zachycena s takovým citem a tak zdařile, že kdosi konzulovi Tienappelovi řekl, Hans že je talent a že by z něho dobře mohl být malíř pro námořnictvo – konzul tento výrok klidně pronesl i před svým schovancem, jenže Hans Castorp se jen dobrácky smál a ani na chvíli nepřistoupil na takové výstřednosti s vyhlídkou leda na nuzácké živobytí.

„Moc toho nemáš,“ říkal mu občas strýc Tienappel. „Moje peníze dostanou jednou James a Peter, to znamená zůstanou v obchodě a Peter bude pobírat rentu. To, co patří tobě, je uložené docela dobře a vynáší ti jisté peníze. Jenomže žít z úroků, to už dneska není zrovna snadné, nemá-li člověk aspoň pětkrát tolik, co ty, a jestli chceš tady ve městě něco znamenat a žít tak, jak jsi zvyklý, musíš si k tomu pořádně přivydělávat, to si, synku, pamatuj.“

Hans Castorp si to pamatoval a ohlížel se po povolání, se kterým by dokázal obstát sám před sebou i před lidmi. A když se pak rozhodl – stalo se to na popud starého Wilmse, z firmy Tunder & Wilms, který jednou v neděli večer, když hráli whist, řekl konzulovi Tienappelovi, že by Hans Castorp měl přece studovat loďařství, to že je rozumný nápad, a potom nastoupit k němu, on že už na mládence dohlédne –, hodnotil mladík zvolené povolání velmi vysoko a měl pocit, že je to obor sice zpropadeně složitý a namáhavý, zato však znamenitý, důležitý a velkolepý a pro jeho pokojnou povahu zdaleka vhodnější, než pro který se rozhodl bratranec Ziemßen, syn nevlastní sestry nebožky matky, ten se za každou cenu chtěl stát důstojníkem. Přitom Joachim Ziemßen neměl tak docela v pořádku plíce, ale právě proto chtěl povolání na čerstvém vzduchu; tam se ovšem o nějaké práci a vypětí ducha sotva dá vážně mluvit, a tak to bude pro něj nejspíš volba správná, usoudil Hans Castorp s lehkým despektem. K práci totiž choval svrchovanou úctu, třebaže jeho samého práce snadno unavovala.

Vraťme se nyní k tomu, co jsme již naznačili dříve, totiž k domněnce, že újmy, které doba způsobuje osobnímu životu, dokáží mít

přímé účinky na fyzický organismus člověka. Proč by si Hans Castorp byl neměl vážit práce? Bylo by to nepřírozené. Za daného stavu věcí mu nutně musela připadat svrchovaně úctyhodná, v podstatě kromě ní nic úctyhodného neexistovalo, ona byla principem, před nímž člověk obstál nebo neobstál, absolutní hodnotou času, dávala takřikajíc sama sobě odpověď. Jeho úcta k ní měla tedy v jeho vědomí povahu náboženskou a nezpochybnitelnou. Jinou otázkou však bylo, měl-li ji rád; to totiž nedokázal, byť si jí vážil sebevíc, a to z prostého důvodu: nešla mu k duhu. Usilovná práce mu drásala nervy, záhy ho unavila a on také přiznával zcela otevřeně, že mnohem raději má volný čas, nezatížený, na němž nevisí olovená závaží lopocením, čas, který se před člověkem rozprostírá volný, a ne členěný překážkami, jež je třeba se skřípěním zubů přemáhat. Tento rozpor v jeho vztahu k práci si přesně vzato vyžadoval nějaké řešení. Bylo tomu snad tak, že jeho tělo i jeho duch – nejprve duch a skrze ducha pak i tělo – by se k práci stavěly radostněji a ochotněji, kdyby v hloubi duše, tam, kde se sám nijak zvlášť nevyznal, dokázal věřit v práci jako v bezpodmínečnou hodnotu a sama sebe zodpovídající princip a tím se upokojit? Znovu se tak nadhazuje otázka jeho průměrnosti či více než průměrnosti, na tu však nehodláme dát závaznou odpověď. Nepovažujeme se totiž za chvalořečníky Hanse Castorpa a poskytujeme prostor domněnce, že práce v jeho životě jaksí vadila nezkalenému požitku z doutníků Maria Mancini.

K vojenské službě odveden nebyl. Vzpírala se tomu jeho vnitřní přirozenost a dokázala tomu zabránit. Je také dobře možné, že štábní lékař doktor Eberding, který se občas zastavil v domě na Harvestehuder Weg, od konzula Tienappela v hovoru zaslechl, že pokud by mladý Castorp byl nucen jít na vojnu, spatřoval by v tom citelné narušení svých studií, která právě zahájil v jiném městě.

Jeho hlava, která pracovala pomalu a klidně, navíc když si Hans Castorp i mimo domov podržel uklidňující zvyk pít k snídani portské, se plnila analytickou geometrií, diferenciálním počtem, mechanikou, naukou o promítání a grafostatikou, propočítávala přepravu s náklady i bez nich, přesouvání těžiště a metacentrum, i když toho občas míval až po krk. Jeho technické výkresy, všelijaké ty kostry lodí, čáry ponoru a podélné průřezy nebyly tak dobré jako jeho malířské vypočtení parníku „Hansa“ na širém moři, ale tam, kde šlo o to podpořit abstraktní názornost smyslově, vyznačit stíny tuší a v průřezech

podložit různé materiály svěžími barvami, předčil Hans Castorp svou zdatností většinu studentů.

Když přijížděl domů na prázdniny, bezvadně čistý, bezvadně oblečený, s nazrhlým knírkem v malátné mladé patricijské tváři a zjevně na nejlepší cestě k významným životním postavením, prohlíželi si ho ti, kdo se zabývali komunálními záležitostmi a dobře se vyznali i v rodinných a osobních poměrech – a to činí většina lidí v samosprávném městském státě –, zkoumavě si ho jako jeho spoluobčané prohlíželi a kladli si otázku, do které veřejné role mladý Castorp jednou asi doroste. Byl zakotvený v tradicích, měl staré a dobré jméno, a jednoho dne, to bylo téměř nevyhnutelné, se bude muset s jeho osobou počítat jako s politickým činitelem. Bude pak sedět v městské správě nebo v městském výboru a vytvářet zákony, bude se možná v nějaké čestné funkci podílet na starostech spojených se suverenitou města, bude náležet k nějakému správnímu útvaru, možná k finančnímu odboru nebo k stavebnímu, jeho hlas bude slyšen a bude mít váhu. Zajímavé může rovněž být, jak se jednou tenhle mladý Castorp projeví politicky. Vnější znaky bývají klamné, jenže on vlastně vypadal naprosto tak, jak *nevypadá* někdo, na kterého mohou sázet demokraté, podobnost s dědem byla nepopíratelná. Možná se vyvede po něm, stane se brzdou, prvkem konzervativním? To bylo dobře možné – ale stejně tak i opak. Vždyť je to nakonec inženýr, budoucí stavitel lodí, muž světového dopravnictví a techniky. To pak bude možné, že se Hans Castorp dá k radikálům, bude z něho profánní bořitel starých budov a krajinných krás, nebude se cítit ničím vázán jako Žid a bude bez piety jako Američan, bude mít sklon dávat přednost bezohledné roztržce s důstojnými tradicemi před uvážlivým vytvářením přirozených životních podmínek, a uvrhne stát do troufalých experimentů – i toto bylo myslitelné. Bude-li mít v krvi názor, že Jejich moudrá Blahorodí, jimž u radnice vzdává dvojí hlídka čest zbraní, vědí všecičko naprosto nejlépe, anebo bude spíš mít tendenci podpořit v městském zastupitelstvu opozici? V jeho modrých očích pod nazrhlým obočím se nedala vyčíst žádná odpověď na tyto otázky zvědavých spoluobčanů, a on sám jistě také ještě žádnou neznal. Hans Castorp, ten nepopsaný list.

Když se vydal na cestu, na níž jsme na něj narazili, bylo mu třiačtyřicet let. Měl tehdy za sebou čtyři semestry studia na polytechnice v Gdaňsku a čtyři další strávené na technických vysokých školách v Brunšviku a v Karlsruhe, nedávno bez lesku a fanfár, ale se slušným

výsledkem složil první hlavní zkoušku a chystal se nastoupit k firmě Tunder & Wilms jako inženýr volontér, aby v loděnici získal praktické znalosti. V tomto okamžiku nastal v jeho cestě obrat, jak se dovíme v následujícím.

Na hlavní zkoušku se musel připravovat přísnou a dlouhotrvající prací, a když se vrátil domů, vypadal ještě ochablěji, než jak je u jeho typu běžné. Doktor Heidekind huboval, kdykoli ho uviděl, a nařizoval změnu vzduchu, a to změnu důkladnou. Pobýt si na Norderney či ve Wyku na ostrově Föhr tentokrát nepostačí, prohlásil, a má-li být po jeho, pak Hans Castorp, než nastoupí do loděnice, nutně patří na pár týdnů do velehor.

To že vypadá docela pěkně, řekl konzul Tienappel svému synovci a schovanci, ale v tom případě se toto léto jejich cesty rozdělí, neboť jej, konzula Tienappela, do vysokých hor nedostanou ani čtyřmi páry koní. To pro něj nic není, on potřebuje rozumný tlak vzduchu, jinak ho budou přepadat záchvaty. Do hor ať se Hans Castorp vypraví laskavě sám. Může přece zajet za Joachimem Ziemßenem.

Ten návrh byl nasnadě. Joachim Ziemßen byl totiž nemocný – nemocný ne tak jako Hans Castorp, nýbrž opravdu povážlivě, až to vyvolalo velké zděšení. Odjakživa byl náchylný k zánětu průdušek a horečkám a jednoho dne dokonce kašlal krev, a proto musel horempádem odjet od Davosu, což nesl s krajním zármutkem a soužením, neboť právě stál u cíle svých tužeb. Několik semestrů studoval práva, jak si přála rodina, pak však z neodolatelného puzení přesedlal, přihlásil se jako praporečík a byl také přijat. A teď už přes pět měsíců trčel v Mezinárodním sanatoriu Berghof (hlavní lékař: Dr. Behrens) a k smrti se nudil, jak psal na pohlednicích. Chce-li si tedy Hans Castorp něco málo pro sebe dopřát, než nastoupí u Tundera & Wilmse, nic se nenabízí víc, než aby se vypravil tam nahoru a dělal chudákovi bratranci společnost – bude to ku prospěchu oběma.

Léto dospělo k vrcholu, když se k té cestě rozhodl. Nadešly poslední červencové dny.

Odjížděl na tři týdny.

— KAPITOLA TŘETÍ —

Počestné zakabonění

Protože byl Hans Castorp ze všeho nesmírně unavený, obával se, že zaspí, ale vzbudil se dříve, než bylo nutné, a tak měl nadbytek času, aby se mohl oddávat svým ranním návykům, návykům vysoce civilizovaným, při nichž hlavní roli hrály gumové pouzdro, dřevěná miska se zeleným levandulovým mýdlem a nezbytnou slaměnou štětkou, a rovněž aby s úkony umývání a tělesné péče spojil druhou etapu vybalování a ukládání své cestovní výbavy. Když si postříbřeným strojkem přejížděl po tvářích pokrytých voňavou pěnou, rozpomínal se na zmatené sny, které se mu zdály, a s pocitem převahy člověka, jenž se holí při denním světle rozumu, se jen shovívavě usmíval a kroutil hlavou nad tolika nesmysly. Nijak zvlášť odpočatý si nepřipadal, ale cítil se v tom mladém ránu svěží.

Ještě si utíral ruce, když s napudrovanými tvářemi, ve spodkách z jemné skotské látky, na nohou červené safiánové pantofle, vyšel na podélný balkon, který byl neprůhlednými skleněnými stěnami, nesažajícimi až těsně k zábradlí, rozdělen na oddíly vyhrazené jednotlivým pokojům. Ráno bylo chladné a oblačné. Před návršími na obou stranách nehybně ležely pásy mlhy a nad vzdálenějšími horami visela masa bílých a šedivých mračen. Tu a tam se daly postřehnout kusy a pásy modrého nebe, a když probleskl sluneční paprsek, obec na dně údolí se bělostně třpytila proti pozadí tmavých smrkových lesů na svazích. Odněkud zněla ranní hudba, patrně z téhož hotelu, kde se koncertovalo i včera večer. Tlumeně sem zaléhaly chorálové akordy, po chvilce je vystřídal pochod, a Hans Castorp, který hudbu miloval zplna srdce, neboť na něho měla podobný účinek jako portské při snídani, totiž hluboce zklidňující a omamný, a posilovala jeho náchylnost k „zvadnutí“, jí s velkým potěšením naslouchal, hlavu nakloněnou na stranu, ústa otevřená a oči mírně zarudlé.

Ze zdola nahoru k sanatoriu se vinuly zákruty silnice, po níž včera přijel. Ve vlhké trávě svahu rostly nízké, hvězdčicovité hořce. Část plošiny byla oplocená zahrada; byly na ní cestičky vysypané jemným štěrkem, květinové záhony a u kmenu statné jedle umělá skalní jeskyňka. Směrem na jih se otvírala hala s plechovou střechou a s lehátky

uvnitř a vedle ní byla vztyčena červenohnědě natřená žerď, na níž se občas rozvínoval kus látky upevněný na lanku, jakási fantazijní vlajka, zelenobílá, se symbolem léčitelství, hadem ovinutým kolem tyče, uprostřed.

V zahradě se procházela paní, starší dáma ponurého, ba tragického vzezření. Celá v černém, s černým závojem svinutým kolem rozčuchaných šedočerných vlasů, pravidelnými, spěšnými kroky neklidně přecházela po stezkách, měla pokroucená kolena a paže strnule svěšené před tělo, a zpod příčné zbrázděného čela hleděla upřeně před sebe očima černýma jako uhel, pod nimiž visela ochablá kůže váček. Její zestárlý, jižansky bledý obličej a veliká, usouzená ústa s jedním koutkem staženým připomínaly Hansi Castorpovi obraz jisté proslulé tragédky, který kdysi spatřil, a bylo hrozné pozorovat, jak ta černobledá žena bezděky přizpůsobuje své dlouhé žaluplné kroky taktu pochodové hudby, jež sem zaznívala.

Hans Castorp hleděl na ni dolů zamyšleně a účastně a měl pocit, že ten její smutný zjev zatemňuje jitrní slunce. Zároveň však sluchem vnímal ještě cosi jiného, zvuky vycházející se sousední místnosti vlevo, z pokoje ruských manželů, jak mu sdělil Joachim, a ani ony se nijak nehodily k tomu čistému, svěžímu jitru, ba jako by ho jaksi lepkavě znečišťovaly. Hans Castorp si uvědomil, že to slyšel už včera večer, jenže únava mu zabránila, aby si toho všimal. Byl to zápas, chichotání a prudké oddechování, jehož pohoršlivá podstata nemohla mladému muži zůstat nadlouho skrytá, třebaže se zpočátku dobromyslně snažil vyložit si to nevinně. Ta dobromyslnost by se byla dala nazvat i jinak, poněkud bezbarvě třeba čistota duše anebo vážně a krásně cudnost, či poněkud zlehčujícími výrazy nechut' k pravdě a ustrašenectví, anebo dokonce mystický ostych a zbožnost – v postoji Hanse Castorpa k těm zvukům odvedle bylo něco z toho všeho a fyziognomicky se to projevovalo počestným zakaboněním tváře, asi tak, jako by o tom, co slyší, nesměl a nechtěl nic vědět: jistým výrazem mravopočestnosti, který nebyl zrovna originální, ale Hans ho v určitých situacích obvykle nasazoval.

S tímto výrazem se tedy vrátil z balkonu do pokoje, aby už déle neslyšel ony zvuky, které mu připadaly závažné, dokonce otřesné, přestože se ozývaly za stálého chichotání. Jenomže v pokoji bylo to vyvádění za stěnou slyšet ještě zřetelněji. Honili se tam zřejmě kolem nábytku, přičemž rachotily překocené židle, pak se vzájemně popadli a nastalo

poplácávání a hubičkování, a k tomu se teď zvenčí z dálky ozývaly valčíkové tóny, úryvky otřepaných melodií jedné odrhovačky, a doprovázely ten neviditelný výjev. Hans Castorp postával s ručníkem v rukou a proti své vůli poslouchal. A náhle pod pudrem zrudl, neboť nastalo, co jasně předvídal, ta hra mimo veškerou pochybnost přešla do zvířecí fáze. Pa-nebože, hrom do toho, pomyslel si a odvrátil se, aby s pohyby úmyslně co možná hlučnými dokončil svou toaletu. No, pánubohu poručeno, jsou to manželé, potud je to v pořádku. Ale takhle brzo poránu, to je tedy příliš. A jak se mi zdá, ani včera večer si nedali pokoj. Koneckonců jsou nemocní, nebo aspoň jeden z nich, proto jsou přece tady, a snad by tedy bylo na místě trochu zdrženlivosti. A samozřejmě největší skandál, myslel si rozzlobeně, je na tom vlastně to, že stěny jsou tak tenké a že všechno je slyšet tak zřetelně, to je neudržitelná situace! Oni to tu určitě postavili strašně lacino, ostudně lacino! Jestlipak ty lidi uvidím, nebo jim dokonce budu představen? To by bylo nanejvýš trapné. A najednou bylo Hansi Castorpovi něco divné, postřehl totiž, že červen, která mu předtím při holení stoupla do tváří, z nich nemizí, či přinejmenším že nemizí pocit tepla, který ji provázel, že je stále přítomen a není to nic jiného než ona horkost ve tvářích, která ho postihla včera večer, ve spánku se sice vytratila, ale objevila se v téhleté situaci znovu. Nenaladilo ho to vůči manželům vedle o nic vlídněji, naopak mumlal s vyšpulenými rty na jejich adresu velice nepříznivé soudy, načež se dopustil té chyby, že si ještě jednou zchladil tváře vodou, čímž se ta potíž ještě vystupňovala. Z toho důvodu mu také, když odpovídal bratranci, který teď právě zaklepal na stěnu, hlas přeskakoval rozladěním, a když pak Joachim Ziemßen vstoupil, nepůsobil Hans Castorp zrovna dojmem člověka osvěženého a dobře naladěného pro nový den.

Snídaně

„Dobré ráno,“ řekl Joachim. „Tak jsi zvládl první noc u nás. Jsi spokojený?“

Byl přichystaný na vycházku, sportovně oblečený, na nohou důkladné boty, přes ruku měl přehozený svrchník, v jehož postranní kapse se rýsovala plochá láhev. Klobouk neměl ani dnes.

„Díky,“ odpověděl Hans Castorp, „ujde to. Prozatím se nechci vyjadřovat. Měl jsem poněkud zmatené sny, no a k tomu má dům tu nevýhodu, že je v něm všechno slyšet, a to je protivné. Kdopak je ta černá žena dole na zahradě?“

Joachim ihned věděl, koho má na mysli.

„Ale to je ,Tous les deux,“ prohlásil, „tak se jí tu všeobecně říká, protože to je to jediné, co od ní uslyšíš. Je z Mexika, abys věděl, německy neumí vůbec a francouzsky taky skoro nic, jen pár slov. Je tady pět neděl u svého nejstaršího syna, ten je naprosto beznadějný případ a co nevidět se odebere na věčnost – už to má všude, je tím jedem otrávený skrznaskrz, dalo by se říct, ono to nakonec vypadá tak trochu jako tyfus, říká Behrens –, na každý pád hrůza pro všechny zúčastněné. Před čtrnácti dny přijel sem nahoru druhý syn, chtěl ještě vidět bratra – ostatně chlapík jak obrázek stejně jako ten starší – oba jsou to vyslovení krasavci, v očích mají přímo žár, dámy byly celé pryč. No a ten mladší trochu pokašlával už dole, jinak byl ale naprosto čipera. A jen se octne tady, věř si či nevěř, dostane teplotu, jenomže rovnou devětatřicet pět, chápeš, vysokou horečku. Musí do postele, a jestli ještě kdy vstane, říká Behrens, bude mít víc štěstí než rozumu. Prostě byl nejvyšší čas, že přijel sem nahoru... A od té doby, nesedí-li u nich, chodí matka takhle sem a tam, a když ji někdo osloví, řekne pokaždé jen to ,Tous les deux!‘, vždyť ani nic jiného říct nedovede a momentálně tu není nikdo, kdo rozumí španělsky.“

„Tak takhle to s ní je,“ řekl Hans Castorp. „Jestlipak to řekne i mně, až se s ní seznámím? To by přece bylo hodně divné, myslím směšné a hrozné zároveň,“ řekl a v očích měl tentýž pocit jako včera: jakési horko a těžko jako po dlouhém pláči, a měly opět onen lesk, který v nich roznítil ten prazvláštní kašel Pánského jezdce. Vůbec mu připadalo, že teprve teď dokázal nějak navázat na včerejšek a má takříkajíc opět přehled, což po probuzení tak docela necítil. Ostatně že je připraven, prohlásil, a kapesníkem, na nějž si nakapal trochu levandulové vody, si potíral čelo a partie pod očima. „Jestli souhlasíš, můžeme teď tous les deux zajít na snídani,“ zažertoval v troufalé rozpustilosti, a Joachim se na něj jen tiše zadíval a podivně se usmál, melancholicky a trochu posměšně, jak se aspoň zdálo, proč, to věděl jen on.

Hans Castorp se ještě přesvědčil, má-li s sebou kuřivo, vzal hůl, plášť a klobouk, i klobouk, jaksi ze vzdoru, neboť byl ve svém navyklém způsobu života a svém vystupování natolik utvrzený, že mu

nepřipadalo nijak nutné, aby se na pouhé tři týdny měl rovnou hned přizpůsobovat cizím a novým zvyklostem, a tak bratranci kráčeli dolů po schodech a Joachim na chodbách tu a tam ukázal na dveře a řekl jména těch, kdo tam bydleli, jména německá i všelijak cize znějící, a připojil vždy krátkou poznámku k jejich charakteru a k závažnosti jejich onemocnění.

Potkávali rovněž osoby, které se už od snídaně vracely, a když Joachim někoho pozdravil „Dobré jitro“, Hans Castorp zdvořile smekl. Cítil napětí a byl nervózní jako mladý člověk, který se právě prezentuje mnoha lidem a je přitom sužován zřetelným vědomím, že má kalné oči a zrudlé tváře, což ostatně byla pravda jen částečná, byl totiž spíš bledý.

„Abych nezapomněl!“ pronesl náhle s jakousi slepou horlivostí. „Můžeš mě klidně představit té dámě ze zahrady, bude-li se to zrovna hodit, nemám nic proti tomu. I když bude pořád jen říkat ‚tous les deux‘, vůbec mi to nevádí, budu na to připravený, budu vědět, co tím má na mysli, a zatvářím se k tomu, jak se patří. Ale s těmi ruskými manželi mě neseznamuj, to si nepřēju, slyšíš? To výslovně nechci. Nemají ponětí o slušných způsobech, a jestli už mám vedle nich bydlet tři týdny a nedalo se to zařídit jinak, aspoň je nechci znát, mám svaté právo, abych si to se vši rozhodností zakázal...“

„Dobrá,“ řekl Joachim. „To tě tak hrozně rušili? No, svým způsobem jsou to barbaři, zkrátka beze stopy civilizovanosti, vždyť jsem ti to taky předem říkal. On chodí k jídlu věčně jen v kožené bundě – a v jak ošuntělé, divím se, že proti tomu Behrens nezakročí. A ona taky není zrovna vzor spořádanosti, třebaže nosí klobouk s péry... Ostatně můžeš být bez obav, oni sedí daleko od nás, u Horšího ruského stolu, máme tu totiž i Lepší ruský stůl, kde sedí jen Rusové vybraní, takže skoro nemáš možnost, že se s těmi svými sousedy setkáš, i kdybys o to stál. Tady vůbec není snadné se s někým seznámit, už proto, že mezi hosty je tolik cizinců, já sám znám osobně taky jen pár lidí, přestože tu jsem už dlouho.“

„Kdo z nich obou je nemocný?“ zeptal se Hans Castorp. „On nebo ona?“

„Myslím, že on, ano, jenom on,“ odpověděl Joachim, znatelně roztržitý, když si u věšáků v šatně před jídelnou odkládali. Nato vstoupili do světlé místnosti s plochou klenbou, kde bzučely hlasy, chřestily přístroje a servírky pobíhaly s konvicemi, z nichž se kouřilo.

V jídelně bylo rozestavěno sedm stolů, většina v podélném směru a pouze dva napříč. Byly to větší tabule, každá pro deset osob, avšak nebylo všude prostřeno pro plný počet. Pouhých pár kroků do sálu a mírně šikmo a Hans Castorp se ocitl na svém místě: vyhradili mu je u užší hrany stolu stojícího hned vepředu uprostřed mezi oběma příčnými. Stoupl si zpříma za svou židli a strnule a s přívětivým výrazem se ukláněl spolustolovníkům, s nimiž ho Joachim obřadně seznamoval, jenže on sám sotva vnímal, natož aby mu do vědomí pronikla jejich jména. Zaznamenal jediné osobu a jméno paní Stöhrvé a to, že má červený obličej a mastné popelavě plavé vlasy. Výraz její tváře prozrazoval tak ukrutnou nevědomost, že se jí dal věřit jakýkoli prohrěšek proti vzdělanosti. Pak se posadil a s potěšením zjistil, že zdejší snídaně skýtá věru důkladné nasycení.

Stály tam nádoby se zavařeninou a medem, mísy s mléčnou rýží a ovesnou kaší, tácy s míchanými vejci a studeným masem; všude hojně másla, někdo právě zvedal skleněný poklop, aby si ukrojil kus taveného švýcarského sýra, a uprostřed stolu stála navíc mísa s čerstvým i sušeným ovocem. Černobíle oděná servírka se Hanse Castorpa zeptala, co si přeje k pití: kakao, kávu nebo čaj. Byla maličká jako dítě, ale obličej měla starý a protáhlý – trpaslice, jak s hrůzou postřehl. Podíval se na bratrance, ale ten jen lhostejně pokrčil rameny a obočím, jako by chtěl říci „No a co,“ a tak to vzal prostě na vědomí a požádal ji obzvlášť zdvořile o čaj, přece jen to byla trpaslice, pustil se do mléčné rýže se skořicí a cukrem a přitom kroužil zrakem po ostatních pokrmech, na které měl chuť, i po hostech shromážděných kolem těch sedmi stolů, všichni to byli Joachimovi druhové, byli stížením stejným osudem, všichni měli v těle tu nemoc, a teď tu klábosili u snídani.

Jídelna byla zařízená podle novodobého vkusu, který dokáže svrchované věcnosti a jednoduchosti dodat určitý fantastický nádech. V porovnání s délkou nebyla nijak hluboká a obklopovalo ji cosi jako galerie, kde byly přípravné pokrmů, a ta se velkými oblouky otevírala do sálu se stoly. Pilíře, do poloviční výšky obložené leštěným santalovým dřevem a nad ním hladce nabílené stejně jako horní část stěn a strop, byly vymalované podle jednoduchých a veselých šablon pestrými svazky pruhů, které na ploché klenbě pokračovaly široce rozmáchlými pásy. Sál dále zdobilo několik elektrických lustrů z třpytivé mosazi, jež sestávaly z tří prstenců pospojovaných nad sebou zdobnými pletenci, a úplně vespod byly do kruhu uspořádány zvonky

z mléčného skla jako měsíčky. Jídelna měla čtyři skleněné dveře – na protilehlé širší straně dvoje, ty vedly na vysunutou verandu, třetí vpředu nalevo pak do přední haly a konečně ty, jimiž vešel z chodby Hans Castorp s Joachimem, bratranec ho sem totiž dnes přivedl po jiných schodech než včera večer.

Po jeho pravé ruce seděla nevzhledná bytost v černém, plet měla ochmýřenou a povadlé tváře rozpálené, usoudil, že to je asi šička či domácí švadlena, protože snídala výhradně kávu a žemle s máslem a on měl představu domácí švadleny odjakživa spojenou právě s kávou a žemlemi s máslem. Po levici mu seděla slečna z Anglie, rovněž v letech, velmi ošklivá, měla vyhublé, zimomřivé prsty, četla si dopisy z domova psané kulatým písmem a k tomu pila čaj krvavé barvy. Vedle ní měl židli Joachim a pak paní Stöhrová v blůze ze skotské vlny. Při jídle si držela sevřenou pěst levé ruky u tváře a viditelně se snažila, aby si při hovoru dodávala výrazu jemné vzdělanosti, přičemž stahovala horní ret přes úzké a dlouhé zaječí zuby. Vedle ní se posadil mladý muž s řídkým knírkem a s výrazem, jako by právě měl v ústech něco nechutného, a snídal bez jediného slova. Přišel ke stolu, když Hans už seděl, a ještě v chůzi a aniž komu věnoval pohled, stáhl na pozdrav bradu k hrudi a uvelebil se a jeho chování prozrazovalo, že se s novým hostem naprosto odmítá dát seznámit. Možná už byl příliš nemocný, aby měl ještě smysl pro takové vnějškovosti a řídil se jimi a aby projevoval o své okolí vůbec nějaký zájem. Chvilku poseděla naproti němu kromobyčejně hubená mladá dívka s velmi světlými vlasy, vylila si z láhve na talíř jogurt, vyjedla mléčný pokrm lžící a ihned zas odešla.

Hovor u stolu nebyl nijak živý. Joachim si formálně povídal s paní Stöhrovou, poptával se jí, jak se cítí, a s náležitým politováním si vyslechl sdělení, že to není nijak valné. Stěžovala si na „malátnost“. „Já jsem celá tak zmalátnělá!“ řekla a protahovala slova s upejpvou afektovaností. Že měla třicet sedm tři, už když vstávala, a jak to tedy s ní asi bude odpoledne. Domácí švadlena přiznala stejnou tělesnou teplotu, prohlásila však, že se naopak cítí vzrušená, vnitřně napjatá a neklidná, jako by ji čekalo něco mimořádného a rozhodujícího, což přece nesouhlasí, je to jen tělesné vzrušení bez duševních příčin. Patrně to žádá domácí švadlena nebyla, neboť mluvila velmi korektní němčinou a téměř učeně. Hans Castorp ostatně tu vzrušenost či tu zmínku o ní pokládal u stvoření tak nehezkého a nepatrného za jaksi

nepatřičnou, ba pohoršlivou. Postupně se švadleny a paní Stöhrové zeptal, jak dlouho už jsou tady nahoře (švadlena v sanatoriu strávila už pět měsíců, paní Stöhrová sedm), nato posbíral své znalosti angličtiny, aby se od své sousedky po pravici dověděl, co to pije za čaj (byl to šípkový) a jestlipak jí chutná, což mu potvrdila málem bouřlivě, a pak se rozhlížel po sále, kde stále někdo přicházel a odcházel: k snídani se nevyžadovala přísná společná účast.

Trochu měl předem obavu z odstrašujících dojmů, ale byl zklaman: v jídelně bylo docela veselo, člověk neměl pocit, že se nachází v místě strážní. Vcházel sem opálení mladí lidé obojího pohlaví a pobrukovali si, něco řekli servírkám a pak se s náramným apetitem pouštěli do snídane. Byly tu i osoby starší, manželské dvojice, jedna ruský hovořící kompletní rodina s dětmi, rovněž dospívající chlapci. Skoro všechny ženy měly na sobě přiléhavé kazajky, vlněné nebo hedvábné, takzvané svetry, bílé i barevné, s ohrnovacími límci a postranními kapsami, a byl na ně hezký pohled, jak s oběma rukama v kapsách postávají v sále a povídají si spolu. U několika stolů kolovaly fotografie, bezpochyby nové, vlastnoručně pořízené snímky; u jiného se vyměňovaly známky. Hovořilo se o počasí, jak se kdo vyspal a jakou teplotu komu ukázal ráno teploměr v ústech. Většinou byli veselí – zřejmě bez valného důvodu, nýbrž jen proto, že zrovna neměli bezprostřední starosti a bylo jich tu pospolu tolik. Někteří ovšem u stolu seděli s hlavou v dlaních a civěli před sebe. Ostatní je nechávali být a nevšímali si jich.

Najednou sebou Hans Castorp rozzlobeně a dotčeně škubl. Práskly dveře, byly to ty vlevo vpředu, co vedly rovnou do haly, někdo je nechal za sebou zapadnout, anebo jimi přímo třískl, a tenhle zvuk Hans Castorp k smrti nesnášel, odjakživa ho nenáviděl. Možná byla ta nenávist dána výchovou, možná vrozenou idiosynkrazií – bouchání dveřmi se mu prostě hnusilo a každého, kdo takto ublížil jeho sluchu, by dokázal pořádně zmrskat. Navíc měly tyto dveře výplň ze skleněných tabulek, což šok jen zesílilo; rána a zařinčení byly strašné. Fuj, pomyslel si rozlícený Hans Castorp, to je ale zatracené svinstvo! Protože se v témže okamžiku na něj obrátila švadlena, neměl čas se podívat, kdo byl ten ničema. Ale když švadleně odpovídal, čelo měl mezi plavým obočím svráštěné a tvář zkřivenou nevolí.

Joachim se ptal, zda tu už byli lékaři. Ano, jednou už prošli, odpověděl kdosi, odešli z jídelny téměř v téže chvíli, kdy se dostavili bratrance. Že tedy půjdou a nebudou čekat, prohlásil Joachim.

Příležitost představit hosta se určitě najde během dne. Jenže u dveří málem do dvorního rady Behrense vrazili, právě totiž spěšně vcházel dovnitř a těsně za ním doktor Krokowski.

„Hopla! Pozor, pozor, pánové!“ pravil Behrens. „Tohle mohlo skončit bídne pro kuří oka obou stran.“ Jeho němčina byla nápadně dolnosaská, široká a protáhlá. „Tak to jste vy,“ řekl Hansi Castorpovi, kterého mu Joachim představil, paty vojensky sražené; „těší mě.“ A podal mladému muži ruku, velikou jako lopata. Byl kostnatý, dobře o tři hlavy vyšší než doktor Krokowski, hlavu měl už dočista bílou, šíji vystoupilou, vypoulené veliké modré oči podlité krví a uslzené, nos trochu vzhůru a knírek zastřižený krátce a jakoby došikma, horní ret byl totiž na jedné straně poněkud vyhrnutý. Co Joachim včera řekl o jeho tvářích, naprosto souhlasilo: byly modré; hlava se tudíž vyjí-mala značně barevně ve srovnání s bílým chirurgickým pláštěm, který měl na sobě, jakousi přepásanou halenou sahající ke kolenům, pod níž bylo vidět proužkované kalhoty a obrovité nohy v žlutých a poněkud ošoupaných šněrovacích botách. Také doktor Krokowski byl v pracovním, halenu podobnou košili měl ale černou, z černého listru, kolem zápěstí byla stažená gumou a nemálo kontrastovala s doktorovou bledostí. Choval se čistě jen jako asistent a uvítání se nijak neúčastnil, ale jisté kritické napětí patrné na jeho ústech prozrazovalo, že svůj vztah podřízenosti vnímá jako neobvyklý.

„Bratrance?“ otázal se dvorní rada, rukou přitom ukazoval z jednoho mladého muže na druhého a díval se na ně zespodu svýma krví podlitýma modrýma očima... „No, jestlipak taky hodlá navléct vojenský mundur?“ obrátil se na Joachima a hlavou ukázal na Hanse Castorpa... „Že ne, spíš Bože chraň, co? Poznal jsem to rovnou,“ – nyní mluvil přímo k Hansi Castorpovi, „ve vás je cosi civilního, vy jste pro pohodlí – jenom ne pro řinčení zbraní jako tenhle vůdce roty: vy byste byl lepší pacient než on, to bych se vsadil. Já hned na každém poznám, jestli se hodí na řádného pacienta, k tomu se musejí mít vlohy, vlohy jsou nutné ke všemu, a tenhle Myrmidon jich nemá ani špetku. Jestli je má k execírování, to nevím, ale ke stonání je nemá vůbec. Věřil byste, že pořád chce jen odtud zmizet? Ustavičně jen pryč, pryč, nedá mi pokoj, moří mě, nemůže se dočkat, až ho tam dole budou plahočit. Taková zatvrzelá horlivost! Ani půl roku nám nechce dopřát. A přitom je tu u nás nahoře přece tak hezky – jen řekněte sám, Ziemßene, copak tu u nás není krásně? No, váš pan bratranec

nás jistě dokáže ocenit líp, nějakou zábavu si tu už najde. O dámy tu rovněž není nouze – máme tu dámy náramně roztomilé. Přinejmenším zevnějšek mají některé docela malebný. A poslyšte, zejména si tu opatřte trochu lepší barvu do tváří, jinak jste pro dámy vyřízený! Zelená je sice barvou krásného stromu života, ale pro obličej není zrovna ta pravá. Celkově chudokrevný, ovšemže,“ podotkl, bez okolků přistoupil k Hansi Castorpovi a ukazovákem a prostředníkem mu stáhl jedno oční víčko. „Samozřejmě, celkově chudokrevný, jak jsem řekl. Víte co? Vůbec to od vás nebyla hloupost, že jste tomu svému Hamburku dal na nějaký čas vale. Jinak je to svrchovaně užitečné zařízení, ten váš Hamburk; díky svému podnebí, co si tak libuje ve vlhkosti, nám sem neustále dodává pěkný kontingent. A smím-li vám při téhle příležitosti dát skromnou radu – úplně sine pecunia, abyste rozuměl –, tak po tu dobu, co tu budete, dělejte spolu s bratrancem všechno, co dělá on. Ve vašem případě není nic moudřejšího než žít po určitý čas tak, jako když máte lehkou tuberculosis pulmonum, a naberete trochu bílkovin. S výměnou bílkovin je to tady u nás totiž zvláštní... Přestože celkové spalování je zvýšené, tělo přesto bílkoviny ukládá... A vy, Ziemšene, hezky jste se vyspal? To je něco, že? No a teď se jděte projít! Ale ne víc než na půl hodiny! A potom rtuťové cigáro do pusy! A pěkně pořádně zapisovat, Ziemšene! Jako ve službě! Svědomitě! V neděli se podívám na křivku! Váš pan bratranec ať se taky rovnou měří. Měření není nikdy na škodu. Pěkný den, pánové! Dobře se bavte! Dobré ráno... Dobré ráno...“ A s doktorem Krokowským v závěsu plachtil dál, klátil pažemi, dlaně přitom plně otočené dozadu, doprava i doleva se vyptával, jestli se tázaní „hezky“ vyspali, a všichni přitakali.

Škádlení. Viaticum. Přerušené veselí

„Moc milý člověk,“ prohlásil Hans Castorp, když si vyměnili přátelský pozdrav s kulhajícími vrátným, který ve své lóži třídil dopisy, a prošli portálem. Ten se nacházel na jihovýchodní straně bíle natřené budovy, jejíž střední část o jedno poschodí přesahovala obě křídla a na vrcholu měla krátkou věž s hodinami, krytou plechem břidlicové barvy. Tento východ z budovy nevedl do oplocené zahrady, nýbrž

přímo do volné přírody proti svažitém horským loukám, na nichž ojedinele rostly středně vysoké smrky a k zemi přikrčená kosodřevina. Cesta, po níž se vydali – byla vlastně jediná, která přicházela v úvahu, kromě silnice spadající do údolí –, je vedla mírným stoupáním vlevo kolem zadní strany sanatoria, kde bylo kuchyňské a hospodářské zázemí a u mříží schodů do sklepa stály železné sudy s odpadky, dál a ještě hodný kus pokračovala týmž směrem, nato v ostrém úhlu zahнула a stoupala prudčeji vpravo do svahu řídkým lesem. Cesta byla tvrdá, zbarvená načervenalé a ještě trochu vlhká, a na jejím okraji tu a tam ležely balvany. Bratřenci nebyli na procházce zdaleka jediní. V patách jim kráčeli hosté, kteří dosnídali hned po nich, a v opačném směru dupaly dolů proti nim celé hloučky osob už se vracejících.

„Moc milý člověk,“ opakoval Hans Castorp. „Mluví tak bez okolků, bylo zábavné ho poslouchat. Rtuťové cigáro místo ‚teploměru‘, to je přece náramné, okamžitě jsem pochopil... A já si teď zapálím jedno pravé,“ řekl a zastavil se, „už to nemůžu vydržet! Od včerejšího poledne jsem si pořádně nezakouřil... Promiň na chvilku!“ A z koženého pouzdra zdobeného stříbrným monogramem vyňal jeden doutník Maria Mancini, krásný exemplář nejlepší kvality na jedné straně zploštělý, jak to měl obzvlášť rád, seřízl mu špičku do hran drobnou pomůckou na krájení, kterou nosil na řetízku od hodinek, škrtl kapesním zapalovačem, aby se rozhořel, a několika dlouhými, nadšenými tahy a zabafáním ten dosti dlouhý, vpředu tupý doutník zapálil. „Tak!“ řekl. „Teď můžeme pro mě za mě jít dál. Ty ze samé zatvrzelé horlivosti ovšem nekouříš?“

„Já přece nekouřím nikdy,“ odpověděl Joachim. „Proč bych měl zrovna tady?“

„To nechápu!“ prohlásil Hans Castorp. „Že někdo nekouří, to já prostě nechápu – vždyť se takříkajíc připravuje o to nejlepší v životě a docela určitě o naprosto vynikající požitek! Jen jak se probudím, rovnou už se těším na to, jak si budu přes den smět pěkně zakouřit, i při jídle se na to zase těším. Dokonce bych řekl, že vlastně jím jenom proto, abych mohl kouřit, i když teď trochu přeháním. Ale den bez tabáku, to by pro mě byl vrchol suchopárnosti, den naprosto pustý a bez půvabu, a kdybych si ráno musel říct: tak dnes se kouřit nebude, myslím, že bych vůbec nenašel odvahu vstát, přísámbůh bych zůstal ležet. Podívej: máš-li dobře hořící doutník – nesmí samozřejmě nasávat falešný vzduch anebo špatně táhnout, to je pak ukrutně k zlosti –,

prostě máš-li dobrý doutník, jsi vlastně v bezpečí a doslova se ti nemůže nic stát. Zrovna tak jako když ležíš u moře a nic víc nepotřebuješ, ani práci, ani se bavit... Zaplať Pánbůh, kouří se na celém světě, a i kdyby tě to zaválo kdovíkam, kouření znají všude, pokud vím. I polární badatelé se do té své nepohody pořádně vyzbrojili kuřivem, to ve mně vždycky vzbouzelo sympatii, kdykoli jsem o tom četl. Vždyť se může stát, že se člověku začne vést prachbídne, dejme tomu, že by se mizerně vedlo i mně; jenže dokud bych měl svůj doutník, vydržel bych to, to vím jistě, s ním bych se určitě přes všechno přenesl.“

„Jenže stejně je to slabost,“ podotkl Joachim, „že na tom tak lpíš. Behrens má dočista pravdu: ty jsi civilista – on to sice myslel spíš jako chválu, jenže ty jsi civilista nevyléčitelný, v tom to je. Ostatně jsi zdravý a můžeš si dělat, co chceš,“ řekl a oči mu zmatněly.

„Zdravý, ano, až na tu anémii,“ řekl Hans Castorp. „Vlepil mi to pěkně na rovinu, že vypadám celý zelený. Jenže ono to tak je, samotnému mi přišlo, jak jsem ve srovnání s vámi tady nahoře dočista zelený, doma jsem to natolik nepozoroval. Ale stejně je od něho milé, že mi tak beze všeho dává rady, docela sine pecunia, jak tomu říká. Rád ho poslechnu a budu dělat, jak on říká, totéž co ty a budu se řídit podle tvé životosprávy – co bych si taky jinak tady u vás nahoře měl počít, přece nemůže být na škodu, když tu, dá-li Pánbůh, přiberu nějaké ty bílkoviny, třebaže to zní poněkud odporně, to jistě uznáš.“

Při chůzi se Joachim dvakrát trochu rozkašlal – zjevně ho stoupání unavovalo. A když ho to zmohlo potřetí, zamračeně se zastavil. „Jen jdi napřed,“ řekl. Hans Castorp přidal do kroku a neohlížel se. Pak chůzi zpomaloval a nakonec se téměř zastavil, neboť mu připadalo, že už má před Joachimem výrazný náskok. Ale neohlédl se.

Vstříc mu přicházel hlouček hostů obého pohlaví – zahlédl je předtím, jak jdou v polovině svahu po rovné pěšině, nyní už šlapali z kopce přímo proti němu a bylo slyšet změt jejich hlasů. Šest nebo sedm osob různého věku, jedni dočista mladičcí, druzí už o něco starší. Nachýlil hlavu a díval se na ně a myslel při tom na Joachima. Byli prostovlasí a snědí, dámy v barevných svetrech, pánové většinou bez převlečníku a dokonce bez hole jako lidé, kteří si jen tak s rukama v kapsách vyjdou na pár kroků před dům. Protože chůze z kopce nevyžaduje vážnější námahu, nýbrž stačí jen vesele brzdit a vzpírat se nohama, aby se člověk najednou nerozběhl a nezakopl, čili to není nic jiného než jakési sesouvání, bylo v jejich chůzi cosi jako vznášení

a lehkovážnost a to se jim přenášelo do výrazu tváří a do celého zjevu, až si člověk málem přál k nim patřit.

A už byli u něho, Hans Castorp teď jejich tváře viděl dopodrobna. Nebyli všichni opálení, dvě dámy byly nápadně bledé: jedna tenká jako tyčka a s obličejem slonovinové barvy, druhá menší a tlustá, s ošklivými jaterními skvrnami. Všichni se na něj podívali, všichni se stejně troufalým úsměvem. Vytáhla mladá dívka v zeleném svetru, s nedbale učesanými vlasy a hloupýma, přivřenýma očima přešla kolem Hanse Castorpa tak těsně, až o něho málem zavadila paží. A přitom zahvízdla... No ne, taková ztřeštěnost! Hvízdla na něj, jenže ne rty, vůbec je nevyšpulila, naopak je měla sevřené. Ono to hvízdlo z ní, když si ho měřila tím hloupým pohledem přivřených očí, zahvízdání bylo kromobyčejně nepříjemné, drsné, ostré a přesto duté, protáhlé a jeho tón na závěr klesal, takže připomínalo kvikot jarmarečních gumových prasátek, když naříkavě vypouštějí nafouknutý vzduch a smrskávají se, ten hvízd se jí jaksi zcela nepochopitelně vydral z prsou a pak už ona i se svou společností byla ta tam.

Hans Castorp stál celý zaražený a jen zíral. Potom se prudce otočil a pochopil tu nehoráznost alespoň natolik, že to určitě byl žert, domluvené pošádlení, vždyť také podle pohybu ramen odcházejících poznal, že se smějí, a jeden zavalitý mladík s odulými rty, který měl obě ruce zastrčené do kapes kalhot a ne zrovna slušně si nadzvedával sako, se za ním dokonce přímo a se smíchem ohlížel... V té chvíli na ně narazil Joachim. Pozdravil skupinku, podle svého rytířského zvyku se málem postavil do pozoru a srazil paty, když se jim ukláněl, a nato s měkkým výrazem v očích přistoupil k bratranci.

„Co se koukáš tak divně?“ zeptal se.

„Ona hvízdla!“ odpověděl Hans Castorp. „Hvízdla z břicha, když šla kolem mě, vysvětlíš mi to nějak?“

„Aha,“ řekl Joachim a pohrdavě se zasmál. „Nesmysl, z břicha ne. To byla Kleefeldová, Hermine Kleefeldová, hvízdá pneumotoraxem.“

„Čím?“ nechápal Hans Castorp. Byl krajně rozrušený, ale proč, sám pořádně nevěděl. Střídavě se smíchem a v slzách dodal: „Nemůžeš po mně chtít, abych rozuměl té vaší hantýrce.“

„Jdem dál!“ pobídl Joachim. „Vždyť ty tu stojíš jako pařez. To se dá vysvětlit i při chůzi. Je to něco z chirurgie, jak se jistě dovítíš, operace, tady nahoře ji provádějí často. Behrens v ní má velkou zručnost... Rozuměj: Když je jedna plíce hodně zasažená, druhá ale

zdravá nebo poměrně zdravá, tak se ta nemocná na určitou dobu vyřadí z činnosti, aby se tak šetřila... To znamená: tadyhle někde z boku – nevím přesně, kde – tě naříznou, Behrens je na to úžasný machr. A pak do tebe vpustí plyn, dusík, chápeš, a tím se zamořená plíce octne mimo provoz. Plyn ovšem dlouho nevydrží, proto se procedura asi tak každých čtrnáct dní musí obnovovat, člověka takříkajíc napumpují, asi tak si to můžeš představit. A když se to dělá rok nebo i déle a všechno klapne, tak se tím klidem plíce může vyhojit. Pochopitelně ne vždycky, dokonce je to asi věc dost odvážná. Prý se ale pneumotoraxem už dosáhlo krásných výsledků. Ti, které jsi právě viděl, ho mají všichni. Paní Iltisová – to je ta s jaterními skvrnami – i slečna Leviová, ta hubená, jistě si vzpomínáš – ta hrozně dlouho ležela. Dali se dohromady, to víš, něco jako pneumotorax lidi sbližuje, a říkají si spolek ‚Jedna plíce‘, tak je tu každý zná. Ale pýchou spolu je Hermine Kleefeldová, protože umí pneumotoraxem hvízdát – má pro to talent, to každý nesvede. Jak to dokáže, to ti nepovím, ani ona sama to neumí jasně popsat. Ale když chvíli rychle jde, dokáže pak zevnitř hvízdát, ona toho ovšem využívá, aby polekala lidi, zejména nové pacienty. Ostatně při tom podle mého názoru plýtvá dusíkem, plní ji totiž každý týden.“

Hans Castorp se rozesmál, jeho rozrušenost se při Joachimově výkladu zvrátila v obveselení, při chůzi si v předklonu zakrýval rukou oči a tiše se chichotal, ale tak prudce, až se mu třásla ramena. „Je jejich spolek také zapsaný?“ zeptal se, ale mluvit mu nešlo snadno; jak zadržoval smích, zněla jeho řeč plačtivě a mírně naříkavě. „Mají stanovy? Škoda, že k nim nepatříš, to by mě mohli přijmout za čestného člena anebo jako... kumpána čekatele... Měl bys Behrense požádat, aby tě taky částečně zařadil mimo provoz. Možná by ses naučil i hvízdát, kdyby ses trochu snažil, určitě se to nakonec dá nacvičit... Jaktěživ jsem neslyšel nic, co by bylo tak k smíchu!“ prohlásil a zhluboka si povzdechl. „Promiň, že o tom mluvím takhle, jenomže oni sami jsou v nejlepším rozmaru, ti tvoji pneumopřátelé! Jak si vykračovali... A když pomyslím, že to byl spolek, spolek ‚Jedna plíce‘! Ona si na mě hvízdne ‚fjiií‘ – ta ztreštěná osoba! To je přece hotové uličnictví! Proč jsou vlastně tak rozpustilí, máš pro to vysvětlení?“

Joachim hledal odpověď. „Bože můj,“ řekl, „oni jsou takoví *svoobodní*... Podívej, jsou to přece mladí lidé, čas pro ně nic neznamená, a taky možná brzo umřou. Proč by se tedy měli tvářit vážně. Občas si

myslím: nemoc a umírání nejsou vlastně věc nijak vážná, spíš je to jenom takové poflakování, přísně vzato je vážnost jen v životě tam dole. Myslím, že to časem pochopíš, až tady chvíli pobudeš.“

„Určitě,“ přisvědčil Hans Castorp. „Jsem si tím dokonce jistý. Už teď mě vy tady nahoře velice zajímáte, a když má člověk zájem, to pak přijde pochopení samo od sebe, vid'... Jenže co to dneska se mnou je – on mi nechutná!“ řekl a prohlížel si doutník. „Celou dobu se sám sebe ptám, co se to se mnou děje, a až teď zjistím, že mi nechutná Maria. Má chuť jako papírovina, ujišťuju tě, zrovna tak, jako když máš úplně zkažený žaludek. Tomu teda nerozumím! Sice jsem to přehnal se snídaní, najedl jsem se přes míru, ale tím to určitě není, když se hodně najím, doutník mi pak zkraje dokonce obzvlášť chutná. Myslíš, že to může být z toho, že jsem spal tak neklidně? Třeba mě to nějak vykojelo. No tohle, já ho prostě musím zahodit!“ prohlásil po novém pokusu. „Kdykoli si potáhnu, je to nové zklamání, nemá smysl se nutit.“ Chvilku ještě váhal a pak doutník odhodil do vlhkého jehličnatého porostu na svahu. „Víš, čím to podle mě bude?“ zeptal se... „Jsem pevně přesvědčený, že to má souvislost s tou zatracenou horkostí v obličeji, pronásleduje mě od chvíle, co jsem vstal. Čert ví, co to je... Takys ji měl, když jsi sem přijel?“

„Měl,“ řekl Joachim. „Taky mi bylo zpočátku nějak divně. Nic si z toho nedělej! Vždyť jsem ti řekl, že není snadné si u nás zvyknout. Ale ty se zas dáš do pořádku. Podívej, tady ta lavička je na pěkném místě. Na chvilku se posadíme a pak se vydáme domů, musím povinně ležet.“

Dále cesta probíhala po rovině. Vedla směrem na Davos Město, asi v třetině výšky svahu, a mezi vysokými, tenkými a větrem pokroucenými borovicemi z ní byly výhledy na obec, bělající se v prudším jasu. Prostá dřevěná lavice, na kterou usedli, se opírala o strmou horskou stěnu. Vedle ní se otevřeným dřevěným žlabem s klokotáním a zurčením řinul do údolí potůček.

Joachim chtěl bratrance poučit o jménech alpských vrcholů obklopených mraky a na jihu zdánlivě uzavírajících údolí a ukazoval na ně bodcem své horské hole. Jenže Hans Castorp se na ně po každé podíval jen zběžně, seděl předkloněný, hrotem své stříbrem pobité městské hole kreslil obrazce do písku a chtěl se dovědět něco jiného.

„Rád bych se tě zeptal –“ spustil... „Ten případ z mého pokoje se tedy odporoučel, zrovna když jsem já přijížděl. Umřelo tu už hodně lidí, co jsi tady nahoře?“

„Jistě už vícero,“ odpověděl Joachim. „Nakládá se s nimi ale diskrétně, chápeš, nic se o nich nedovíme anebo jen příležitostně, později, když někdo umře, všechno se děje v nejprísrnějším utajení, ze šetrnosti k pacientům a zejména k dámám, ty by jinak snadno dostaly záchvat. Když umře někdo vedle tebe, vůbec to ani nepoznáš. Rakev přivezou časně ráno, když všichni ještě spí, a nebožtíka v ní pak odvezou v obdobnou příhodnou chvíli, třeba v době jídla.“

„Hm,“ zabručel Hans Castorp a kreslil dál. „Ty věci se tedy dějí za kulisami.“

„Dá se to tak říct. Jenže nedávno, bude to, počkej, bude to asi tak osm neděl –“

„No tomu se tedy nedá říct nedávno,“ poznamenal suše a ostražitě Hans Castorp.

„Cože? No tak ne nedávno. Ty jsi ale akurátní. Prostě jsem jen tu dobu odhadoval. Tak tedy před nějakým časem jsem přece jen nakoukl za kulisy, čistě náhodou, mám to ještě dnes jasně před očima. Nesli totiž malé Hujusové, ona byla katolička, tedy Barbaře Hujusové nesli viaticum, svátost umírajících, však víš, poslední pomazání. Když jsem já přijel sem nahoru, to ještě chodila, a dovedla tak ve-sele vyvádět, úplně jako malá rozpustilá holka. Ale pak to s ní začalo jít rapidně dolů, už nevstala, jen ležela, tři pokoje od mého, přijeli rodiče a potom tedy dorazil kněz. Přišel odpoledne, všichni seděli u svačiny, na chodbách nebylo živé duše. Jen si ale představ, já jsem zaspal, usnul jsem při hlavní leženě a přeslechl gong, a tak jsem měl čtvrt hodiny zpoždění. Proto jsem v té rozhodující chvíli nebyl tam, kde byli všichni, ale octl se za kulisami, jak tomu říkáš ty, a jak tak jdu chodbou, vtom mi oni přicházejí naproti, v krajkových košilích, a vpředu s křížem, zlatý kříž to byl, s lampičkami, jeden z nich ho nesl v čele, jako se před janičářskou kapelou nosí tyč s rolničkami.“

„To přirovnání zrovna nesedí,“ podotkl Hans Castorp dost přísně.

„Mně to tak připadalo. Napadlo mě to bezděky. Ale poslouvej, jak to bylo dál. Oni tedy jdou proti mně, přímo pochodovali, dost svižně, byli tři, jestli se nemýlím, v čele ten mužský s křížem, za ním kněz s brýlemi na nose a pak ještě chlapec s kadidelnicí. Duchovní

držel viaticum na prsou, bylo přikryté, a hlavu měl pokorně skloněnou, je to přece jejich nejsvětější svátost.“

„Právě proto,“ řekl Hans Castorp, „právě proto se divím, že můžeš mluvit o tyči s rolníčkami.“

„No dobrá. Jen počkej, kdyby ses byl u toho naskytl ty, taky bys nevěděl, co honem udělat a jak se k tomu tvářit. Bylo to jako ve snách –“

„V jakém ohledu?“

„V tomhle: Ptám se tudíž sám sebe, jak se mám v té situaci zachovat. Klobouk jsem neměl, abych smekl –“

„No vidíš!“ skočil mu Hans Castorp zprudka znovu do řeči. „Vidíš, že se má nosit klobouk! Mně ovšem bylo hned nápadné, že vy ho tady nahoře nenosíte. Ale klobouk na hlavě mít máme, abychom ho mohli smeknout, když je zapotřebí. A co bylo dál?“

„Stoupl jsem si ke stěně,“ vyprávěl Joachim, „zaujal jsem uctivý postoj a mírně se uklonil, když ke mně došli – bylo to zrovna před pokojem malé Hujusové, číslo osmadvacet. Myslím, že kněze můj pozdrav potěšil; velice zdvořile poděkoval a smekl biret. Zároveň už ten svůj průvod končili, chlapec ministrant s kadidelnicí zaklepal na dveře, stiskl kliku a vpustil šéfa do pokoje napřed jako prvního. A teď si představ a přímo vymaluj moje zděšení a moje pocity! Jakmile kněz překročí práh, ozve se vevnitř tak hrůzyplný výkřik, takové zaječení, v životě jsi nic podobného neslyšel, třikrát čtyřikrát za sebou, a potom křičela nepřetržitě, bez oddechu, zřejmě měla ústa úplně dokořán, áh, áh, bylo v tom tolik hoře a hrůzy a odporu, vůbec se to nedá popsat, a přitom občas tak ukrutně žebroula, najednou ale ten nářek zněl dutě a tlumeně, jako by se propadl do země a vycházel odněkud z hlubokého sklepa.“

Hans Castorp se prudce otočil k bratranci. „Byla to ta Hujusová?“ vyrazil ze sebe popuzeně. „A jak to: ze sklepa?“

„Zalezla pod příkrývkou!“ řekl Joachim, „jen si představ, jak mi bylo! Kněz stál těsně u dveří a říkal něco konejšivého, ještě ho vidím, jak přitom vždycky trochu vysunul hlavu a zase ji stáhl. Muž s křížem a ministrant stáli uvízlí mezi dveřmi a nemohli dál. Měl jsem mezi nimi výhled do pokoje. Pokoj je to stejný jako tvůj a můj s lůžkem u stěny vlevo od dveří, pár lidí stálo v hlavách postele, příbuzní, jak jinak, rodiče, i oni chlácholivě domlouvali směrem k posteli, kde nebylo vidět nic než beztvarou masu, která žadonila, strašlivě protestovala a kopala nohama.“

„Kopala nohama, říkáš?“

„Co jí síly stačily! Jenže jí to nebylo nic platné, svátost umírajících přijmout musela. Farář popošel až k ní, dovnitř vstoupili i ti ostatní dva a zavřeli dveře. Předtím jsem ale ještě zahlédl, jak Hujusová na vteřinu vystrčila hlavu, vlasy divoce rozčuchané, a vytřeštila na kněze vypoulené oči, tak bledé, dočista bezbarvé, a s jekotem zase zmizela pod prostěradlem.“

„A o tom mi vyprávíš až teď?“ řekl Hans Castorp po krátké odmlce. „Nechápu, žes to nedal k lepšímu už včera. Proboha, vždyť ona musela mít ještě spoustu síly, když se tak bránila. K tomu je přece zapotřebí sil. Kněze by neměli volat, dokud člověk nezeslábné dočista.“

„Ona byla vysláblá,“ opáčil Joachim. „... Ach, vyprávět by se toho dalo ažaž; člověk neví, čím začít... Opravdu byla slabá, to ten strach jí dodával sílu. Měla ukrutný strach, protože poznala, že umře. Byla přece mladinká, to se nakonec dá omluvit. Jenomže někdy tak vyvádějí i muži, což je ovšem neodpustitelná pokleslost. Behrens si s nimi ostatně dokáže poradit, ví v takových případech, jak na ně.“

„A jak?“ otázal se Hans Castorp a mračil se.

„Řekne prostě: ‚Nevyvádějte!‘“ odpověděl Joachim. „Aspoň onehdá to jednomu řekl – víme to od vrchní sestry, byla u toho a pomáhala umírajícího držet. Prostě tenhle člověk nakonec ztropil příšernou scénu a za nic na světě nechtěl umřít. A tak na něho Behrens vyjel. Stačilo: ‚Budte tak laskav a nevyvádějte!‘ a pacient už ani necekl a umřel docela klidně.“

Hans Castorp se plácl rukou do stehna, zvrátil se na opěradlo lavičky a zvedl oči k nebi.

„No poslyš, to zachází trochu daleko!“ zvolal. „Osopí se na něj a jednoduše mu řekne: ‚Nevyvádějte!‘ Umírajícímu! To teda opravdu zachází daleko! Umírající je v jistém smyslu úctyhodný. Přece se mu nemůže jen tak bez okolků... Umírající bytost je takříkajíc posvátná, myslím si aspoň já!“

„To já nepopírám,“ řekl Joachim. „Jenže když se chová tak slabošsky...“

„Ne!“ trval na svém Hans Castorp s prudkostí neúměrnou kladenému odporu. „Nedám si vymluvit, že umírající je cosi vznešenějšího než nějaký hrubec, co chodí mezi lidmi a směje se a vydělává peníze a cpe si břicho! To přece nejde –“ a hlas mu prazvláštne zakolísal. „To přece nejde, aby se takhle rovnou jakoby nic –“ a slova mu udusil

smích, který ho popadl a přemohl, stejný smích jako včera, řehot prýštící zhloubi a otřásající celým tělem a tak bezmezný, až ho přiměl zavřít oči, zpod jejichž víček se mu vyhrnuly slzy.

„Pst!“ sykl náhle Joachim. „Bud' zticha!“ zašeptal a bezuzdně se smějícího bratrance dloubl potají do boku. Uslzený Hans Castorp vzhlédl.

Zleva se po pěšině blížil cizí muž, drobný brunet s pěkně zakrouceným černým knírkem, v světlých kostkovaných kalhotách. Když došel až k nim, popřáli si s Joachimem vzájemně dobré ráno – jeho pozdrav zněl pečlivě a libozvučně – a on si s půvabem, nohy zkřížené a opřený o hůl, stoupl před Joachima.

Satana

Určit jeho věk bylo obtížné, bylo mu nejspíš mezi třiceti a čtyřiceti, a ačkoli celkově působil mladě, měl vlasy na spáncích už protkané stříbrem a nahoře na hlavě znatelně prořídle: od úzké, řídké pěšinky se táhly dva lysé kouty a zvyšovaly čelo. Jeho oblečení, zmíněné široké, žlutavě kostkované kalhoty a příliš dlouhé dvouřadové sako s nadmíru širokými klopami, si zdaleka nemohlo činit nárok na eleganci; navíc jeho kulatý ohnutý stojací límec byl na okrajích už poněkud odřený od častého praní, černá kravata opotřebovaná a manžety nejspíš nenosil vůbec – Hans Castorp to poznal podle toho, jak mu rukávy splihle visely kolem zápěstí. Vzдор tomu mu bylo zřejmé, že má před sebou pána; vzdělanecký výraz v cizincově tváři, jeho uvolněný, ba krásný postoj nepřipouštěly jakékoli pochybnosti. Ta směs ošuntělosti a půvabu, k tomu černé oči a měkce zvlněný knír okamžitě Hansi Castorpovi připomněly muzikanty z ciziny, kteří u nich doma kolem Vánoc vyhrávali po dvorech, a ty jejich černé oči upřené vzhůru, když nastavovali široké klobouky, aby do nich chytali shazované desetifeníkové mince. „Kolovrátkář!“ pomyslel si. A tak se ani nepodivil jménu, které uslyšel, když Joachim vstal z lavičky a trochu na rozpacích je vzájemně představil.

„Můj bratranec Castorp – pan Settembrini.“

Také Hans Castorp vstal, aby se s pánem pozdravil, v tváři ještě stopy onoho výbuchu veselí. Avšak Ital je zdvořilými slovy požádal, ať se nedají vyrušovat z pohodlí, a přinutil je, aby se opět posadili,

ale sám zůstal před nimi ve své úhledné póze. Jak tam tak s úsměvem stál a prohlížel si oba bratrance, zejména Hanse Castorpa, jako by jakési jemné, poněkud ironické prohloubení a zvlnění jeho ústního koutku pod hustým knírem v místě, kde se krásným obloukem kroutil vzhůru, vybízelo k projasnění ducha a k bdělosti a zmámeného Hanse Castorpa rázem vystřízlivělo natolik, až se zastyděl.

„Pánové jsou rozjaření – právem, právem. Skvostné ráno máme! Nebe modré, slunce se směje –“ a lehkým a zdařilým obloukem paže pozdvihl malou žlutavou ruku k obloze a zároveň k ní vyslal šikmý, veselý pohled. „Věru by člověk málem zapomněl, kde se nachází.“

Mluvil bez cizího přízvuku, jen podle pečlivé tvorby hlásek se dalo vůbec poznat, že je cizinec. Rty vytvářely slova s jistým potěšením. Byla radost ho poslouchat.

„Pán měl příjemnou cestu sem k nám nahoru?“ obrátil se k Hansi Castorpovi... „Už pán obdržel rozsudek? Mám na mysli: konal se již ponurý obřad první prohlídky? –“ Zde bylo záhodno, aby umlkl a počkal, jestliže se chtěl něco dovědět; položil přece otázku a Hans Castorp se chystal odpovědět. Jenže on se ihned ptal dál: „Byl průběh ucházející? Z vaší chuti k smíchu –“ na chvíličku umlkl a zvlnění v ústním koutku se prohloubilo, „lze soudit, že výsledek může být různý. Kolikpak měsíců vám naši Minos a Rhadamanthys napařili?“ Výraz „napařili“ zněl z jeho úst nadmíru čtverácky. „Mám hádat? Šest? Nebo hned devět? Nejsme přece skrbíci...“

Hans Castorp se užasle rozesmál a přitom se snažil rozpomenout, kdo asi tak byli Minos a Rhadamanthys. Odpověděl:

„Ale kdež. Jste na omylu, pane Septem –“

„Settembrini,“ opravil ho Ital jasně a vzletně a přitom se žertovně ukláněl.

„Pane Settembrini, omlouvám se. Opravdu jste na omylu, já vůbec nejsem nemocný. Jsem tu jen na několik týdnů na návštěvě u bratrance Ziemšena a při té příležitosti se hodlám trochu zotavit –“

„Tisíc hromů, tak vy k nám nepatříte? Jste zdravý, jste tu jen pohostinsky jako Odysseus v říši stínů? Jaká to smělost sestoupit do hlubin, kde v nicotě, v prázdnotě jen mrtví domovem jsou –“

„Do hlubin, pane Settembrini? No dovoďte! Abych se dostal k vám sem nahoru, musel jsem se vyšplhat skoro pět tisíc stop –“

„To se vám jen zdálo! Byl to jen klam, za to vám ručím,“ prohlásil Ital a přesvědčivě máchl rukou. „My tady jsme bytosti hluboko zapadlé, nemám pravdu, poručíku?“ obrátil se na Joachima, kterého to oslovení nemálo potěšilo, ale snažil se nedat to znát a rozvážně odpovídal:

„Jsme doopravdy tak trochu zchátralí. Ale můžeme se nakonec zase vzchopit.“

„Vy ano, tomu bych věřil; vy jste slušný člověk,“ řekl Settembrini. „Zajisté, zajisté, zajisté,“ opakoval třikrát s výrazně ostře vyslovenou hláskou z a znovu se obrátil k Hansi Castorpovi a rovněž třikrát jazykem tiše zamlaskal o horní patro. Opět třikrát následovalo „Vizme, vizme, vizme,“ znovu s tím ostrým z a pohlížel nováčkovi do tváře tak upřeně, že jeho oči nabyly slepého a strnulého výrazu; pak mu opět ožily a on pokračoval:

„Tak vy k nám sem nahoru přicházíte zcela dobrovolně, k nám, co se už ocitli dočista dole, a chcete nám po nějaký čas dopřávat potěšení ze své společnosti. To je věru pěkné. A jakou lhůtu jste si vyhradil? Není slušné se takto ptát. Ale nemůžete se divit, přejí-li se dozvědět, kolik času si člověk nadiktuje, když tak činí sám, a ne Rhadamanthys!“

„Tři týdny,“ řekl Hans Castorp s jakousi samolibou lehkostí, neboť si povšiml, že je předmětem závidi.

„O dio, tři týdny? Slyšel jste to, poručíku? Není poněkud impertinentní klidně si prohlásit: Přijíždím na tři týdny a pak zas odcestuji? My tady, pane, smím-li vás poučit, neznáme pojem týden. Naši nejmenší časovou jednotkou je měsíc. Počítáme velkoryse – to je výsada stínů. Máme ještě jiné výsady a všechny jsou podobné kvality. Smím se otázat, jaké vykonáváte v životě tam dole povolání – anebo patrně případněji: na jaké se připravujete? Jak vidíte, naše zvědavost je nespoutaná. I zvědavost řadíme ke svým privilegiím.“

„Prosím, jak libo,“ řekl Hans Castorp a poskytl odpověď.

„Stavitel lodí! To je úžasné!“ zvolal Settembrini. „Buďte ubezpečen, že to považuji za úžasné, i když moje dovednosti tkví docela jinde.“

„Pan Settembrini je literát,“ poznamenal Joachim na vysvětlenou a trochu na rozpacích. „Pro německé noviny napsal nekrolog o Carduccim – přece víš, no, Carducci.“ A jeho rozpaky ještě vzrostly, když se na něho bratranec užasle podíval a jako by říkal: Co ty tak asi víš o Carduccim? Zrovna tak málo co já, nejspíš.

„Tak, tak,“ přikývl Ital. „Měl jsem tu čest vylicít vašim krajanům život tohoto velikého básníka a volnomyšlenkáře poté, co jej dokonal. Znal jsem ho, smím se nazývat jeho žákem. V Bologni jsem mu sedal u nohou. Jemu vděčím za veškeré své vzdělání a za svou radostnou letoru. Avšak hovořili jsme o vás. Stavitel lodí! Víte, že v mých očích vůči hledně nabýváte velikosti? Zčistajasna tu mám před sebou reprezentanta celého světa práce a praktického tvůrčího ducha!“

„Ale pane Settembrini, vždyť já jsem vlastně ještě student a teprve začínám.“

„Zajisté, a každý začátek je těžký. Vůbec je těžká veškerá práce, která si zasluhuje být takto zvána, nemám pravdu?“

„Čert ví, že ano!“ řekl Hans Castorp a slova mu šla od srdce.

Settembrini prudce zvedl obočí.

„Dokonce vzýváte čerta,“ pravil, „abyste to stvrdil? Vtěleného satana? A víte, že můj velký učitel složil na něho hymnu?“

„S dovolením,“ řekl Hans Castorp, „na ďábla?“

„Přímo na něho. V mé vlasti se občas zpívá, při slavnostních příležitostech. O salute, o Satana, o Ribellione, o forza vindice della Ragione... Skvostná píseň! Ale tohohle čerta jste sotva měl na mysli, neboť ten s prací vychází znamenitě. Ten, kterého jste citoval a který se práce štítí, protože se jí musí bát, je nejspíš ten druhý, o němž se ví, že není radno mu podat ani malíček –“

Na dobráka Hanse Castorpa to všechno působilo hodně podivně. Italsky nerozuměl a ani to ostatní se mu nijak zvlášť nezamlouvalo. Mělo to příchuť nedělního kázání, třebaže se vše neslo v lehkém a žertovně tlachavém tónu. Pohlédl na bratrance, který měl oči sklopené, a pak podotkl:

„Ale pane Settembrini, berete mou řeč příliš doslova. To o tom čertovi mám ve zvyku říkat jen tak, ujišťuji vás!“

„Někdo musí mít ducha,“ pronesl Settembrini a melancholicky pohlédl do dále. Hned však ožil a zvesela a s půvabem pokračoval:

„V každém případě snad právem z vašich slov usuzuji, že jste si zvolil povolání stejně namáhavé jako úctyhodné. Můj ty Bože, já jsem humanista, homo humanus, a nerozumím ničemu z oboru duchaplných vynálezů, ač k nim chovám upřímný respekt. Ale dokáži si představit, že teorie vašeho oboru vyžaduje jasnou a bystrou hlavu a jeho praktikování celého muže – není tomu tak?“

„To určitě ano, v tom s vámi mohu bezpodmínečně jen souhlasit,“ odpověděl Hans Castorp a mimoděk se snažil o jakousi vzletnou

presvědčivost. „Dnešní doba klade kolosální požadavky, vůbec si ani nelze jasně uvědomovat, jak břitké jsou, jinak by vskutku bylo možno ztratit odvalu. A když člověk není žádný silák... Jsem tady sice jen na návštěvě, ale že bych sám zrovna byl silák, to ne, lhal bych, kdybych chtěl tvrdit, že mi práce nějak významně svědčí. Popravdě řečeno, ona mě spíš značně zmáhá. Skutečně zdravý se cítím, jen když nedělám naprosto nic –“

„Kupříkladu teď?“

„Teď? No, já jsem teď tady nahoře ještě hodně nový, trochu zmatený, to si dovedete představit.“

„Ale – zmatený.“

„Ano, také jsem nespál zrovna dobře a pak jsem se až moc najedl při snídani... Jsem zvyklý řádně se nasnídat, jenže dnes ráno to pro mě bylo, jak cítím, příliš hutné, too rich, jak říkají Angličané. Zkrátka cítím se poněkud stísněný a zejména mi dnes ráno vůbec nechtěl chutnat doutník – jen považte! To se mi nestává skoro nikdy, leda když jsem vážně nemocný – a dnes chutnal jako žvanec kůže. Musel jsem ho zahodit, nemělo smysl se nutit. Jste kuřák, smím-li se zeptat? Ne? Pak si nedokážete představit, jak mrzuté a jaké zklamání je to pro někoho, kdo od mládí kouří tak rád jako já...“

„Na tomto poli jsem bez zkušeností,“ odvětil Settembrini, „takto nezkušený ostatně nejsem ve špatné společnosti. Celá řada ušlechtilých a střízlivých duchů si tabák a kouření ošklivila. Ani Carducci ho neměl rád. Ale u našeho Rhadamanthyse najdete v tomto směru pochopení. On je stoupenec té vaší neřesti.“

„No ne – neřesti, pane Settembrini...“

„A proč ne? Věci se mají nazývat pravým jménem a rázně. To v životě posiluje a povznáší. Sám mám rovněž neřesti.“

„Dvorní rada Behrens je tedy znalec doutníků? Roztomilý člověk.“

„Zdá se vám? Vy už jste se s ním tedy seznámil?“

„Ano, před chvílí, právě jsme odcházeli od snídane. Málem to bylo něco jako konzultace, sine pecunia ovšem, rozumíte. Ihned si všiml, že jsem dost chudokrevný. A pak mi poradil, ať tady nahoře žiju tak jako můj bratranec, hodně ať ležím na balkoně, a taky řekl, abych se pravidelně měřil.“

„Vážně?“ zvolal Settembrini... „To je výtečné!“ křičel do vzduchu a smíchy se až zakláněl. „Jakpak se to prozpěvuje v opeře vašeho mistra? ‚Ten zdatný ptáčník, to jsem já, vždy vesel, hejsa, hopsasa!‘

To je ale zábavné. A vy ho poslechnete? Nepochybně. Proč také ne. Čertův chlapík, ten náš Rhadamanthys! A opravdu ‚vždy vesel‘, i když občas trochu vynuceně. Má sklon k trudnomyslnosti. Jeho neřest mu nesvědčí – jinak by to žádná neřest nebyla –, kouření v něm vyvolává trudnomyslnost, pročez naše ctihodná vrchní sestra vzala zásoby kuřiva do úschovy a přiděluje mu jen malé denní dávky tabáku. Prý se stává, že on podlehne pokušení a ze zásob si něco ukradne a výsledek je opět trudnomyslnost. Zkrátka a dobře: zmatená duše. Naši vrchní sestru už také znáte? Ne? Ale to je chyba! Pochybíte, nebudete-li se ucházet o čest ji poznat. Pochází z rodu von Mylendonků, vážený! Od medicéjské Venuše se liší tím, že tam, kde má bohyně ňadra, nosí ona křížek...”

„Ha, ha, to je znamenité!“ smál se Hans Castorp.

„Její křestní jméno je Adriatica.“

„Ještě tohle!“ zvolal Hans Castorp... „Poslyšte, To je divné! Von Mylendonk a k tomu Adriatica. Zní to, jako by už dávno musela být mrtvá. Zavání to středověkem.“

„Vážený,“ odpověděl Settembrini, „tady leccos ‚zavání středověkem‘, jak jste se ráčil vyjádřit. Já za svou osobu jsem přesvědčen, že náš Rhadamanthys tuto zkamenělinu učinil vrchní dohlážitelkou nad svým palácem hrůzy jen a jen z uměleckého smyslu pro styl. On je totiž umělec – vy to nevíte? Maluje oleje. Pročpak ne, to se nezakazuje, že ano, ať si každý dělá, co umí... Paní Adriatica vypráví každému, kdo to chce slyšet, a rovněž všem ostatním, že jedna Mylendonková byla v polovině třináctého století abatyší kláštera v Bonnu nad Rýnem. Ona sama spatřila světlo světa jistě nedlouho poté...”

„Ha, ha! Vy jste ale posměváček, pane Settembrini.“

„Posměváček? Myslíte zlomyslný. Zlomyslný trochu jsem, to ano –“ připustil Settembrini. „Moje trápení je v tom, že jsem odsouzen vyplýtvávat svou zlomyslnost na předměty tak ubohé. Doufám, inženýre, že vy proti zlomyslnosti nic nemáte? V mých očích je to ta nejskvělejší zbraň rozumu proti mocnostem temnot a ohyzdnosti. Zlomyslnost, vážený, je duchem kritiky, a kritika je zdrojem pokroku a osvětlení.“ A rázem začal o Petrarkovi, kterého nazýval „otcem novověku“.

„My teď ale musíme jít ležet,“ podotkl rozvážně Joachim.

Literát provázel svou řeč půvabnými posunky. Svou hru gest nyní uzavřel tím, že ukázal na Joachima a řekl:

„Náš poručík pohání do služby. Tak tedy pojďme. Máme stejnou cestu – ,napravo tu, jež vzhůru k hradbám mocného Dia vede‘. Ach, Vergilius, Vergilius! Pánové, není nad něho. Já věřím v pokrok, jistojistě. Ale Vergilius má epiteta, taková nemá žádný moderní básník...“ A jak se měli k odchodu, začal přednášet s italskou výslovností latinské verše a přestal s tím, až když proti nim šlo mladé děvče, zřejmě dcerka z města, vůbec nijak zvlášť hezká, a přešel do role svůdníka, byl samý úsměv a vyzpěvování. „C, c, c,“ mlaskal. „Oj, oj, oj! La, la, la! Má beruško sladká, zda mou býti chceš? Vizte, jak oko jí jiskří v světle tom matném“, citoval – bůhví z čeho – a za zrozačitelou dívkou poslal po dlani polibek.

To je mi ale pěkný větroplach, pomyslel si Hans Castorp, a setrval při tom i pak, co Settembrini po onom záchvatu galantnosti opět začal pomlouvat. Hlavně měl spadeno na dvorního radu Behrense, utahoval si z jeho obrovských nohou a podrobněji pak z jeho titulu, který Behrens údajně obdržel od jednoho prince trpícího tuberkulózou mozku. O skandálním životě tohoto prince si prý dodnes povídají v celém kraji, jenže Rhadamanthys nad tím mhouřil oko, vlastně obě oči, prostě každým coulem dvorní rada. Jestlipak ostatně pánové vědí, že je vynálezcem letní sezóny? Ano, on a nikdo jiný. Po zásluze tedy korunován. Dříve to tady v údolí vydrželi totiž jen ti nejvěrnější z věrných. Jenže „náš vtipálek“ svým neúplatným bystrozrakem poznal, že tento nešvar není ničím jiným než plodem předsudku. A tak vytvořil teorii, že léčba v létě, alespoň pokud jde o *jeho* ústav, není o nic méně hodna doporučení, nýbrž že je dokonce obzvláště účinná a přímo nevyhnutelná. A dokázal se postarat, aby se tento nápad dostal mezi lidi, psal o něm populární články a ty šířil v novinách. Od té doby běží obchod v létě jako po másle stejně jako v zimě. „Génius!“ uznal Settembrini. „Ta in-tu-i-ce!“ dodal. A pak si bral na mušku ostatní místní sanatoria a pěkně sžíravě vychvaloval jejich majitele a jaký mají smysl pro výdělek. Třeba takový profesor Kafka... Rok co rok v kritické době, když sníh taje a mnoho pacientů si přeje odjet, je profesor Kafka nucen narychlo na týden odcestovat a přitom slíbí, že pacienty propustí ihned po návratu. Jenže zůstane pryč šest týdnů, a ti ubožáci čekají, přičemž, to podotkněme jen tak na okraj, jejich účty pěkně vzrůstají. Pošlou pro Kafku až do Rijeky, ale on se nehne, dokud nemá zajištěno alespoň pět tisíc švýcarských franků, což se může protáhnout tak na čtrnáct dní. Den po návratu Celebrissima

nemocný zemře. A co se týče doktora Salzmann, ten o profesoru Kafkovi rozhláší, že se u něho injekční jehly neudrží v náležité čistotě a že nemocným vstříkuje do těla kdovíco. Jezdí na gumách, aby ho ty jeho mrtvolky neslyšely, oproti tomu Kafka zase tvrdí, že u Salzmann se pacientům vnucuje „radostný révy dar“ v takových množstvích – ovšem zároveň kvůli zaokrouhlení jejich účtů –, že mu lidi umírají jako mouchy, jenomže nikoli na souchotě, nýbrž na zbytnění jater...

A tak to šlo dál a Hans Castorp se od srdce a dobromyslně smál tomu přívalu pohotových urážek. Italova slovní záplava zněla neobvykle příjemně, neboť jeho řeč byla naprosto čistá a správná, bez jediné stopy nářečí. Slova se mu z hbitých rtů řinula plně a mile a jakoby právě nově stvořená, přímo si pochutnával na vzdělaneckých, svěže kousavých obrazech a tvarech, jichž používal, a výrazné potěšení, působící radostně a nakažlivě, mu skýtala i mluvnice, skloňování a časování, přičemž bystrost a pohotovost jeho ducha byla taková, že se ani jedinkrát nepřerekl.

„Vy mluvíte tak šprýmovně, pane Settembrini,“ ozval se Hans Castorp, „tak živě – nevím, jak to vyjádřit.“

„Plasticky, ne?“ odvětil Ital a ovíval se kapesníkem, třebaže bylo spíš chladno. „To bude ten výraz, který hledáte. Chcete říci, že mám plastický způsob řeči. Ale počkat!“ zvolal. „Co to vidím! Tamhle se procházejí naši pekelní soudcové! Jaký to pohled!“

Znovu už byli za obloukem cesty. Způsobil to možná Settembrini svými řečmi, anebo protože se cesta nyní svažovala, či došli od sanatoria ve skutečnosti méně daleko, než si Hans Castorp myslel, vždyť cesta, kudy jdeme poprvé, je obvykle významně delší, než když už ji známe –, v každém případě jim pochod zpátky uběhl překvapivě rychle. Settembrini měl pravdu, tam dole byli oba lékaři a vykračovali si na volném prostranství podél zadní strany sanatoria, vepředu v bílém plášti a s vystouplou šíjí dvorní rada, máchající rukama jako vesly, a v jeho šlépějích doktor Krokowski v černé haleně, který se rozhlížel o to sebevědoměji, čím více ho drtil zvyk panující na klinikách, že se na služebních pochůzkách má držet pěkně za šéfem.

„Ach, Krokowski!“ zvolal Settembrini. „Tamhle si šlape a ví všechno o tajemstvích našich dam. Račte si prosím všimnout důvtipné symboliky jeho oblečení. Chodí v černém, aby naznačil, že jeho nejvlastnější studijní oblastí je noc. Tenhle člověk má v hlavě jedinou myšlenku

a ta je nečistá. Jak to, inženýre, že na něj ještě vůbec nepřišla řeč! Už se s ním znáte?“

Hans Castorp přisvědčil.

„No a? Pomalu abych se domníval, že i on se vám líbil.“

„Já opravdu nevím, pane Settembrini. Setkal jsem se s ním jenom letmo. A navíc si úsudek nedělám ukvapeně. Dívám se na člověka a myslím si: Takovýhle tedy jsi? Asi tak.“

„To je jen bezradnost!“ prohlásil Ital. „Jen si dělejte úsudek! K tomu vám příroda dala oči a rozum! Shledal jste, že mé řeči jsou zlomyslné; jestli jsem tak mluvil, pak ne bez pedagogického záměru. My humanisté všichni tíhneme k pedagogice... Pánové, historická souvislost humanismu a pedagogiky dokládá i jejich souvislost psychologickou. Humanistovi nechť se neodnímá úřad výchovný – odejmout mu ho nelze, neboť jedině on uchovává tradici důstojnosti a krásy člověka. Svého času vystřídal kněze, který si mohl činit nárok vést mládež v dobách chmurných a člověku nepřátelských. Od té doby, pánové, již nevznikl vůbec žádný nový typ vychovatele. Humanistické gymnázium – třeba vám budu připadat jako zpátečník, inženýre, avšak v zásadě, in abstracto, prosím, chápejte mě, zůstávám jeho zastáncem.“

Ve výťahu rozprávěl téma dál a umkl až ve chvíli, kdy bratrance v druhém poschodí vystupovali. On sám jel dál až do třetího, kde obýval, jak řekl Joachim, pokojík situovaný do dvora.

„Patrně nemá peníze?“ zeptal se Hans Castorp, když doprovázel Joachima k jeho pokoji. Vypadalo to v něm přesně tak jako u něho naproti.

„Ne,“ řekl Joachim, „určitě nemá. Anebo právě tolik, aby si mohl platit zdejší pobyt. Jeho otec byl taky literát a mám dojem, že i otcův otec.“

„Aha,“ poznamenal Hans Castorp, „jestlipak je on vlastně vážně nemocný?“

„Pokud vím, není to s ním nebezpečné, ale onemocnění je úporné a vrací se stále znovu. Má ho už léta a byl mezitím jednou pryč, ale záhy musel zas narukovat.“

„Chuděra jeden! A přitom tak zjevně horuje pro práci. Je ukrutně povídavý, s takovou lehkostí přeskakuje z jednoho na druhé. K tomu děvčeti se tedy choval dost troufale, chvíli jsem z toho byl na rozpacích. Ale co potom říkal o lidské důstojnosti, to znělo znamenitě, jako při nějaké slavnostní události. Stýkáš se s ním častěji?“

Pronikavost myšlení

Joachim mohl odpovědět už jen se zábranou a mluvil nezřetelně. Z červeného koženého pouzdra vykládaného sametem, které leželo na stole, vyňal malý teploměr a vložil si jej do úst koncem, kde byl naplněn rtutí. Držel ho pod jazykem tak, že mu ta skleněná tubička trčela šikmo vzhůru z úst. Pak se upravil po domácku, obul si trepky a oblékl kazajku se zapínáním až ke krku, se stolu vzal vytištěnou tabulku a tužku, dále knihu, ruskou gramatiku – zabýval se ruštinou, protože, jak říkal, si od toho sliboval výhody pro svou službu –, a takto vystrojen se venku na balkoně uvelebil na lehátku, přikrývku z velbloudí srsti si jen zlehka přehodil přes nohy.

Ani ji nepotřeboval: už před čtvrt hodinou se vrstva mračen čím dál víc protrhávala, až proniklo slunce, hřálo tak letně a oslnivé, že si Joachim musel chránit hlavu bílým plátěným slunečníkem, který se pomocí malého, důmyslného zařízení dal připevnit k opěradlu lehátka a jeho poloha se seřizovala podle toho, jak stálo slunce. Hans Castorp zařízení pochválil. Chtěl si počkat na výsledek měření a zatím přihlížel, jak se co dělá, prohlédl si kožešinový vak, který stál opřený v koutě lodžie (Joachim ho používal, jen když bylo chladno), a s lokty opřenými o pažení nahlížel do společné lehárny v zahradě, nyní zalidněné pacienty, kteří si vleže četli, psali nebo vzájemně rozprávěli. Odsud byla ostatně vidět jen její část, asi pět lehátek.

„Jak dlouho trvá měření?“ otočil se Hans Castorp na bratrance s otázkou.

Joachim zvedl sedm prstů.

„Sedm minut se určitě měříš už dávno!“

Joachim zavrtěl hlavou. Po chvilce vyňal teploměr z úst, podíval se na něj a podotkl:

„Ano, když dáváš na čas pozor, utíká hrozně pomalu. Já ti to měření čtyřikrát za den mám hodně rád, člověk si při tom přece uvědomí, co to vlastně je jedna minuta nebo dokonce celých sedm – vždyt jinak sedm dní, týden, prolítne tady kolem nás ukrutně rychle.“

„Říkáš ‚vlastně‘. Říct ‚vlastně‘, to nejde,“ namítl Hans Castorp. Seděl jedním stehnem opřený o pažení a bělmo očí měl protkané

rudými žilkami. „Čas, ten přece vůbec ‚vlastně‘ není. Když někomu připadá dlouhý, tak je dlouhý, a když někomu krátký, tak je krátký, ale jak dlouhý nebo krátký je ve skutečnosti, to přece neví nikdo.“ Nebyl vůbec zvyklý filozofovat, a přece ho k tomu cosi pudilo.

Joachim odporoval.

„Jakpak to. Ne. Vždyť ho měříme. Máme přece hodiny a kalendář, a když nějaký měsíc uplyne, uplyne tobě i mně a všem.“

„Tak dávej pozor,“ řekl Hans Castorp a dokonce zdvihl ke kalným očím ukazováček. „Jedna minuta je tedy podle tebe tak dlouhá, jak ti připadá, když se měříš?“

„Jedna minuta je tak dlouhá..., *trvá* tak dlouho, kolik potřebuje vteřinová ručička k tomu, aby opsala kruh.“

„Ale ona přece potřebuje docela různě dlouhou dobu – podle toho, jak to cítíme! A ve skutečnosti... říkám ti: skutečně vzato,“ opakoval Hans Castorp a přitiskl si ukazováček k nosu tak pevně, až se mu špička docela ohnula, „je to pohyb, prostorový pohyb, nemám pravdu? Počkej, neruš mě! Čas tedy měříme prostorem. Ale vždyť je to naprosto stejné, jako kdybychom chtěli měřit prostor podle času, což dělají jen lidé dočista nevědečtí. Z Hamburku do Davosu je to dvacet hodin – ano, po železnici, jenže pěšky, jak dlouho to trvá v takovém případě? A v myšlenkách? Ani vteřinu!“

„Poslyš,“ podotkl Joachim, „co je to s tebou? Jako by ti tady u nás něco pomátlo hlavu?“

„Zticha buď! Já mám dneska hlavou velice bystrou. Co tedy je čas?“ ptal se Hans Castorp a ohnul si špičku nosu na stranu tak silně, až zbělela, jak z ní dočista zmizela krev. „Povíš mi to? Prostor přece vnímáme svými smyslovými orgány, zrakem a hmatem. Ale jaký orgán máme pro čas? Co mi na to řekneš? Vidiš, jsi v rejži. Jakpak tedy budeme měřit něco, o čem přesně vzato nedovedeme vypovědět naprosto nic, nedokážeme vyznačit jedinou vlastnost? Říkáme: čas plyne. Dobrá, ať si tedy plyne. Ale abychom ho mohli měřit... počkat! Aby se dal měřit, musel by plynout *rovnoměrně*, a kde stojí psáno, že se tak chová? V našem vědomí tak neplyne, my jen pro pořádek předpokládáme, že to tak je, a naše míry jsou pouhé konvence, dovoluji si říct...“

„Dobrá,“ řekl Joachim, „potom je tedy zřejmě taky pouhá konvence, že mám tady na teploměru čtyři dílky navíc! Jenže kvůli pěti

dílkům se já musím poflakovat tady a nemůžu být ve službě a to je odporná skutečnost!“

„Máš třicet sedm pět?“

„Už to zas klesá.“ A Joachim zaznamenal hodnotu do tabulky. „Včera večer jsem měl skoro třicet osm, to ten tvůj příjezd. Všem, kdo mají návštěvu, se teplota zvýší. Jenomže návštěva – to je přece jen dobrodiní.“

„Já teď půjdu,“ řekl Hans Castorp, „mám v hlavě ještě spoustu myšlenek o čase, celý komplex, troufám si říct. Ale nechci tě s tím teď rozrušovat, stejně máš moc dílků navíc. Ale podržím si to v paměti a můžeme se k tomu později vrátit, třeba po přesnídávce. Až bude načase, jistě mě zavoláš. Já si teď taky půjdu lehnout, vždyť to bohudík nijak nebolí.“ A podél skleněné dělicí stěny přešel do své balkonové lodžie, kde stálo rozložené lehátko se stolečkem, došel si do čistounce uklizeného pokoje pro „Ocean steamships“ a svůj krásný, měkký, tmavočerveně a zeleně kostkovaný pléd a uvelebil se.

I on musel záhy roztáhnout slunečník, v poloze, v níž ležel, byl sluneční žár k nesnesení. Na lehátko se však leželo nesmírně pohodlně, to Hans Castorp zálibně konstatoval hned od první chvíle – nepamatoval se, že by se kdy byl s tak příjemným lehátkem setkal. Kostra, poněkud staromódního tvaru – což ale záleželo jen na vkusu, neboť lehátko bylo zjevně nové – byla z červenohnědého hlazeného dřeva a od spodního konce až nahoru přes opěradlo zad sahala matrace povlečená bílou bavlněnou látkou připomínající kartoun a sestávala vlastně ze tří vysokých podušek. Navíc k ní byl šňůrou připevněn válečkový polštářek pod šíji, ani příliš tuhý, ani příliš poddajný, ve lžném vyšívaném povlaku, a vyvolával obzvlášť blaživý pocit. Hans Castorp se jednou paží opřel o širokou, hladkou plochu postranního opěradla, mžoural a odpočíval, ani se k tomu nepotřeboval ještě bavit četbou „Ocean steamships“. Při pohledu skrze oblouky lodžie působila tvrdá a strohá, ale slunečním světlem zalitá krajina venku jako obraz v rámu. Hans se na ni zamyšleně díval. Náhle ho něco napadlo a nahlas se ozval do ticha: „Poslyš, ta, co nás obsluhovala při snídani, byla přece trpaslice.“

„Pst,“ sykl Joachim. „Mluv potichu. Ano, trpaslice. No a?“

„Nic. Ještě jsme o tom spolu vůbec nemluvili.“

A snil dál. Když uléhal, bylo už deset. Uplynula jedna hodina. Hodina obvyklá, ani dlouhá, ani krátká. Když minula, zazněl domem i zahradou gong, zprvu vzdáleně, pak zblízka, pak opět zdálky.

„Přesnídávka,“ hlásil Joachim a bylo slyšet, že vstává.

I Hans Castorp pro tentokrát ukončil leženou a odešel do pokoje, aby se trochu upravil. Bratrance se sešli na chodbě a odebrali se dolů. Hans Castorp řekl:

„Řeknu ti, leželo se mi báječně. Co to je za lehátka? Jestli tu jsou k dostání, tak si jedno vezmu s sebou do Hamburku, leží se na nich jako v nebi. Nebo myslíš, že je Behrens dal zhotovit extra podle svých návrhů?“

To Joachim nevěděl. Odložili si a podruhé dnes vstoupili do jídelny, přesnídávka byla už v plném proudu.

Sál celý bíle prosvítal od spousty mléka: na každém místě stála veliká sklenice, dobře půllitrová.

„Ne,“ řekl Hans Castorp, když se opět posadil na svou židli mezi švadlenou a Angličankou a odevzdaně si rozprostřel na kolena ubrousek, třebaže byl ještě hodně nasycený od snídaně. „Ne,“ řekl, „jako že je Bůh nade mnou, mléka se napít nedokážu a nejmíň právě teď. Nemáte náhodou porter?“ Obrátil se na trpaslici se svou otázkou zdvořile a jemně. Bohužel neměli. Ale slíbila, že donese kulmbašské pivo, a také ho hned přinesla. Bylo hutné, černé, s hnědou pěnou, naprosto výtečná náhrada za porter. Hans žíznivě upíjel z vysoké půllitrové sklenice. K tomu jedl studený nářez s topinkou. Znovu všude stála ovesná kaše a spousta másla a ovoce. Protože už nebyl s to cokoli z toho pozřít, alespoň na tom všem spočíval očima. Prohlížel si rovněž hosty – jednolitá masa se začala vydělovat, už z ní vystupovaly jednotlivé osoby.

Jeho stůl byl kompletní až na místo v čele naproti němu, kterému, jak ho poučili, se říkalo doktorské místo. Lékaři totiž, pokud jim to čas dovolil, se účastnili společného stolování střídavě u jednotlivých stolů a doktorské místo v čele bylo pro ně vyhrazeno všude. Momentálně nebyl přítomen ani jeden z obou lékařů; prý byli u operace. Vešel opět mladík s knírkem, sklonil bradu k hrudi a posadil se, tvář ustaranou a uzavřenou. Své místo rovněž zaujala i plavovlasá hubená dívka a zase lžičkou vyjídala jogurt, jako by to pro ni byl jediný pokrm. Vedle ní tentokrát seděla malá, veselá stará dáma a hovořila rusky k zamlklému mladíkovi, který na ni starostlivě pohlížel

a odpovídal pouze přikyvováním a tvářil se přitom, jak je nám známo, jako by měl v ústech něco nechutného. Proti němu, z druhé strany staré dámy, usedla další mladá dívka – byla hezká, kvetoucích lící a s vysokými řadry, s kaštanově hnědými vlasy upravenými do pěkného zvlněného účesu, s kulatýma, dětskýma očima a drobným rubínem na krásné ruce. Hodně se smála a i ona hovořila rusky, pouze rusky. Jmenovala se Marusja, jak Hans Castorp zaslechl. A také si všiml, že kdykoli se zasmála a promluvila, Joachim se zatvářil jaksi stroze a sklopil oči.

Settembrini vstoupil postranním vchodem, nakrucoval si knír a kráčel ke svému místu na konci stolu, který stál šikmo k tomu, u něhož seděl Hans Castorp. Když si sedal, propukli jeho soustolovníci v bujarý smích, zřejmě řekl nějakou zlomyslnost. Hans Castorp zahlédl rovněž členy spolku „Jedna plíce“. Hermine Kleefeldová s hloupýma očima se šinula ke svému stolu na druhé straně před jedněmi z dveří na verandu a zdravila toho mladíka s odulými rty, který si ráno tak nepatříčně vyhrnoval kazajku. Leviová s tváří slonovinové barvy seděla vedle tlusté Iltisové s jaterním skvrnami mezi neznámými osobami u stolu umístěného napříč vpravo od Hanse Castorpa.

„Tadyhle jdou tvoji sousedé,“ pronesl Joachim potichu, nakloněn k bratranci... Dvojice prošla těsně kolem Hanse Castorpa k poslednímu stolu vpravo, k Horšímu ruskému stolu, kde se už jedna rodina s ošklivým chlapcem krmila hromadami poridže. Muž měl útluhou postavu a šedivě a vpadlé tváře. Oblečený byl do hnědé kožené kazajky, na nohou měl neforemné plstěné boty s přezkami. Jeho manželka, rovněž malá a drobná a v klobouku s pohupujícími se péry, cupitala na vysokých podpatcích drobných botek z juchtové kůže, kolem krku ušmudlané pérové boa. Hans Castorp si je oba prohlížel s nešetrností, která mu jinak byla cizí a sám ji pociťoval jako brutální; avšak právě v té brutálnosti náhle nacházel určité potěšení. Jeho pohled byl tupý a dotěrný zároveň. Když právě v tu chvíli bouchly po levé straně skleněné dveře a zahřmotily a zařinčely jako při snídani, neškubl sebou jako ráno, nýbrž se jen lenivě ušklíbl; a když hodlal otočit v tu stranu hlavu, přišlo mu to příliš zatěžko a že to za tu námahu nestojí. A tak se stalo, že ani tentokrát nezjistil, kdo s dveřmi zachází tak nedbale.

Pivo k přesnídávce, které jinak mělo na jeho rozpoložení účinek pouze mírně opojný, dnes totiž mladého muže naprosto omámilo

a ochromilo – jako by dostal ránu přímo do čela. Víčka měl těžká jako olovo, jazyk nebyl pořádně schopen uposlechnout ani tu nejprostší myšlenku, když se ze slušnosti pokoušel zapříst hovor s Angličankou, dokonce jen pozměnit směr pohledu vyžadovalo veliké sebezapření, a navíc se mu opět a stejně intenzivně a ohavně jako včera rozpálil obličej; připadalo mu, že má tváře tou horkostí opuchlé, ztěžka dýchal, srdce mu bušilo jak obalené kladivo, a jestliže ho všechny ty útrapy přesto nijak zvlášť nezmáhaly, pak jen proto, že hlavu měl v stavu, jako by se byl dvakrát třikrát nadechl chloroformu. Že se k přesnídávce přece jen dostavil doktor Krokowski a přisedl si k jejich stolu, přímo naproti němu, to postřehl jen jako ve snách, třebaže se doktor na něho opakovaně ostře zadíval, zatímco rusky konverzoval s dámami po pravici, přičemž dívky, zejména kvetoucí Marusja, jakož i hubená pojídačka jogurtu před ním pokorně a stydlivě klopily oči. Jinak se Hans Castorp, jak se samo sebou rozumí, choval zcela náležitě, a protože jazyk vzdoroval, byl raději zticha, mlčel a nožem a vidličkou zacházel o to způsobněji. Když na něho bratranec kývl a vstal, zvedl se také, slepě se uklonil soustolovníkům a jistým krokem vyšel ven za Joachimem.

„Kdy je zas ležená?“ zeptal se, když odcházeli z domu. „Tak mi připadá, že ta je tady to nejlepší. Nejradši bych už zas ležel na tom výtečném lehátku. Jdeme se projít daleko?“

Slůvko navíc

„Ne,“ řekl Joachim, „já přece daleko chodit nesmím. Touhle dobou obvykle chodívám kus cesty dolů, projdu si davoskou část Osada, a stačí-li mi čas, i Davos Město. Člověk tam vidí obchody a lidi a nakoupí, co potřebuje. Buď bez starosti, ležená je ještě hodinu před obědem a potom znovu až do čtyř.“

V slunečním světle sešli po příjezdové silnici, přes potok a úzkokolejku, před očima horské útvary pravého úbočí, Joachim vyjmenovával jejich názvy: „Kleine Schiahorn“, „Grüne Berge“ a „Dorfberg“. Naproti, o něco výš, byl hřbitov Osady obehnaný zdí, i na něj Joachim ukázal holí. A ocitli se na hlavní silnici, která vedla po terasovitém svahu asi ve výši jednoho poschodí nad údolním dnem.

O nějaké osadě ostatně vůbec nemohlo být řeči, zbyl už jenom název. Pohltilo ji lázeňské město, které se neustále rozšiřovalo směrem k ústí doliny, a část celého sídla, která se jmenovala „Osada“, přešla nepozorovaně a bez jakéhokoli rozlišení do části, která nesla označení „Město“. Na obou stranách samé hotely a penziony, všechny bohatě vybavené krytými verandami, balkony a lehárny, také malé soukromé domy, kde se daly pronajmout pokoje; porůznu i novostavby, mezerami mezi nimi se občas otevřel ze silnice výhled na rozlehlé louky v údolí...

Hans Castorp si v touze po obvyklém oblíbeném požitku opět zapálil doutník a nejspíš díky vypitému pivu dokázal k svému nevýslovnému uspokojení pocítit chvílemi něco málo z toho vytouženého aromatu: jenže jen vzácně a slabě – bylo zapotřebí určité nervové námahy, aby si to potěšení jen tušivě vychutnal, mnohem víc převládala ta odporná pachut' kůže. Neschopen smířit se s tou bezmocí bojoval nějakou dobu o požitek, který se mu buď odpíral, anebo se dostavoval výsměšně jako pouhé vzdálené tušení; a nakonec celý vyčerpaný ten doutník zhnuseně odhodil. Vzдор otupění cítil se ze zdvořilosti povinován s bratrancem rozprávět a snažil se za tím účelem rozpomenout na ty znamenité věci, které hodlal nutně pronést k tématu „čas“. Ukázalo se však, že celý „komplex“ beze zbytku zapomněl a že mu v hlavě o čase neuvízla ani ta sebenepatrnější myšlenka. Zato začal vykládat o záležitostech těla, a to poněkud nezvykle.

„Kdy se zas budeš měřit?“ ptal se. „Po jídle? Ano, tak to má být. To je organismus v plné činnosti, takže se to musí projevit. Že po mně Behrens chtěl, abych se taky měřil, to byl zřejmě jenom žert, co myslíš, i Settembrini se tomu smál na celé kolo, přece by to absolutně nemělo smysl. Vždyť ani nemám teploměr.“

„To by bylo to nejmenší,“ prohlásil Joachim. „Stačí si ho koupit. Tady je dostaneš všude, skoro v každém krámě.“

„Jenže nač? Ne. Leženou, tu si dám líbit, tu budu praktikovat s vámi, ale měřit se, to by pro hospitanta bylo příliš, to raději přenechám vám tady nahoře. Jen kdybych věděl,“ pokračoval Hans Castorp a oběma rukama si sahal na srdce jako zamilovaný, „proč mi tady celou dobu tak buší srdce, znepokojuje mě to, už dlouho o tom přemýšlím. Podívej, člověku buší srdce, když se na něco ohromně těší anebo má z něčeho strach, zkrátka při nějakém hnutí mysli, ne? Ale když srdce buší úplně samo od sebe, bez příčiny a beze smyslu a takříkajíc na vlastní pěst,

to mi připadá přímo děsivé, rozuměj, to je potom tak, jako by tělo šlo vlastními cestami a už nesouviselo s duší, do jisté míry jako tělo mrtvé, které přece taky není doopravdy mrtvé – něco takového vůbec neexistuje –, nýbrž vede dokonce velice čiperný život, život na vlastní pěst: ještě mu rostou vlasy a nehty, a i jinak, fyzikálně a chemicky, jak jsem se poučil, v něm prý panuje náramně čilý provoz...”

„Co je to za výrazy?“ rozvážlivě a káravě pronesl Joachim. „Čilý provoz!“ A možná se tím trochu mstil za výtku, které se mu ráno dostalo za „tyč s rolničkami“.

„Ale vždyť to tak je! Ten provoz je opravdu čilý! Proč se nad tím pohoršuješ?“ divil se Hans Castorp. „Ostatně jsem se o tom zmínil jen tak mimochodem. Nechtěl jsem říct nic víc, než že je to hrozně na pováženou a trýznivé, když tělo žije na vlastní pěst bez vazby s duší a dává najevo svou důležitost, třeba jako tím bezdůvodným bušením srdce. Vysloveně pátrám po nějakém smyslu, po nějakém příhodném hnutí mysli, pocitu radosti nebo strachu, co by mu takříkajíc dal oprávnění – tak to alespoň cítím já, mluvím jenom za sebe.“

„Ano, ano,“ povzdechl Joachim, „bude to asi podobné, jako když máš horečku – při ní v těle panuje obzvlášť ‘čilý provoz’, abych užil tvého výrazu, a může být, že se člověk bezděky ohlíží po nějakém hnutí mysli, jak ty říkáš, které by tomu provozu dalo jakžtakž rozumné vysvětlení... Jsou to ale nepříjemné věci, o kterých se bavíme,“ pronesl rozechvělým hlasem a umlkl; na to Hans Castorp jen pokrčil rameny, a to přesně tak, jak si toho poprvé všiml včera na Joachimovi.

Chvíli šli mlčky. Pak se Joachim zeptal:

„A jak se ti líbí zdejší lidi? Myslím ti od našeho stolu?“

V tváři Hanse Castorpa se zračila netečnost a kritika.

„Bože,“ začal, „zrovna moc zajímaví se mi nezdají. U ostatních stolů sedí myslím zajímavější, ale třeba mi to jen tak připadá. Paní Stöhrvá by si měla dát umýt vlasy, má je hrozně mastné. A ta Mazurka, nebo jak se jmenuje, je podle mě trochu dětinská, musí si strkat kapesník do pusy, jak se pořád chichotá.“

Joachim se tomu překroucenému jménu hlasitě zasmál.

„Mazurka‘ – no to je ohromné!“ zvolal. „Abys věděl, ona se jmenuje Marusja, to je tolik co Marie. Ano, rozpustilá je až moc, máš pravdu,“ řekl. „A přitom by měla sto důvodů být trochu usedlejší, je totiž hodně nemocná.“

„To by mě ani nenapadlo,“ řekl Hans Castorp. „Vypadá ohromně dobře. A že je nemocná zrovna na prsou, to je taky sotva k víře.“ A ve se le na bratrance mrkl. Ale zpozoroval, že Joachimovi na osmahlých tvářích naskočily skvrny, jak tomu bývá, když obličej pod opálením zbledne, a že mu rty podivně bolestně zacukaly a dívá se tak, až to mladíkovi Hansi Castorpovi nahánělo zvláštní strach a přimělo ho to ihned změnit předmět hovoru; vyptával se na jiné osoby a na Marusju a na výraz Joachimovy tváře se snažil co nejrychleji zapomenout, což se mu také zcela podařilo.

Angličanka se šípkovým čajem se jmenovala miss Robinsonová. Švadlena vůbec nebyla švadlena, nýbrž učitelka na státní vyšší dívčí škole v Královci, proto se vyjadřovala tak správně. Jmenovala se slečna Engelhartová. Jak se jmenuje ona veselá stará dáma, Joachim sám nevěděl, ačkoli tady nahoře byl už dlouho. S jistotou to byla prate ta té dívky živící se jogurtem a v sanatoriu s ní trvale žila. Avšak nejvíc nemocný z osazenstva stolu byl doktor Blumenkohl, Leo Blumenkohl z Oděsy, onen mladý muž s knírkem tváří se tak ustaraně a nesdílňě. Byl zde nahoře už léta...

Šli nyní po městském chodníku, po hlavní třídě mezinárodního střediska, o tom nebylo pochyb. Potkávali loudající se lázeňské hosty, většinou mladé lidi, sportovně oblečené kavalíry bez klobouku, dámy, taktě ž bez klobouku a v bílých sukních. Bylo slyšet ruštinu a angličtinu. Vpravo i vlevo řady obchodů s nakrášlenými výlohami, a Hans Castorp, v němž zvědavost sváděla urputný boj s rozpáleností a únavou, nutil oči, aby se rozhlížely, a dlouho postával před pánským módním obchodem a konstatoval, že výkladní skříň je vpravdě na vysoké úrovni.

Pak se octli u rotundy s krytým ochozem, v níž koncertoval orchester. Byl to Lázeňský dům. Na mnoha hřištích se hrál tenis. No hatí, vyholení mladíci v dokonale vyžehlených flanelových kalhotách a v střevících s gumovými podrážkami, paže až nad loket odhalené, hráli proti opáleným, bíle oblečeným dívkám, které se v rozběhu prudce natahovaly k slunci, aby vysoko ve vzduchu odpálily bělostný míček. Na upravených kurtech jako by ležel moučný prach. Bratrance se posadili na prázdnou lavičku a přihlíželi a kritizovali.

„Ty tady asi nehraješ?“ zeptal se Hans Castorp.

„Nesmím,“ odpověděl Joachim. „My musíme ležet, pořád jen ležet... Settembrini neustále opakuje, že žijeme horizontálně – že jsme horizontálci, to je jeden jeho otřepaný vtip... Tihle tady jsou zdraví,

anebo hrají tajně, jestli to mají zakázané. Neberou ostatně to hraní moc vážně, spíš jen aby předváděli svůj úbor... A co se týče zákazu: tady se toho hraje mnohem víc, co je zakázané, poker třeba, víš, a v leckterém hotelu i petits chevaux – za to je u nás výpověď, z toho prý pojde člověku největší škoda. Jenže někteří si po večerní kontrole přece jen ještě zaběhnou dolů a hrají o body. Princ, od kterého má Behrens titul, to údajně takhle dělal pořád.“

Hans Castorp skoro neposlouchal. Ústa měl otevřená, poněvadž nemohl řádně dýchat nosem, přitom ale rýmu neměl. Srdce mu bušilo v taktu, který se s hudbou neshodoval, což ho stísňovalo a trá pilo. A v tom rozpoložení neladu a rozpolcenosti začal právě dřímat, když Joachim upozornil, že musejí domů.

Vraceli se téměř mlčky. Hans Castorp dokonce několikrát na rovné silnici klopýtl a pokaždé se přitom žalostně usmál a kroutil hlavou. Kulhavec je výtahem zavezl do jejich poschodí. Před pokojem číslo třicet čtyři se rozloučili stručným „na viděnou“. Hans Castorp zamířil pokojem rovnou na balkon, kde se tak, jak byl, sesul na lehátko, a aniž by jakkoli poopravil zaujatou polohu, upadl do těžké dřímoty, trýznivě oživované překotnými údery srdce.

To se ví, ženská!

Nevěděl, jak dlouho to trvalo. V danou dobu zazněl gong. Ten však ještě nesvolával přímo k obědu, pouze připomínal, aby se hosté připravili, to Hans Castorp věděl, proto zůstal ležet, dokud se to kovové dunění nerozlehlo domem podruhé a pak se nevytratilo. Když pro něj přes pokoj přišel Joachim, chtěl se Hans Castorp převléknout, jenže Joachim to nedovolil. Nenáviděl nepřesnost a pohrdal jí. Jak má člověk pokročit a uzdravit se, aby byl schopný konat službu, řekl, když je natolik chabý, že dokonce ani nedodrží dobu jídla. V tom měl ovšem pravdu a Hans Castorp mohl jen poukázat na to, že on není přece nemocný, zato ukrutně ospalý. Pouze si spěšně opláchl ruce a nato sešli do jídelny, už potřetí.

Hosté proudili dovnitř oběma vchody. Vcházeli i protilehlými dveřmi z verandy, které byly dokořán otevřené, a záhy už všichni seděli u sedmi stolů tak, jako by od nich ani nebyli vstali. Takový měl

Hans Castorp aspoň dojem – přirozeně čistě snový a proti veškerému rozumu, dojem, jemuž se jeho zmámená hlava chvíli nemohla ubránit a který se mu svým způsobem líbil; několikrát se jej při obědě snažil znovu vyvolat, a výsledkem byl čiročirý klam. Veselá stará dáma se opět svou rozplývavou mateřštinou obracela naproti přes stůl na doktora Blumenkohla a ten jí ustaraně naslouchal. Její hubená praneteř jedla konečně něco jiného než jogurt, a to hustou crême d'orge, kterou servírky roznášely v talířích; snědla ale jen několik lžic a zbytek nechala. Hezká Marusja si strkala do úst kapesníček vonící po pomerančích, aby udusila chichotání. Miss Robinsonová četla dopisy psané kulatým písmem, které četla už ráno. Zjevně neuměla slovo německy a ani umět nechtěla. Joachim s rytířským držením těla pronesl anglicky směrem k ní něco o počasí, ona mu žvýkajíc jednoslabičně odpověděla a dál zase jen mlčela. Pokud jde o paní Stöhrovou v skotské vlněné blůze, byla dopoledne u prohlídky a teď o ní vykládala, přitom se nevkusně upejpala a horní ret jí klouzal po zaječích zubech. Vpravo nahoře, stěžovala si, má prý šelest, kromě toho jí to pod levou lopatkou zní ještě moc zkráceně, a jak řekl „starej“, bude tu muset zůstat ještě pět měsíců. Z nevkusy a nevychovanosti říkala dvornímu radovi Behrensovi „starej“. Navíc ji popouzelo, že „starej“ dnes nesedí u jejich stolu. Podle „turné“ (nejspíš měla na mysli „turnus“) že je dnes na řadě jejich stůl, kdežto „starej“ už zase sedí u vedlejšího – (opravdu tam dvorní rada Behrens seděl, obrovské ruce sepyaté nad talířem). No aby ne, tam přece má svoje místo tlustá paní Salomonová z Bruselu, ta den co den chodí k jídlu dekoltovaná, a to se zřejmě „starýmu“ líbí, přestože ona, paní Stöhrová, to nedokáže pochopit, vždyť on při každé prohlídce vidí z paní Salomonové, kolik chce. Později šeptem vzrušeně vyprávěla, že včera večer v horní společné lehárně – v té, co je na střeše – někdo zhasl světlo, a to za účelem, který paní Stöhrová označila za „průhledný“. „Starej“ si toho všiml a řádl tak, až to bylo slyšet po celém ústavu. Viníka ovšem zase nenašel, jenže na to člověk nepotřebuje mít univerzitu, aby se dovtípl, že to ovšem zase byl hejtman Miklosich z Bukurešti, pro něj totiž v dámské společnosti nikdy není dost tma – člověk zcela a naprosto bez vzdělání, i když nosí korzet, a svou náturou prostě dravec – ano, dravec, opakovala paní Stöhrová přidušeným hlasem a na čele a nad horním rtem jí vyrazil pot. V jakém vztahu s ním je paní generální konzulová Wurmbrandová z Vídně, to přece ví „celičký Davos“, o nějakém *tajném* vztahu se teda

dá mluvit opravdu stěží. Jako by nestačilo, že hejtman občas chodí k paní generální konzulové hned ráno, když ona ještě leží, a zůstane u ní po celou dobu její ranní toalety, jenže minulé úterý od Wurmbrandové ve čtyři ráno teprve *odcházel* – ošetřovatelka mladého Franze z čísla devatenáct, u kterého onehdá selhal pneumotorax, ho prý při tom sama přistihla a ze samého studu si spletla dveře, a tak se najednou octla v pokoji pana státního zástupce Paravanta z Dortmundu... Nakonec se paní Stöhrlová dlouze rozpovídala o jednom „kosmickém ústavu“ dole v obci, tam že si ona kupuje ústní vodu. Joachim se jen upřeně díval do talíře.

Oběd byl připravený mistrovsky a také svrchovaně vydatný. Včetně syté polévky pozůstával z celých šesti chodů. Po rybě následoval chutný masitý pokrm s přílohami, nato ještě jedna zvláštní zeleninová mísa, po ní pečená drůbež, moučník, který si co do chutnosti nezadal se včerejším, a na závěr sýry a ovoce. Každá mísa byla roznášena dvakrát – a ne nadarmo. Hosté u sedmi stolů si nakládali na talíře a činili se – všude v jídelně byl patrný ohromný apetit, lačnost, jíž přihlížet by bývalo bylo potěšení, kdyby zároveň nepůsobila jaksi přízračně, ba odpudivě. Projevovali ji nejenom pacienti veselí, ti při jídle klábosili a házeli po sobě chlebovými kuličkami, ne, i ti zamlklí a zasmušilí, kteří si pak v přestávkách mezi jídly opírali hlavu o dlaně a zírali do prázdna. Jeden výrostek u vedlejšího stolu, podle věku ještě školák, v krátkých rukávech a s kulatými tlustými brýlemi, si všechno, co si naložil na talíř, předem rozkrájel na jakousi kašovitou změť, pak se nad ni naklonil a hltal a občas si ubrouskem sáhl za brýle, aby si otřel oči – nedalo se poznat, co si vlastně utírá, zda pot, nebo slzy.

Během velkého oběda se udály dvě věci, které vyvolaly v Hansi Castorpovi pozornost, nakolik to jeho stav ovšem dovoloval. Nejprve opět bouchly skleněné dveře – když se podávala ryba. Hans Castorp sebou rozhořčeně škubl a v tom vzteku si v duchu horlivě říkal, že tentokrát viníka zjistí stůj co stůj. Ne že by si to pouze myslel, zaznělo mu to ze rtů, natolik tím byl zaujat. Musím to vědět!, zašeptal nadmíru náruživě, až se miss Robinsonová i učitelka na něho užasle podívaly. Celým tělem se otočil vlevo a rozevřel krví podlité oči.

Sálem procházela dáma, mladá žena, spíš ještě dívka, pouze středně vysoká, v bílém svetru a pestré sukni, rusé vlasy měla v copech jen tak stočené kolem hlavy. Z jejího profilu zahlédl Hans Castorp

jen málo, téměř nic. Šla neslyšně, což bylo k rámusu při jejím vstupu v nápadném protikladu, a prazvláštně plíživě, hlavu vysunutou trochu dopředu, kráčela k poslednímu stolu nalevo, umístěnému kolmo ke dveřím na verandu, k Lepšímu ruskému stolu, jednu ruku držela v kapse přiléhavé vlněné kazajky, druhou si přidržovala a upravovala vlasy v zátylku. Hans Castorp se na tu ruku zadíval, měl pro ruce velký smysl a kriticky se jich všimal, byl zvyklý soustředit pozornost právě na tuto část těla, kdykoli se seznamoval s někým novým. Tahle ruka, kterou si příchozí přidržovala vlasy, nebyla zrovna moc ženská, nebyla natolik pěstěná a šlechtěná, jakou obvykle mívaly dámy ze společenského okruhu mladého Hanse Castorpa. Byla poměrně široká, s krátkými prsty, měla v sobě cosi primitivního a dětského, tak trochu ruka školačky; nehty zjevně neměly tušení o manikýře, byly zastřižené nedbale a rovně právě jako u školačky, a kůže po stranách vypadala poněkud zdrsněle, skoro jako by se tu holdovalo drobnému zlozvyku kousat si nehty. Opozdlá pacientka pozdravila pokývnutím společnost u stolu, a když si sedala k jeho vnitřní straně, zády do sálu, vedle doktora Krokowského, který seděl v čele, otočila hlavu, s rukou stále ještě ve vlasech, a přes rameno přejela pohledem po publiku – a Hans si zběžně všiml, že má široké lícní kosti a úzké oči... Jakmile to uviděl, vyvstala v něm matná a prchavá vzpomínka na cosi a na kohosi...

To se ví, ženská!, pomyslel si Hans Castorp a opět si to pro sebe zamumlal tak slyšitelně, že učitelka, slečna Engelhartová, rozuměla, co říká. Chuděra stará panna se dojatě usmála.

„To je madame Chauchatová,“ řekla. „Ona je taková rozverná. Rozkošná žena.“ A ruměncem na ochmýřených lících slečny Engelhartové o jeden odstín ztmavl jako ostatně pokaždé, když promluvila.

„Francouzka?“ zeptal se Hans Castorp stroze.

„Ne, Ruska,“ řekla Engelhartová. „Možná je její muž Francouz, anebo je francouzského původu, to nevím.“

Není-li to tamhleten, vyptával se Hans Castorp, stále ještě podrážděný, ten s povislými rameny, a ukázal na jednoho pána u Lepšího ruského stolu.

Ne ne, on tady vůbec není, odpověděla učitelka. Že se tady ještě nikdy neukázal, vůbec nikdo ho tu nezná.

„Ať zavírá dveře, jak se sluší!“ prohlásil Hans Castorp. „Pokaždé jimi bouchne. To je nešvar.“

A protože tu výtku učitelka s pokorným úsměvem spolkla, jako by viníkem byla ona sama, dál se už o madame Chauchatové nemluvalo.

Druhou událostí bylo, že doktor Blumenkohl přechodně vyšel z jídelny – nic víc. Výraz mírného znechucení ve tváři mu zesílil, doktor upřel oči do jednoho bodu ještě ustaraněji než jindy, skromně odsunul židli a vyšel. A teď se ohromující nevychovanost a neomalenost paní Stöhrové ukázala v plném světle, neboť nejspíš z nestydatého uspokojení, že ona není tolik nemocná jako Blumenkohl, doprovodila jeho odchod napůl soucitnými a napůl pohrdlivými poznámkami. „Chudák jeden!“ zvolala. „Ten už brzo natáhne bačkory. Už se zas musí poradit s modrým flusalem.“ Naprosto bez zdráhání a s tupě nevědomým výrazem vypustila z úst tu pitvornou přezdívkou „modrý flusal“, a když ji pronesla, Hans Castorp pocítil zděšení a zároveň nutkání se rozesmát. Doktor Blumenkohl se ostatně za několik minut vrátil, usedl a pokračoval v jídle. I on jedl mnoho, od každého pokrmu si vzal dvakrát, mlčky a s ustaraným, odměřeným výrazem.

Poslze oběd skončil: zásluhou obratné obsluhy – zejména trpaslice byla mimořádně hbitá – trval něco málo přes hodinu. Hans Castorp, ztěžka dýchaje a ani pořádně netuše, jak se dostal nahoru, ležel opět na tom výtečném lehátku ve své balkonové ložzi, protože ležená po obědě až do svačiny byla z celého dne nejdůležitější – a musela se dodržovat co nejpřísněji. Ležel mezi neprůhlednými skleněnými přepážkami, které ho z jedné strany oddělovaly od Joachima a z druhé od ruských manželů, dřímал, dýchal ústy a srdce mu bušilo. Když jednou použil kapesník, viděl na něm skvrnu od krve, jenže neměl sílu o tom pouvažovat, třebaže se o sebe trochu bál a měl v povaze sklon k hypochondrickým vrtochům. Opět si zapálil Marii Mancini a tentokrát ji i dokouřil, přestože mu chutnala všelijak. Cítil závrať a stísněnost a v dřímotě uvažoval, jak to, že se mu tady nahoře vede tak prapodivně. Dvakrát třikrát se mu hrud' roztřásla vnitřním smíchem nad tím příšerným označením, které ve své nevzdělanosti použila paní Stöhrová.

Pan Albin

Dole v zahradě se ve vánku občas rozevlála nápadná vlajka s hadem ovinutým kolem tyče. Obloha se opět stejnoměrně zatáhla. Slunce

zmizelo a rázem bylo chladno a málem až nevlídno. Společná lehárna byla zřejmě plně obsazená; zezdola zazníval hovor a chichotání.

„Pane Albine, já vás zapřísahám, dejte ten nůž pryč, schovejte ho, nebo jím způsobíte neštěstí!“ žadonil vysoký, přeskakující ženský hlas. A:

„Pro Boha živého, drahý pane Albine, mějte ohled na naše nervy a dejte tu vražednou věc pryč, ať se na ni nemusíme dívat!“ vpadla do toho další osoba, načež jeden plavovlasý mladík, který s cigaretou v ústech seděl stranou na lehátku úplně vpředu, drze opáčil:

„Ani nápad! Snad mi dámy laskavě dovolí, abych si se svým nožem trochu pohrál! Pravda, ten nůž je obzvlášť ostrý. Koupil jsem ho v Kalkatě od jednoho slepého kouzelníka... Uměl ho spolknout a v tu ránu ho jeho sluha vyhrabal ze země padesát metrů od toho místa... Chcete si nůž prohlédnout? Je mnohem ostřejší než břitva. Stačí se ostří jen dotknout a ono vjede do masa jako do másla. Počkejte, já vám to předvedu zblízka...“ A pan Albin vstal. Rozlehl se vřískot. „No tak ne, já si teda dojdou pro revolver!“ řekl pan Albin. „To pro vás bude zajímavější. Je to prožluklá věčička a má enormní průraznost... Zajdu si pro něj do pokoje.“

„Pane Albine, pane Albine, jen to ne!“ bědovalo několik hlasů. Avšak pan Albin už vyšel z lehárny a pokračoval do svého pokoje, – docela mladický, při chůzi se klátil, měl růžový dětský obličej a podél uší kotletky.

„Pane Albine,“ volala za ním jedna z dam, „doneste si raději plášť, udělejte mi to k vůli. Šest neděl jste ležel se zápalem plic, a teď tu sedíte bez převlečníku a ani se nepřikryjete a ke všemu kouříte cigarety! Na mou duši, vy prostě pokoušíte Pánaboha!“

Ale on se v chůzi jen pohrdavě uchechtl a za pár minut byl s revolverem zpátky. Dámy ječely ještě bláznivěji než předtím a bylo slyšet, jak se některé v úmyslu vyskočit z lehátka zamotaly do přikrývek a upadly.

„Podívejte, jak je malý a jak se leskne,“ řekl pan Albin, „ale když tadyhle zmáčknu, tak pěkně kousne...“ Znovu jekot. „Je ovšem ostře nabitý,“ pokračoval pan Albin. „V tomhleto válci vězí šest nábojů, při každém výstřelu se otočí o jednu komoru dál... Ostatně nemám tu hračku jenom pro legraci,“ podotkl, a když zpozoroval, že účinek jeho slov opadá, vsunul si revolver do náprsní kapsy, posadil se se zkříženýma nohama opět na své lehátko a zapálil si novou cigaretu. „Naprosto ne jenom pro legraci,“ opakoval a stiskl rty.

„A k čemupak? K čemupak?“ tázaly se hlasy rozechvělé předtuchou. „To je hrůza!“ ozval se náhlý výkřik a pan Albin přikývl.

„Vidím, že začínáte chápat,“ řekl. „Skutečně si ho držím k takovému účelu,“ pokračoval poté, co do sebe navzdory přestálému zápalu plic vtáhl spoustu dýmu a zase jej vyfoukl. „Mám ho připravený pro den, kdy mě celý ten krám tady omrzí a já budu mít tu čest se poroučet. Je to dočista jednoduché... Leccos jsem si o tom nastudoval a mám jasno, jak se to provede nejlíp.“ (Při slově „provede“ zazněl opět výkřik.) „Srdeční krajina nepřipadá v úvahu... V těch místech se zbraň nedá pohodlně přiložit... Taky dávám přednost tomu, abych v tu ránu pozbyl vědomí, což se stane tak, že budu jedno pěkné cizí tělísko aplikovat do tohoto zajímavého orgánu...“ A pan Albin ukazovákem zamířil na svou krátce ostríhanou plavou hlavu. „Přiložit se musí tady –“ pan Albin vytáhl poniklovaný revolver opět z kapsy a ústím si poklepal na spánek – „tadyhle nad tepnou... Jde to hladce, i bez zrcadla.“

Ozval se mnohohlasý úpěnlivý protest, do něhož se dokonce mísil prudký vzlykot.

„Pane Albine, pane Albine, dejte pryč ten revolver, nedržte ho na spánku, na to se nedá dívat! Pane Albine, vždyť jste mladý, uzdravíte se, vrátíte se do života a lidi vás budou mít rádi, čestné slovo! Jenom si oblékněte kabát, lehněte si, přikryjte se, musíte se léčit! A neutíkejte lázeňskému, když vás ráno přijde natřít alkoholem! Taky přestaňte s kouřením, pane Albine, slyšíte, my prosíme za váš život, váš mladý, drahocenný život!“

Ale pan Albin se uprosit nedal.

„Ne, ne,“ řekl, „jen mě nechte, dobře, děkuji vám. Nikdy jsem ještě žádné dámě nic neodmítl, ale uznejte, že je zbytečné brzdit kola osudu. Jsem tu třetím rokem... mám toho až po krk a už dál nehraju – můžete mi to mít za zlé? Jsem nevléčitelný, dámy – podívejte se na mě, jak tady před vámi sedím, jsem nevléčitelný –, sám dvorní rada to ani neskrývá, kvůli cti i kvůli hanbě. Jen mi dopřejte tu trochu nevázanosti, ona je důsledek toho faktu. Je to jako na gymnáziu, když se rozhodlo, že zůstanu sedět, a už se mě na nic neptali a já nemusel nic dělat. A k tomuhle šťastnému stavu jsem teď konečně dospěl. Nic už nemusím dělat, už se se mnou nepočítá, všemu se směju. Chcete čokoládu? Poslužte si! Ne, o nic mě neobíráte, já mám v pokoji hromady čokolády. Osm bonboniér, pět tabulek Gala-Peter a čtyři libry

Lindtovy čokolády mám u sebe nahoře – to všechno mi daly nanosit dámy ze sanatoria, když jsem měl ten zápal plic...”

Odněkud se ozval basový hlas a požadoval klid. Pan Albin se krátce zasmál – smích jen jaksi přelétl a prudce ustal. Nato nastalo v lehárně ticho, takové, jako by se přes ni rozprostřel sen nebo nějaké kouzlo, a pronesená slova ještě prazvláštně doznívala v tom mlčení. Hans Castorp jim naslouchal, dokud se zcela nevytratila, a třebaže si nebyl jist, není-li pan Albin prostě jen hloupý floutek, nemohl se vůči němu ubránit určité závisti. Zejména na něho zapůsobil onen příměr ze školního života, vždyť i on sám v kvintě propadl, a vzpomínal si dobře na onen potupný, ale veselý, příjemný stav zpustlosti, který zakoušel, když ve čtvrtém čtvrtletí vzdal všechno dohánění a dokázal se „všemu“ smát. Protože jeho úvahy byly matné a zmatené, dají se jen těžko upřesnit. Za hlavní pokládal, že čest sice má své významné přednosti, ale hanba o nic méně, dokonce že přednosti hanby jsou přímo bezmezné. Zkusmo se vžíval do situace pana Albina, a když si uvědomil, jaké to musí být, je-li člověk definitivně zbaven tlaku cti a navzdory si užívá předností hanby, přepadl našeho mladého muže k jeho zděšení určitý pocit nevázaného blaženství a způsobil, že se mu srdce rozbušilo ještě rychleji.

Satan činí návrhy dotýkající se cti

Potom už o sobě nevěděl. Jeho kapesní hodinky ukazovaly půl čtvrté, když ho probudil hovor za skleněnou stěnou vlevo. Doktor Krokowski, který touto dobou konal vizitu sám, bez dvorního rady, hovořil rusky s nevychovanými manželi, nejspíš se vyptával, jak se muž zdravotně vynachází, a dal si ukázat tabulku s teplotou. Pak nepokračoval v cestě po balkonových lodžích, nýbrž Hansovu obešel, odbočil na chodbu a odtamtud vešel pokojovými dveřmi k Joachimovi. Že se mu takto obloukem vyhnul, se Hanse Castorpa přece jen poněkud dotklo, třebaže po setkání s doktorem Krokowským mezi čtyřma očima vůbec netoužil. Ovšem, je zdravý, a tak se s ním nepočítá, vždyť u nich tady nahoře, pomyslí si, je to tak, že kdo má tu čest být zdravý, toho prostě obejdou a na nic se ho neptají; a to mladého Castorpa zlobilo.

Poté co se doktor Krokowski asi dvě tři minuty zdržel u Joachima, zaslechl, jak bratranec říká, že teď už je možné vstát a přichystat se ke svačině. „Dobrá,“ řekl Hans Castorp a vstal. Ale od dlouhého ležení se mu značně motala hlava a neutěšený polospánek mu opět nemile rozpálil tváře, třebaže jinak tíhl spíš k zimomřivosti – možná nebyl dost teple přikrytý.

Opláchl si oči a ruce, upravil si vlasy a šaty a na chodbě se sešel s Joachimem.

„Slyšels toho pana Albina?“ ptal se, když scházeli po schodech...

„Aby ne,“ řekl Joachim. „Ten člověk by zasloužil kázeňsky potrestat. Maří svým žvaněním celý polední klid a rozrušuje dámy natolik, že je v léčbě vrací o týdny zpátky. Hrubá subordinace. Jenže kdo by chtěl dělat udavače. A navíc většina takové řeči vítá jako pobavení.“

„Považuješ za možné,“ zeptal se Hans Castorp, „že to myslí vážně s tou ‚lesklou věcíčkou‘ a že si bude to cizí těleso aplikovat, jak říká?“

„No, to ano,“ odpověděl Joachim, „tak úplně nemožné to není. S takovými věcmi se tu setkáš. Dva měsíce před tím, než jsem přijel, tak se jeden student, co tu už byl dlouhou dobu, oběsil po generální prohlídce tamhle naproti v lese. V prvních dnech mého pobytu se o tom ještě hodně mluvilo.“

Hans Castorp vzrušeně zívá.

„No, mně tu u vás nějak nesvědčí,“ prohlásil, „to ti tedy povím. Víš, možná tu nebudu moct zůstat, třebaš budu muset odjet – zlobil by ses proto na mě?“

„Odjet? Co tě napadá!“ vykřikl Joachim. „Nesmysl. Vždyť jsi sotva přijel. Nemůžeš přece soudit hned po prvním dnu!“

„Propána, on je pořád první den? Dočista mi připadá, že už jsem u vás tady nahoře dlouho, hrozně dlouho.“

„Jenom zas nezačni mudrovat o čase,“ řekl Joachim, „dneska ráno jsi mě celého zmátl.“

„Ne, ne, buď klidný, všechno jsem zapomněl,“ ujišťoval Hans Castorp. „Celý komplex. V hlavě teď už nemám ani špetku bystrosti, úplně mě opustila... Takže teď bude svačina.“

„Ano, a pak zas půjdeme až k té lavičce jako ráno.“

„Pánubohu poručeno. Jen abychom tam nenarazili na Settembri-niho. Někákých učených hovorů už dneska nejsem schopen, to ti říkám předem.“

V jídelně se podávaly všechny nápoje, které byly pro danou dobu vhodné. Miss Robinsonová pila opět svůj krvavě rudý šípkový čaj a hubená praneteř si lžičkou nabírala jogurt. Kromě toho tu bylo mléko, čaj, káva, čokoláda, dokonce i hovězí vývar, a hosté, kteří po bohatém obědě strávili dvě hodiny na lehátku, si u všech stolů horlivě mazali máslo na nakrájený rozinkový koláč.

Hans si dal přinést čaj a namáčel si do něj suchary. Okusil také trochu zavařeniny. Rozinkový koláč si důkladně prohlédl, ale při pomyslení, že by si ho měl vzít, se doslova otrásl. Opět tedy seděl na svém místě u jednoho ze sedmi stolů v klenuté, prostě vymalované jídelně – už počtvrté. O něco později, v sedm, to bylo popáté, u večeře. Dobu mezitím, krátkou a nevýraznou, strávil procházkou k oné lavičce u horské stěny s potůčkem – na cestě bylo značně živo, tolik pacientů, že bratraci museli co chvíli zdravít – a nato znovu ležená na balkoně, půldruháhodinová, nic se nedělo, uběhla jakoby nic. Hanse Castorpa při ní prudce mrazilo.

K večeři se svědomitě převlékl a mezi miss Robinsonovou a učitelkou si pak dopřával hovězí polévky s tenounce nakrájenými nudličkami a zeleninou, pečeného i dušeného masa s přílohami, dvou kousků dortu, v němž bylo všechno možné: makronkové těsto, máslový krém, čokoláda, zavařenina a marcipán, a nakonec sýra na perníku. K tomu si opět objednal láhev kulmbašského piva. Avšak poté, co vypil vysokou sklenici do poloviny, poznal naprosto jasně a zřetelně, že patří do postele. V hlavě mu hučelo, oční víčka měl jako z olova, srdce mu bušilo tak, že přímo bubnovalo, a ke všemu tomu trápení měl utkvělou představu, že hezká Marusja, která si předkloněnou hlavu zakrývala rukou s malým rubínem, se směje *jemu*, ačkoli se tak usilovně snažil, aby k tomu nezavdal příčinu. Jakoby z velké dálky slyšel paní Stöhrovou, jak vypráví či tvrdí cosi, co mu připadalo tak šílené, že upadl do zmatených pochyb, zda ještě vůbec správně slyší, nebo jestli se výplody paní Stöhrové nemění v nesmysl až v jeho hlavě. Prohlašovala, že dovede připravit osmadvacet různých omáček k rybám – má tu smělost a ručí za to, že to je pravda, i když ji její muž varoval, aby o tom nemluvila. „O tom nemluv!“ prý řekl. „Stejně ti to nikdo neuvěří, a kdyby uvěřil, bude mu to k smíchu!“ Jenže ona to dnes říct míní a otevřeně také prohlašuje, že umí udělat osmadvacet rybích omáček. Hansi Castorpovi to přišlo hrůzostrašné; polekal se, sáhl si rukou na čelo a úplně zapomněl dožvýkat a spolknout sousto

sýra s perníkem, které měl v ústech. Ještě je tam měl, když vstávali od stolu.

Vyšli skleněnými dveřmi po levé straně, těmi osudnými, co po každé tak bouchly a které vedly přímo do přední haly. Vycházeli tudy skoro všichni hosté, ukázalo se totiž, že přibližně v době, kdy skončí diner, se v hale a přilehlých salonech koná jakési společenské setkání. Pacienti většinou postávali ve skupinkách a rozmlouvali. U dvou zelených vyklápěcích stolků se věnovali hře; u jednoho to bylo domino, u druhého bridž, a hráli zde jenom mladí lidé, mezi nimi pan Albin a Hermine Kleefeldová. Dále stálo v prvním saloně několik zábavných optických zařízení: stereoskopické kukátko, skrze jehož čočky se daly prohlížet uvnitř umístěné fotografie, například benátského gondoliéra, jehož tělo působilo strnule a bezkrevně; dále kaleidoskop ve tvaru dalekohledu, kde stačilo přiložit oko k čočce a snadným otáčením kolečka si střídavě vykouzlovat hvězdice pestrých barev a rozmanité arabesky; konečně pak otočný buben, do něhož se vkládaly filmové pásy a v jehož otvorech bylo při pohledu ze strany možné pozorovat, jak se mlynář pere s komínkem, jak učitel dává výprask žákovi a také jak vesnický pár tančí sousedskou. Hans Castorp, studené ruce opřené o kolena, strávil delší dobu díváním u každého přístroje. Chvilku se také pozdržel u bridžového stolu, kde nevyhlášený pan Albin s povislými ústními koutky zacházel s kartami světácky a pohrdavě. V jednom koutě seděl doktor Krokowski ve svěžím srdečném rozhovoru s dámami rozsazenými do půlkruhu kolem něho, byly mezi nimi paní Stöhrová, paní Iltisová a slečna Leviová. Příslušníci Lepšího ruského stolu se uchýlili do přilehlého menšího salonu, odděleného od herní místnosti pouze závěsy, a tvořili jakýsi důvěrný spiklenecký kroužek. Kromě madame Chauchatové bylo možné zahlédnout malátného pána s plavými vousy, vpadlým hrudníkem a vypouleným očima; dívku, tmavou brunetu, svéráznou a veselou, se zlatými náušnicemi a s rozcuchanými kučeravými vlasy; dále doktora Blumenkohla, který se k nim přidružil, a ještě dva mladíky s povislými rameny. Madame Chauchatová měla na sobě modré šaty s bílým krajkovým límečkem. Jako ústřední postava skupinky seděla vzadu v tom malém pokoji na pohovce za kulatým stolem, tváří obrácená k herní místnosti. Hans Castorp, který nedokázal pohlédnout na tu nevychovanou osobu bez nelibosti, si pomyslel: Co mi to ona jen připomíná,

kdybych jenom věděl, co... Jeden asi třicetiletý dlouhán s prořídlymi vlasy hrál na malém hnědém pianinu třikrát za sebou Svatební pochod ze „Snu noci svatojanské“, a když si to několik dam vyžádalo, zahrál jej počtvrté a všem se jim před tím, jedné za druhou, hluboce a mlčky zadíval do očí.

„Jest dovoleno otázať se vás, inženýre, jak se ráčíte vynacházet?“ Před Hanse Castorpa se postavil Settembrini s rukama v kapsách, přiloudal se k němu mezi hosty... I nyní měl na sobě tentýž šedý flaušový kabát a světle kostkované kalhoty. Při těch slovech se usmíval a Hans Castorp, když zase viděl ten jemný a posměšně zvlněný ústní koutek pod obloukem černého knírku, pocítil opětovně jakési vystřízlivění. Sám se však na Itala díval značně přihloupě, s povislými ústy a zardělými očima.

„Ach, to jste vy,“ řekl. „Ten pán z ranní procházky, kterého jsme nahoře na lavičce... u potoka... Ovšemže, ihned jsem vás zas poznal. Věřil byste,“ pokračoval, ačkoli si uvědomoval, že řící něco takového si nesmí dovolit, „že jsem vás v první chvíli považoval za kolovrátkáře? Samozřejmě to byl holý nesmysl,“ dodal, protože postřehl, že Settembriniho pohled je náhle chladný a pátravý, „– jedním slovem nebetyčná pitomost! Je mi naprosto nepochopitelné, jak pro všechno na světě jsem mohl...“

„Nezneklidňujte se, to nic neznamená,“ odvětil Settembrini poté, co se na mladého muže ještě chvíli mlčky díval. „Jak jste tedy strávil dnešní den – první vašeho pobytu v tomto místě rozkoší?“

„Vřelý dík. Zcela dle předpisu,“ odpověděl Hans Castorp. „Převážně horizontálně, jak vy prý rád říkáte.“

Settembrini se usmál.

„Dost možná, že jsem se příležitostně takto vyjádřil,“ řekl. „A je podle vás tento způsob života kratochvilný?“

„Kratochvilný i nudně zdlouhavý, jak chcete,“ odpověděl Hans Castorp. „Víte, občas je to těžké odlišit. Určitě jsem se vůbec nenuřil – na to je provoz tady u vás tady nahoře živý ažaž. Člověk tu slyší a vidí tolik nového a podivuhodného... Ale z druhé strany mi zas připadá, jako bych tady nebyl jen jeden den, ale už delší dobu, přímo jako bych byl najednou starší a moudřejší, to je aspoň můj pocit.“

„I moudřejší?“ povytáhl Settembrini obočí. „Račte mi dovolit otázku: Kolik je vám vlastně let?“

Jenomže Hans to nevěděl! V té chvíli nevěděl, jak je starý, třebaže se usilovně, ba zoufale snažil na to rozpomenout. Aby získal čas, dal si otázku zopakovat a pak řekl:

„... Já... kolik let? Ovšem, jde mi na čtyřiaadvacet. Zanedlouho mi bude dvacet čtyři. Promiňte, jsem unavený!“ řekl. „Únava ale vůbec není to pravé slovo pro můj stav. Znáte to, když člověk sní a ví, že sní, a snaží se probudit, ale probudit se nedokáže? Zrovna v tomhle stavu jsem já teď. Bezpochyby mám horečku, jinak si to nedovedu vysvětlit. Věřil byste, že mám chodidla studená, a to až nahoru ke kolenům? Jestli se to tak dá říct, kolena už přece nejsou chodidla – promiňte mi, jsem dočista popletený, a taky nakonec není divu, když na člověka hned časně ráno hvízdnou z toho... z pneumotoraxu a pak si musí vyposlechnout řečnění pana Albina a ke všemu v horizontální poloze. Jen považte, mně je, abych tak řekl, pořád tak, že už nemůžu věřit svým pěti smyslům, a to, musím přiznat, je pro mě ještě trapnější než ta horkost v obličeji a studená chodidla. Upřímně mi povězte: pokládáte za možné, že paní Stöhrová dovede udělat dvacet osm rybích omáček? Ne jestli to opravdu dovede – to považuji za vyloučené –, nýbrž jestli to před chvílí u stolu opravdu tvrdila, anebo mi to jen tak připadalo, – jenom tohle bych rád věděl.“

Settembrini se na něho díval. Vypadalo to, že neposlouchá. Jeho oči se opět „kamsi upřely“ a hleděly nehnuté a slepě, a jako dnes ráno pronesl třikrát „zajisté, zajisté, zajisté“ a „vizme, vizme, vizme“ – ironicky a hloubavě a hlásku z opět vyslovoval nápadně ostře.

„Říkáte čtyřiaadvacet?“ zeptal se pak...

„Ne, osmadvacet!“ opravil ho Hans Castorp. „Osmadvacet rybích omáček! Ne omáček běžných, ale speciálních k rybám, to je ta nestvůrnost.“

„Inženýre!“ řekl Settembrini hněvivě a nabádavě. „Vzchopte se a dejte mi s tím nejapným nesmyslem pokoj! Nic o tom nevím a také vědět nechci. – Na čtyřiaadvacátý rok vám jde, říkáte? Hm... dovolte mi ještě jednu otázku anebo, chcete-li, skromný návrh. Protože vám zdejší pobyt zjevně nesvědčí, neboť se tělesně, a neklamuli se, ani duševně necítíte u nás dobře, co byste říkal tomu, kdybyste se vyhlídky stárnout tady zřekl, prostě kdybyste se ještě dnes sbalil a zítra odtud vypadl a bez okolků zmizel nějakým pravidelným rychlíkem?“

„Myslíte, abych odjel?“ ptal se Hans Castorp... „Sotva jsem přijel? To ne, nebudu přece usuzovat podle prvního dne!“

Při těch slovech se bezděky podíval do vedlejší místnosti a zahlédl tam paní Chauchatovou zepředu, její úzké oči a široké lícní kosti. Co mi ona jen, pomyslel si, co a koho, za živý svět, mi ona jen připomíná. Ale znavená hlava mu vzdor jistému úsilí nedovedla dát odpověď.

„Ovšemže to pro mě není lehké se u vás tady nahoře aklimatizovat,“ pokračoval, „to se přece dalo předvídat, ale házet hned flintu do žita jen proto, že možná pár dní budu trochu vyvedený z míry a rozpálený, to bych se musel stydět, připadal bych si přímo jako zbabělec, a ostatně by to bylo proti všemu rozumu – to ne, uznejte sám...“

Mluvil najednou s velkou naléhavostí a vzrušeně pohyboval rameny, jako by hodlal Itala přimět k tomu, aby svůj návrh vzal zpátky, jak se sluší a patří.

„Klaním se rozumu,“ odpověděl Settembrini, „ale klaním se rovněž odvaze. Z toho, co říkáte, usuzuji, že bude dost obtížné najít proti tomu pádnou námitku. Opravdu jsem pozoroval i krásné případy aklimatizace. Například loni slečna Kneiferová, Ottilie Kneiferová, z výtečné rodiny, dcera vyššího státního činitele. Byla tady asi rok a půl a tak výborně se vžila, že poté, co se naprosto uzdravila – to se totiž občas stává, že se tu člověk uzdraví –, nechtěla za žádnou cenu odtud. Snažně z celé duše prosila dvorního radu, aby směla ještě zůstat, že domů nemůže a nechce, že je šťastná tady; protože však bylo mnoho žadatelů a potřebovali její pokoj, bylo její úpění marné a ústav trval na tom, že je uzdravená a jako takovou ji propustí. Ottilie dostala vysokou horečku, vyhnala křivku pěkně vysoko. Avšak její podvod odhalili tak, že jí běžný teploměr vyměnili za ‚němou sestru‘, – vy ještě nevíte, co to je, to je teploměr bez hodnotové stupnice, lékař ho kontroluje tak, že k němu přiloží měřítko a křivku nakreslí sám. Ottilie, vážený pane, měla 36,9, Ottilie žádnou horečku neměla. A tak se šla vykoupat do jezera – byl tenkrát začátek května, v noci jsme měli mráz, studené jako led jezero sice nebylo, přesně vzato měla voda pár stupňů nad nulou. Ottilie v ní zůstala pěkně dlouho, aby si nějakou chorobu přivodila – a s jakým výsledkem? Byla zdravá a zůstala zdravá. Loučila se bolestně a v zoufalství, nepřístupná utěšováním rodičů. ‚Co se mnou tam dole?‘ stále opakovala. ‚Můj domov je tady!‘ Nevím, co se s ní stalo... Jenže vy mě, mám dojem, neposloucháte,

že, inženýre? Podle všeho se sotva držíte na nohou. Poručíku, tadyhle máte bratrance!“ obrátil se k Joachimovi, který právě vešel. „Odvedte ho do postele! Sice v sobě pojí rozum s odvahou, ale dnes večer je poněkud mimo.“

„Ale ne, skutečně, všemu jsem rozuměl!“ ujišťoval Hans Castorp. „Němá sestra je tedy pouhý rtuťový sloupec bez vyznačených číslic – vidíte, že jsem to pochopil dočista správně.“ Ale pak přece jen vyjel s Joachimem výtahem nahoru, společně s ještě několika pacienty – družné setkání pro dnešek skončilo, všichni se rozcházelí do leháren a ložží k večerní ležené. Hans Castorp šel s Joachimem do jeho pokoje. Podlaha chodby pokrytá kokosovým běhounem se mu pod nohama jemně vlnila, ale nijak mu to nevadilo. Posadil se do Joachimovy velké květované lenošky – měl takovou i ve svém pokoji – a zapálil si Marii Mancini. Chutnala po klihu, po uhlí a ještě po všeličems jiném, jenom ne tak, jak měla chutnat; přesto kouřil dál a díval se, jak se Joachim chystá k ležené, obléká si svou domácí kazajku a přes ni starší svrchník a poté s lampičkou z nočního stolku a učebnicí ruštiny vychází na balkon, kde lampičku rozsvítil a s teploměrem v ústech se začal s úžasnou obratností zabalovat do dvou příkrývek z velbloudí srsti přehozených přes lehátko. Hans Castorp pozoroval s upřímným obdivem, jak zručně si bratranec počíná. Příkrývky si jednu po druhé přes sebe po délce přehodil nejprve zleva až k podpaží, nato zdola přes nohy a posléze zprava, takže nakonec tvořil naprosto rovný a hladký balík, z něhož vyčnívala jen hlava, ramena a paže.

„Dovedeš to znamenitě,“ řekl Hans Castorp.

„To dělá cvik,“ odpověděl Joachim a zuby přidržel teploměr. „Taky se to naučíš. Zítra musíme pro tebe bezpodmínečně obstarat pár příkrývek. Později se ti budou hodit i dole, tady nahoře se bez nich neobejdeš, zvlášť když nemáš nánožník.“

„Jenže já v noci na balkoně ležet nebudu,“ prohlásil Hans Castorp. „To ne, to ti říkám rovnou. Připadal bych si hodně divně. Všecko má své meze. A konečně musím přece jen nějak dávat najevo, že jsem tady u vás nahoře jen na návštěvě. Chvilku tu ještě posedím a dokouřím doutník, jak se sluší. Chutná sice mizerně, jenomže já vím, že je dobrý, a tím musím pro dnešek vzít zavděk. Hnedle bude devět – vlastně bohužel celá ještě není. Ale až bude půl desáté, to už je víceméně doba, kdy se jakžtakž normálně dá jít na kutě.“

Najednou mu po těle přejelo zamrazení – a potom ještě několikrát rychle za sebou. Hans Castorp vyskočil a odběhl k nástěnnému teploměru, jako by ho chtěl přistihnout in flagranti. Podle Réaumurovy stupnice bylo v pokoji devět stupňů. Sáhł na topení a zjistil, že je bez života a studené. Mumlal cosi nesrozumitelného, přibližně jaká je to ostuda netopit, byť je teprve srpen – přece nezáleží na tom, jaký je zrovna měsíc, ale na panující teplotě, a ta je taková, že je mu zima jako psovi. A tváře mu přitom jen hořely. Opět se posadil, pak znovu vstal a zamručel prosbu, zda si smí vzít příkrývku z Joachimovy postele, a tu si pak vsedě na židli omotal od pasu dolů. Seděl tu rozpálený, třásl se zimou a trápil se s tím odporně chutnajícím doutníkem. Celý se cítil prachbídně; připadalo mu, že mu za celý život ještě nikdy nebylo tak špatně. „Taková mizérie!“ mručel si pro sebe. Náhle jím však projel zcela zvláštní, nespoutaný pocit radosti a naděje, a sotva ten vjem v sobě zaznamenal, seděl tam dál už jen proto, aby vyčkal, jestli se třeba nevrátí. Nevrátil se; zbyla jen ta mizérie. Nakonec tedy vstal, hodil příkrývku zpět na Joachimovu postel, staženými rty matně zabručel „Dobrou noc!“ a „Ne abys mi tu zmrznul!“ a „Před snídaní se zas pro mě jistě zastavíš,“ a přes chodbu se odpotácel do svého pokoje.

Když se svlékal, prozpěvoval si, ale ne z radosti. Mechanicky, aniž na ně pořádně myslel, vykonal drobné úkony závazných civilizačních návyků spojených s přípravou na noc, z malé cestovní lahevky si do sklenice nakapal jasně červenou ústní vodu a diskrétně si vykloukal, umyl si ruce dobrým a jemným fialkovým mýdlem a oblékl si dlouhou batistovou košili, na jejíž náprsní kapsičce byla vyšita písmena H. C. Pak si lehl, zhasl světlo a rozpálenou, zmatenou hlavu zvrátil na podušku zemřelé Američanky.

Byl naprosto přesvědčen, že okamžitě usne, ale ukázalo se, že se mýlil, a jeho víčka, která předtím stěží dokázal udržet otevřená, ne a ne se zavřít – otvírala se a neklidně sebou poškubávala, kdykoli je přimyká. Ještě není doba, kdy se obvykle ukládám ke spánku, říkal si, a pak také, že ležel příliš mnoho přes den. Navíc venku vyklepávali koberec – což vlastně bylo málo pravděpodobné a také se nic takového nedělo; ukázalo se, že to je jeho srdce a že jeho údery slyší mimo sebe odkudsi zpovzdálí, přesně jako by venku bušili do koberce vyplétanou plácačkou.

V pokoji ještě nebyla úplná tma; otevřenými dveřmi na balkon sem zvenku pronikalo světlo lampiček z Joachimovy lodžie a z lodžie oné dvojice od Horšího ruského stolu. A jak tak Hans Castorp ležel na zádech a mžoural víčky, opět mu v nitru náhle vyvstal vjem, postřeh, jež se jako jediný v úleku a něžnosti za celý den vzápětí snažil zapomenout. Byl to výraz, který se objevil v Joachimově tváři, když přišla řeč na Marusju a její tělesné vlastnosti – ono prazvláštně žalostné zkřivení úst spojené s tím, jak bratrancovy opálené líce zbledly a jak na nich naskákaly skvrny. Hans Castorp pochopil a nahlédl, co to znamená, chápal to a nahlížel na to tak nově, do hloubky a vroucně, že ta plácačka tam venku zdvojnásobila své údery i jejich rychlost a málem přehlušila i zvuky večerního dostaveníčka znějící z Davosu – neboť v onom hotelu dole byl opět koncert; nahoru se tmou nesla symetricky strukturovaná a obehnaná operetní melodie, Hans Castorp si ji současně šeptem pohvizdoval (pohvizdovat si šeptem je totiž dobře možné) a studenýma nohama si k ní pod péřovou peřinou vydupával takt.

To byl ovšem ten nejlepší způsob, jak neusnout, a Hansi Castorpovi se nyní do spaní už vůbec nechtělo. Co tak nově a živě pochopil, proč Joachimova tvář změnila barvu, připadal mu svět nový a nitro mu opět ovládl onen pocit nespoutané radosti a naděje. Ostatně ještě na cosi čekal, aniž se pořádně ptal, na co vlastně. Když uslyšel, jak sousedé po pravici i po levici končí večerní leženou a vracejí se do pokojů, aby horizontální polohu venku vyměnili za stejnou uvnitř, nabyl výslovného přesvědčení, že ta barbarská manželská dvojice se dnes bude chovat pokojně. Můžu s klidem usnout, pomyslel si. Dnes dají pokoj, to čekám naprosto určitě. Jenže oni pokoj nedali, a Hans Castorp to ani vlastně tak docela nemyslel, ba po pravdě řečeno, on osobně by ani nebyl pochopil, kdyby byli pokoj dali. Vzдор tomu neustále vyrážel bezhlesé výkřiky úžasu nad tím, co slyšel. „Neslýchané!“ vykřikoval v duchu. „No tohle! Je něco takového vůbec možné?“ A do toho si šeptavě pohvizdoval onu obehnanou operetní melodii, která sem zarputile doléhala.

Posléze upadl do spánku. Avšak s ním se dostavily i zmatené sny, ještě zmatenější než během první noci, a on se z nich co chvíli vytrhoval, v úleku či v divoké honbě za nějakým bláznivým nápadem. Zdálo se mu, že vidí dvorního radu Behrense, jak se s křivými koleny a ztuhle visícími pažemi prochází po pěšinách v zahradě a přitom

to dlouhé a jaksi nudné kráčení přizpůsobuje vzdálené pochodové hudbě. Když se dvorní rada zastavil před Hansem Castorpem, měl na nose brýle s tlustými, kulatými skly a plácal nesmysly. „Ovšemže civilista,“ řekl a ukazovákem a prostředníkem své obrovské ruky stáhl bez dovolení Hansi Castorpovi oční víčko. „Počestný civilista, jak jsem si hned všiml. Ale nikoli bez talentu, nikoli bez talentu pro zvýšené celkové spalování! Nijak taky nebude skrblit nějakým rokem, nějakým tím služebním rokem tady u nás nahoře! Tak hopla, panstvo, čile na procházku!“ zvolal a oba své ohromné ukazováky si strčil do úst a prazvláště lahodně zapískal, načež z různých stran přilétly zmenšené postavy učitelky a miss Robinsonové a zprava a zleva se mu posadily na ramena tak, jak seděly po pravici a po levici Hansi Castorpovi v jídelně. A dvorní rada s nimi odhopkal a ubrouskem přitom přejížděl zespodu po brýlích, aby si utřel oči, jenže nebylo jasné, co si utírá, zda pot, nebo slzy.

Nato se snícímu zdálo, že je na školním dvoře, kde tolik let trávil přestávky mezi vyučovacími hodinami, a zrovna si od madame Chauchatové, která tam také právě byla, půjčuje tužku. Podala mu červenou tužku v stříbrném nástavci, z poloviny už opsanou, a přitom příjemně chraptivým hlasem Hanse Castorpa nabádala, aby jí ji po hodině určitě zase vrátil, a když se na něho těma svýma úzkýma modrozelenýma očima nad širokými lícními kostmi podívala, násilím se vytrhl ze sna, protože právě přišel na to a chtěl si to zapamatovat, co a koho mu vlastně tak živě připomíná. Spěšně si to poznání zajistil pro zítřek, neboť cítil, že ho spánek a sen znovu obklíčují, a také se vzápětí ocitl v situaci, kdy musí hledat útočiště před doktorem Krokowským, který ho pronásleduje, aby s ním podnikl pitvání duše, před čímž Hans Castorp cítil šílený, vpravdě nesmírný strach. Prchal před doktorem, klopýtaje o překážky, kolem skleněných stěn přes balkonové lodžie, s nasazením života seskočil do zahrady, v úzkostech se dokonce pokusil vyšplhat na červenohnědý vlajkový stožár a v okamžiku, kdy ho pronásledovatel popadl za nohavici, se probudil.

Sotva se poněkud uklidnil a znovu usnul, situace se proměnila. Ramenem se snažil vystrčit Settembriniho z místa, kde Ital stál a usmíval se – jemně, suše a ironicky, pod hustým černým knírkem v místě, kde se krásným obloukem zvedal, a právě ten úsměv pociťoval Hans Castorp jako újmu. „Překážíte!“ slyšel říkat sama sebe. „Pryč odtud!

Jste jenom kolovrátkář a překážíte tu!“ Ale Settembrini se nedal ze svého místa vytlačit a Hans Castorp ještě stál a uvažoval, co si teď počít, když ho zcela nenadále osvítilo poznání, co vlastně je čas: nic jiného než prostě něco jako nemá sestra, rtuťový sloupec bez číslic pro ty, kdo by chtěli podvádět, načež se probral s pevným záměrem, že tento poznatek ráno sdělí bratranci Joachimovi.

Takto dobrodružně a objevně minula noc, v níž své zmatené role sehráli i Hermine Kleefeldová a pan Albin i hejtman Miklosich, který v tlamě odnášel paní Stöhrovou a státní zástupce Paravant ho probodl kopím. Jeden sen se Hansi Castorpovi této noci zdál však dvakrát a pokaždé zcela stejně – naposledy už k ránu. Seděl v jídelně se sedmi stoly, když s příšerným třesknutím zapadly skleněné dveře a vešla madame Chauchatová, v bílém svetru, jednu ruku v kapse, druhou v zátylku. Místo k ruskému stolu kráčela ta nevychovaná ženská neslyšně k Hansi Castorpovi a mlčky mu podala ruku k políbení – nenastavila však hřbet ruky, nýbrž dlaň a Hans jí do té dlaně políbil, do její nepěstěné, poněkud široké ruky s krátkými prsty a drsnou kůží kolem nehtů. Vtom jím od hlavy k patě opět projel onen pocit nespoutané blaženosti, který v něm vyvstal poté, co se na zkoušku zbavil tlaku cti a vychutnával propastné přednosti hanby – toto nyní ve snu opět pocítil, avšak s nezměrně větší silou.

— KAPITOLA ČTVRTÁ —

Nezbytný nákup

„Léto už vám tu skončilo?“ zeptal se třetího dne ironicky Hans Castorp bratrance.

Hrozně se změnilo počasí.

Celý druhý den, který hospitant zde nahoře strávil, byl skvostně letní. Nebe zářilo nad kopinatými vrcholky smrků v hluboké modři, obec v údolí pestře prokmitávala žhavým vzduchem, jež poklidně vyplňoval veselý zvuk zvonců krav, které přecházely po svazích a spásaly vyhřátou krátkou travu na lukách. Dámy se už k snídani dostavily v tenkých pracích blůzách, některé dokonce měly prolamované rukávy, což nebylo právě vhodné oblečení pro všechny, například na paní Stöhrové to vypadalo vysloveně ošklivě, měla příliš houbovitě masité paže a vzdušné oblečení se pro ni vůbec nehodilo. Rovněž pánské osazenstvo sanatoria porůznu přizpůsobilo svůj zevnějšek krásnému počasí. Bylo vidět listrové kabátky i lněné obleky a Joachim Ziemßen si na sebe vzal k modrému saku flanelové kalhoty slonovinové barvy a působil v této kombinaci dokonale vojensky. Settembrini opětovně vyjádřil záměr, že musí změnit oblečení. „Ksaku!“ prohlásil, když šel s bratranci po obědě procházkou dolů do Davosu, „to slunce ale pálí! Vidím, že si na sebe musím vzít něco lehčího.“ Přestože to vyjádřil tak rozhodně, i nadále se objevoval pořád jen v dlouhém flaušovém saku s širokými klopami a v kostkovaných kalhotách – zřejmě nic jiného neměl.

Třetí den to však vypadalo přesně tak, jako by se příroda zhroutila a veškerý řád byl postaven na hlavu. Hans Castorp nevěřil svým očím. Bylo po obědě a pacienti měli už dvacet minut leženou, když se slunce naráz schovalo, nad jihovýchodními hřebeny vyvstaly ohyzné, bahnitě hnědé mraky a údolím zčistajasna zafícel jakýsi cizí a zcela jiný vítr, studený a pronikající až do kostí, jako by se sem přihnal z neznámých ledových končin, srazil teplotu a nastolil zcela novou vládu.

„Sníh,“ ozval se Joachimův hlas za skleněnou přepážkou.

„Jakýpak ,sníh‘?“ reagoval Hans Castorp otázkou. „Snad mi nechceš namluvit, že teď bude sněžit?“

„Ale jistě,“ odpověděl Joachim. „Tenhle vítr my známe. Když ten přijde, máme klouzačku.“

„Nesmysl!“ řekl Hans Castorp. „Jestli se neklamu, tak je začátek srpna.“

Jenže Joachim měl pravdu, byl už zasvěcený znalec poměrů. Stačila chvilka a za stálých úderů hromu se rozpoutala mohutná chumelenice – tak hustá, že všechno vypadalo jakoby zahalené bílou párou a z obce a údolí nebylo vidět téměř nic.

Sněžilo celé odpoledne. Spustili ústřední topení, a zatímco Joachim si vzal kožešinový nánožník a nedal se z lázeňského řádu vyrušovat, utekl Hans Castorp do pokoje, přisunul si židli k hřejícímu topení, díval se ven do té sloty a stále jen kroutil hlavou. Příštího rána už nesněžilo, ale třebaže venkovní teploměr ukazoval několik stupňů nad nulou, zůstal sníh ležet na stopu vysoko a před užaslým zrakem Hanse Castorpa se rozprostírala dokonale zimní krajina. Topení nechali opět vychladnout. V pokoji bylo šest stupňů nad nulou.

„Takže léto vám tu už skončilo?“ zeptal se Hans Castorp bratrance s trpkou ironií...

„To se říct nedá,“ opáčil Joachim věčně. „Dá-li Pánbůh, budeme ještě mít pěkné letní dny. Velmi pravděpodobně budou i v září. Ono je tomu tak, že se tady nahoře roční doby nijak zvlášť od sebe neliší, chápej, takříkajíc se vzájemně promíchávají a neohlízejí se na kalendář. V zimě bývá slunce tak silné, až se potíme a na procházce si svlékáme kabáty, a v létě, však sám vidíš, jak to tu v létě občas chodí.“

No a sníh – ten všechno obrací naruby. Sníh ovšem padá v lednu, ale v květnu o nic míň, a v srpnu taky, to teď vidíš sám. Vcelku se dá říct, že není měsíce, kdy by nesněžilo, to je závěr, se kterým tu můžeš počítat. Zkrátka a dobře, zažiješ tu dny zimní, dny jarní, dny letní i podzimní, ale pravé roční doby, ty tady nahoře vlastně nemáme.“

„To je mi pěkný zmatek,“ řekl Hans Castorp. V přezůvkách a zimním plášti sešel s bratrancem do obce, aby si opatřil příkrývky pro leženou, neboť při nastalém počasí bylo jasné, že se svým plédem nevystačí. Chvilí se rozmýšlel, nemá-li si koupit i kožešinový nánožník, pak ale od toho úmyslu ustoupil, ba se ho v jistém smyslu zalekl.

„Ne, ne,“ řekl, „zůstaňme u příkrývek! Doma dole se jistě budou hodit, ostatně příkrývky jsou potřebí všude, o nic nejde a nemusíme se tím vzrušovat. Ale kožešinový nánožník, to už je něco hodně speciálního – chápej mě správně, kdybych si ho koupil, připadal bych si, jako

že tu vlastně chci zdomácnět a patřit k vám... Prostě, abych už s tím dal pokoj, kupovat extra ještě nánožník na těch pár neděl se nevyplatí.“

Joachim souhlasil, a tak v jednom pěkném, bohatě zásobeném obchodě v Anglické čtvrti zakoupili dvě stejné přikrývky z velbloudí srsti, jaké měl Joachim, obzvlášť dlouhé a široké, příjemně měkké a v přírodní barvě, a dali pokyn, aby byly ihned odvezeny do Mezinárodního sanatoria Berghof, pokoj 34. Hans Castorp si je chtěl ještě téhož dne odpoledne poprvé vyzkoušet.

Byla právě doba po přesnídávce, denní řád k cestě dolů do obce neposkytoval jindy příležitost. Pršelo a sníh na ulicích se měnil v stříkající ledovou břečku. Na zpáteční cestě dohonili Settembriniho, který pod deštníkem, protovlasý, rovněž mířil k sanatoriu. Ital byl ve tváři žlutý a viditelně v elegickém rozpoložení. Jadrnými, pěkně pronášenými výroky si naříkal na zimu, na mokro, a jak tím trpce strádá. Kdyby aspoň topili! Jenže tihle bídáci mocipáni zavrou topení, jen co přestane sněžit, takové tupé opatření, výsměch všemu rozumu! A když Hans Castorp namítl, že uměřená teplota v pokojích zřejmě patří k zásadám léčení, patrně aby pacienti nezchoulolistivěli, odpověděl Settembrini nadmíru výsměšně. Ano, právě, zásady léčby. Ty vznešené a nedotknutelné zásady léčby! Hans Castorp že se o nich vyjadřuje vskutku správným tónem, totiž nábožně a otrocky. Nápadné je pouze – i když v jistě velice potěšitelném smyslu nápadné –, že z těch zásad se bezpodmínečně účtě těší právě ty, které se přesně shodují s ekonomickými zájmy mocipánů, kdežto u těch, kde shoda je mnohem menší, se vykazuje ochota přimhouřit oko... A zatímco se bratranci smáli, začal Settembrini hovořit o svém otci, v souvislosti s teplem, po kterém tolik toužil.

„Můj otec,“ pronesl protáhle a zasněně, „byl člověk velice delikátní, citlivý na těle i na duši! Jak ten měl v zimě rád svou vyhrátou maličkou studovnu, ze srdce ji miloval, pořád v ní muselo být dvacet stupňů Réaumura, zásluhu na tom měla rozpálená kamínka, a když za lezavě studených dní vál tramontana, řezavý vítr od severu, a vy jste v jeho domku vešli z předsíně k němu, teplo vám obalilo ramena jako měkký plášť a oči slzely blahem. Světnička byla přečpaná knihami a rukopisy, mezi nimi byly veliké vzácnosti, a on stál uprostřed těch duchovních pokladů v modrém flanelovém županu u úzkého pultu a zabýval se literaturou – postavou byl drobnější, malý, dobře o hlavu menší nežli já, jen si představte!, ale s hustými chomáči

šedivých vlasů na skráních a dlouhým a velice jemným nosem... Jaký on byl romanista, pánové! Jeden z nejpřednějších své doby, znalec našeho jazyka jako málokdo, latinský stylista, jakého byste už dnes marně hledali, prostě uomo letterato zcela podle Boccacciova srdce... Diskutovat s ním jezdili učenci zdaleka, jeden až z Haparandy, jiný z Krakova, přijížděli vysloveně jen za ním do Padovy, našeho města, aby mu prokázali úctu, a on je přijímal s vlídnou důstojností. Byl i výrazným básníkem a ve volných chvílích psal povídky, nejelegantnější toskánskou prózu, mistr idioma gentile,“ vykládal Settembrini s krajním požitkem, slabiky své mateřštiny nechával pomalu rozpouštět na jazyku a pokyvoval k tomu hlavou. „Zahrádku si zařídil podle Vergiliova příkladu,“ pokračoval, „a cokoli řekl, bylo zdravé a krásné. Ale musel mít teplo, to ve své světničce mít musel, jinak se třásl zimou a dokázal se i rozplakat zlostí, že ho nechávají mrznout. A teď si, inženýre, i vy, poručíku, představte, co já, syn tohoto otce, musím vytrpět tady na tom prokletém a barbarském místě, kde se tělo na vrcholu léta třese zimou a duši bez ustání trýzní ponižující zážitky! Ach, kruté je to, kruté! Jaké to máme kolem sebe zjevy! Ten šílený ďáblův pacholek, pan dvorní rada! Krokowski – “ Settembrini se zatvářil, jako by si měl překousnout jazyk, „Krokowski, ten nestydatý zpovědník, který mě nenávidí, protože moje lidská důstojnost mi zapovídá, abych se propůjčoval k jeho kněžourským neplechám... A ten můj stůl... Ten spolek, se kterým jsem nucen stolovat! Po pravici mi sedí sládek z Halle – jmenuje se Magnus – s knírem jako otep sena. ‚S literaturou mi dejte pokoj,‘ říká mi. ‚Co ona nabízí? Krásné charaktery! K čemu mi jsou ty krásné charaktery? Já jsem praktický člověk a v životě na krásné charaktery málem vůbec nenarazíte.‘ Tak takovouhle představu si on utvořil o literatuře. Krásné charaktery... Ó, Matko Boží! A jeho žena, ta sedí naproti němu, ztrácí bílkoviny a je čím dál tupější. Taková bída špinavá...”

Aniž by se na tom předem dohodli, hodnotili Joachim i Hans Castorp Settembriniho řeči stejně, připadaly jim přecitlivělé a nepříjemně buřičské, ovšemže i zábavné, ba tou svou drzou a břitkou umanutostí poučně nabádavé. Hans Castorp se upřímně smál „otepi sena“ i „krásným charakterům“, či spíš tomu šprýmovně zoufalému tónu, jímž Settembrini hovořil.

„Bože můj, společnost v takovém ústavu bývá přece trochu pomíchaná. Soustolovníky si člověk nemůže vybírat, kampak by to vedlo.

U našeho stolu taky sedí jedna taková dáma... paní Stöhrová – nejspíš ji znáte? Je ukrutně nevzdělaná, to vám tedy povím, a občas člověk opravdu neví, kam s očima, když ona tak plácá. A přitom si velice stěžuje na teplotu, a že je tak malátná, a bohužel není zřejmě zrovna lehký případ. To je hodně zvláštní – nemocná a hloupá – já nevím, jestli se vyjadřuji správně, jenže na mě to působí docela divně, když je někdo hloupý a k tomu ještě nemocný, když se ty dvě vlastnosti spojí, je to ta nejžalostnější věc na světě. Člověk absolutně neví, jak se k tomu má tvářit, vždyť k nemocnému by se rád choval s vážností a úctou, myslím si, nemoc je do jisté míry jaksi úctyhodná, smím-li to tak vyjádřit. Jenže když do toho vždycky vpadne hloupost, třebaš ten její ‚fomulus‘ a ‚kosmický ústav‘ a podobná uřeknutí, to pak opravdu člověk neví, jestli má brečet nebo se smát, pro lidský cit je to dilema, a tak žalostné, že se to nedá vypovědět. Já si myslím, že se to nersrovnává, že to nepatří k sobě, nejsme zvyklí si obojí představovat pospolu. Máme za to, že hloupý člověk je nutně člověk zdravý a obyčejný a že nemoc musí člověka zjemnit, dát mu moudrost a ozvláštnit ho. Takhle si to zpravidla myslíme. Nebo ne? Ale já tu říkám víc, než za čím stojím,“ uzavřel. „Jenom proto, že jsme na to náhodou zabrousili...“ A zrozpáčitěl.

I Joachim byl poněkud na rozpacích a Settembrini neříkal nic, jen nadzdvíhoval obočí a tvářil se, že ze zdvořilosti čeká, až ta řeč skončí. Ve skutečnosti měl v úmyslu vystihnout okamžik, až Hans Castorp ztratí koncept dočista, a pak se k tomu bude moci vyjádřit on sám.

„Sapristi, inženýre, vy tu projevujete filozofická nadání, jakých bych se u vás nebyl nadál! Podle své teorie byste musel být méně zdrav, než se zdáte, neboť je zjevné, že máte ducha. Dovolte mi však podotknout, že pro vaše dedukce nemám pochopení, že je odmítám, dokonce že se k nim stavím nepřátelsky. Já, jak mě tu vidíte, jsem v duchovních věcech poněkud netolerantní a raději si dám nadávat do pedantů, než abych nechal nepotřeny názory, které podle mě stojí za to potírat, jako jsou ty vaše, které tu rozprádáte...“

„Ale pane Settembrini...“

„Jen mi dovolte... Já vím, co chcete říci. Chcete říci, že jste to nemyslel tak vážně, že názory, které zastáváte, nejsou tak docela vaše, že jste jaksi sáhl jen po jednom z těch, které jsou možné a visí ve vzduchu, abyste se v tom směru sám pustil do nezodpovědných pokusů. Je to přiměřené vašemu věku, který se obvykle ještě obejde bez

mužné rozhodnosti a zatím se ještě zaobírá zkoušením všelijakých stanovisek. Placet experiiri,“ poznamenal a podle italského způsobu vyslovil hlásku c měkce jako č, „to je dobré rčení. Co mě totiž zaráží, je jenom skutečnost, že se váš experiment ubírá právě tímto směrem.

Pochybuji, že zde vládne náhoda. Obávám se, že tu máme co činit s jistou náchylností, a ta hrozí, že se charakterově upevní, jestliže se jí neklade odpor. Proto se cítím povinován vás opravit. Jak jste se vyjádřil, nemoc ve spojení s hloupostí je na světě to nejžalostnější.

Tady s vámi mohu souhlasit. I mně je milejší duchaplný nemocný než souchotinářský hňup. Avšak můj protest začíná ve chvíli, kdy se na spojení nemoci a hlouposti díváte v jistém smyslu jako na stylovou vadu, jako na nevkusné pomatení přírody a *dilema pro lidský cit*, jak jste se ráčil vyjádřit. Jestliže nemoc zjevně pokládáte za něco tak vznešeného a – jak jste přece řekl – *úctyhodného*, pak se to s hloupostí vůbec *nesrovnává*. Toto je rovněž vaše vyjádření. Tak to tedy ne!

Nemoc naprosto není vznešená, naprosto není úctyhodná – takový názor je sám nemocí, anebo k nemoci vede. Snad ve vás vzbudím odpor k takovému postoji, když vám řeknu, že je zastaralý a ohyzdný. Pochází z pověřivých a stísněných dob, kdy byla idea lidství pokroucená a zbavená důstojnosti, z dob plných strachu, v nichž se harmonie a zdraví považovaly za podezřelé a ďábelské, kdežto chorobnost se tenkrát málem rovnala vstupence do království nebeského. Avšak tyto stíny ulpělé na duši člověčenstva zapudil rozum a osvěta – sice ne ještě zcela, dosud s nimi zápasí; a tento zápas se jmenuje práce, milý pane, pozemská práce, práce pro zemi a pro čest a zájmy lidstva, a každodenním zocelováním v tomto zápase osvobodí tyto mocnosti člověka nadobro a cestami pokroku a civilizace ho povedou vstříc světlu stále jasnějšímu, vlídnějšímu a čistšímu.“

Tisíc hromů, pomyslel si Hans Castorp, zaražený a zahanbený, to je mi ale litanie! Čímpak jsem ji vyvolal? Ostatně mi připadá trochu nezáživná. A co jen pořád má s tou prací. Pořád si ji bere do úst, třebaže se sem nijak zvlášť nehodí. A řekl:

„Náramné, pane Settembrini. Je opravdu radost poslouchat, jak vy to dovedete povědět. Vůbec by se to nedalo... nedalo vyjádřit platičtěji, mám za to.“

„Náchylnost k tomu, co bylo,“ pokračoval Settembrini a zvedl deštník nad hlavu kolemjdoucího, „náchylnost ducha k minulosti, k názorům oněch temných, tak krušných dob – věřte mi, inženýre,

to je nemoc, choroba naveskrz prozkoumaná a věda má pro ni různá jména, jedno z jazyka estetiky a psychologie a jedno z jazyka politiky, školácké výrazy, které vám o věci nic neříkají a bez nichž se hodláte obejít. Protože však v duchovním životě všechno vzájemně souvisí a jedno vyplývá z druhého, protože se ďáblu nesmí podat ani malíček, aby nepopadl celou ruku a nakonec celého člověka... a protože na druhé straně může zdravý princip opět plodit jen to, co je zdravé, lhostejno kterým principem se začne, pamatujte si, že nemoc, tak na míle vzdálená bytí zrnku vzněšenosti i nádavku úctyhodnosti, aby bylo jakžtakž dovoleno její spojování s hloupostí, znamená spíš *ponížení*, ano, bolestné ponížení člověka, jež zraňuje ideu, ponížení, k němuž je v jednotlivém případě možno přistupovat se šetrností a péčí, ale duchovně to ponížení cítit je *zbloudilost* – pamatujte si to dobře! –, zbloudilost a vši duchovní zbloudilosti počátek. Ta paní, o níž jste se zmínil – nemíním podržet v paměti její jméno –, tedy paní Stöhrová, děkuji vám velice – zkrátka tato směšná žena, – to, jak se mi jeví, není případ, který uvádí lidský cit v dilema, jak jste řekl. Nemocná a hloupá, dobrý Bože, to je bída sama, věc je prostá, nezbývá než mít slitování a krčit rameny. Dilema, milý pane, *tragika* začíná tam, kde příroda byla natolik krutá, že rozdrtila harmonii osobnosti – nebo ji předem znemožnila – tím, že ušlechtilého ducha s vůlí k životu spojila s tělem k životu se nehodícím. Znáte Leopardiho, inženýre, nebo vy, poručíku? Nešťastný básník mé domoviny, hrbatý, neduživý muž s duší původem velikou, avšak bídou těla neustále pokořovanou a strhávanou do propastí ironie, a stesky té duše rvou člověku srdce. Jen si poslechněte!“

A Settembrini začal recitovat italsky, krásné slabiky nechával rozplývat na jazyku, pohazoval hlavou a občas zavíral oči, nedbaje toho, že jeho společníci nerozumějí ani slovu. Viditelně mu šlo o to, aby si sám vychutnával svou paměť i přednes a uplatnil je před posluchači. Konečně pronesl:

„Ale vždyť vy nerozumíte, jen posloucháte a bolestný obsah vám uniká. Mrzák Leopardi, pánové, jen se do toho naplno vžijte, postrádal především lásku ženy, a to ho zřejmě zbavovalo schopnosti zamezovat pokřívování duše. Sláva a ctnost ztratily pro něho lesk, příroda se mu jevila zlá – ostatně ona je zlá, hloupá a zlá, v tom mu dávám za pravdu – a on propadl zoufalství – hrůza o tom mluvit – a to zoufalství vedlo k pochybám o vědě a pokroku! Tady máte

tragiku, inženýre. Tady máte to svoje ‚dilema pro lidský cit‘ – ne u tamté paní, – odmítám zatěžovat si paměť jejím jménem... Nemluvte mi o ‚zduchovnění‘, které nemoc může vyvolat, jen to probůh ne! Duše bez těla je něco tak nelidského a hrůzného jako tělo bez duše, ostatně to první je jen vzácnou výjimkou a to druhé pravidlem. Zpravidla tělo nadměrně bují, strhává na sebe veškerou důležitost, veškerý život a emancipuje se tím nejodpornějším způsobem. Člověk, který žije jako nemocný, je *jenom* tělo, a to je to protilidské a ponižující – ve většině případů není nic jiného než mrtvola...”

„To je zvláštní,“ ozval se náhle Joachim a naklonil se dopředu, aby pohlédl na bratrance, který kráčel vedle Settembriniho z druhé strany.

„Ty jsi nedávno přece říkal něco docela podobného.“

„Opravdu?“ řekl Hans Castorp. „Ano, to je možné, že mi už cosi takového prošlo hlavou.“

Settembrini několik kroků mlčel. Pak pravil:

„Tím lépe, pánové. Tím lépe, je-li tomu tak. Jsem dalek úmyslu přednášet vám kdovíjak originální filozofii – to není můj obor. Jestliže se náš inženýr sám už vyjádřil souhlasně, potvrzuje to jen mou domněnku, že diletuje ve sféře ducha, že po způsobu talentované mládeže prozatím experimentuje s možnými názory.

Talentovaný mladý člověk není žádný nepopsaný list, on je spíš list, na kterém je jakoby tajným inkoustem už všechno napsáno, správné i špatné, a je věcí vychovatele, aby rozvíjel to správné, a to nesprávné, co se dere dopředu, aby věčným působením vymazal navždy. Pánové byli nakupovat?“ otázal se změněným, lehkým tónem...

„Ale ne, skoro nic,“ řekl Hans Castorp, „totiž...”

„Obstarali jsme pro bratrance příkrývky,“ poskytl lhostejnou odpověď Joachim.

„Pro leženou... Když je taková psí zima... Musím se na těch pár týdnů přizpůsobit,“ řekl Hans Castorp, zasmál se a sklopil oči.

„Aha, příkrývky, ležená,“ řekl Settembrini. „Zajisté, zajisté, zajisté. Aha, aha, aha. Vskutku: Placet experiri!“ opakoval s italskou výslovností a rozloučil se, neboť právě vešli do sanatoria pozdravování kulhavým vrátným a v hale Settembrini zamířil do společenských místností, aby si před obědem přečetl noviny, jak řekl. Druhou leženou zřejmě hodlal zanedbat.

„Pánbůh s námi!“ prohlásil Hans Castorp, když se s Joachimem ocitli ve výtahu. „To je opravdový pedagog – ostatně nedávno sám řekl, že má k tomu vlohy. Člověk se před ním musí ustavičně mít na pozoru, aby neřekl slůvko navíc, jinak následuje zevrubné poučování. Ale stojí za to poslouchat ho, jak dovede mluvit, každé slovo mu z úst vyskočí tak zaoblené a chutné, musím pokaždé myslet na čerstvé žemle, když ho poslouchám.“ Joachim se dal do smíchu.

„To mu raději neříkej. Myslím, že by ho zklamalo, kdyby se dověděl, že při tom jeho poučování myslíš na žemle.“ „Myslíš? Já si tím tolik jistý nejsem. Mám vždycky dojem, že mu nejde tak docela o poučování, to možná až v druhé řadě, nýbrž zejména o to, aby mluvil, vždyť jak on ta slova nechává poskakovat a kutálet se... tak pružně, jak gumové míčky... a také mu není nepříjemné, když si člověk všímá zejména toho. Sládek Magnus je s těmi názory o krásných charakterech asi trochu tupec, ale Settembrini měl přece říct, na čem vlastně v literatuře záleží. Já se ptát nechci, abych si neuřízl ostudu, taky se v tom nijak nevyznám a doposud jsem se nikdy s nějakým literátem nesetkal. Ale jestli nezáleží na krásných charakterech, potom zřejmě záleží na krásných slovech, ze Settembriniho společnosti mám takový dojem. Jakých on používá výrazů! Docela bez ostychu vypustí z úst ‚ctnost‘ – no prosím tě! Za celý život jsem já to slovo do úst nevzal, a dokonce i ve škole jsme vždycky jen říkali ‚statečnost‘, když v knize stálo ‚virtus‘. Něco se při tom ve mně sevřelo, to přiznávám. A pak mě trochu znervózňuje, když nadává, na zimu a na Behrense a na paní Magnusovou, protože ztrácí bílkoviny, a vůbec na všechno. Je to opozičník, to mi bylo hned jasné. Zasedl si na všechno platně ustálené, a to je postoj jaksi pustošivý, nemůžu si pomoci.“

„Tak to vidíš ty,“ odpověděl rozvážně Joachim. „Jenže je v něm taky jakási hrdost, a v té se žádná pustošivost neskrývá, právě naopak, on je přece člověk, kterému jde o sebe sama i o lidi obecně, a to se mi na něm líbí, v mých očích je to výrazná slušnost.“

„V tom máš pravdu,“ souhlasil Hans Castorp. „Dokonce je v něm cosi *přísného* – člověku je s ním občas dočista nevolno, protože si připadá, jak bych to řekl: kontrolován, ano, to je docela dobré označení. Věř mi to nebo ne, měl jsem pořád pocit, že on s tím nákupem příkrývek pro leženou nesouhlasí, že něco proti tomu má a pozastavuje se nad tím.“

„Ale ne,“ řekl Joachim užasle i obezřele. „Proč taky. To si nedovedu představit.“ A pak se s teploměrem v ústech a s veškerou výzbrojí odebral ležet, zatímco Hans Castorp se ihned začal upravovat a převlékat k obědu – beztak do něj už chyběla sotva hodina.

Exkurz o pocitu času

Když se od oběda vrátili nahoru, ležel balík s přikrývkami už v pokoji Hanse Castorpa na židli a on je toho dne poprvé použil, a Joachim v té věci zběhlý ho zaučoval v umění balit se do nich tak, jak to tady nahoře dělali všichni a jak si to každý nováček musel hned osvojit. Obě přikrývky, nejdřív jedna a pak druhá, se rozprostřely přes lehátko tak, že v jeho nohách visely značný kus až na podlahu. Pak si člověk lehl a začal se zavínovat: nejprve do vnitřní přikrývky po délce až k podpaží, nato zespodu přes chodidla, přičemž bylo nutné se vsedě shýbnout a obě přikrývky zvednout za cípy a přehrnout je, pak totéž z druhé strany, tam bylo třeba oba cípy v nohách dobře srovnat s podélným okrajem, aby se docílilo co největší hladkosti a souměrnosti. Poté se stejně postupovalo i s přikrývkou vnější – manipulace s ní byla o něco obtížnější a Hans Castorp jako břídl začátečník nemálo vzdychal, když se shýbal a zase natahoval a osvojoval si hmaty, které mu předváděl bratranec. Ten říkal, že jen několik málo veteránů dokáže hodit přes sebe *obě přikrývky současně* pouhými třemi bezpečnými pohyby, jenže to je dovednost vzácná a sledovaná se závistí a je k ní zapotřebí nejen dlouholetý cvik, ale i přirozená vloha. Tomu výrazu se Hans Castorp musel zasmát a s rozlámaným hřbetem se ukládal na lehátko. Joachim zprvu nechápal, co je tu k smíchu, díval se nejistě, posléze se ale zasmál také.

„Hotovo,“ řekl, když Hans Castorp už byl uveleben na lehátku jako neladný válec, s poddajnou poduškou v šíji a vyčerpaný vši tou gymnastikou, „a kdyby teď nakrásně bylo i dvacet stupňů mrazu, nic by se ti nemohlo stát.“ A odešel za skleněnou stěnu, aby se také zabalil.

O těch dvaceti stupních mrazu měl Hans Castorp pochybnosti, ale náramně ho záblo a opakovaně ho zachvacovalo mrazení; zpod dřevěných oblouků se díval do toho lezavého, mokrého mžení venku, které

se co chvíli chystalo přejít ve sněžení. Značně divné ostatně bylo, že při vši té vlhkosti měl pořád ještě tak suché a rozpálené líce, jako by seděl v přetopené místnosti. Také se cítil směšně zmožený těmi cviky s příkrývkami – „Ocean steamships“ se mu doslova třásly v rukou, když zvedl knihu k očím. Naprosto zdravý tedy zřejmě není – totálně anemický, prohlásil přece dvorní rada Behrens, a proto patrně ta náchylnost k zimomřivosti. Nepříjemné pocity však vyvažovala ohromně pohodlná poloha, těžko analyzovatelné a téměř tajuplné vlastnosti lehátka, které Hans Castorp s nejvyšší libostí zaznamenal už při prvním použití a jež se pokaždé opět osvědčovaly svrchovaně blaživě. Ať už to spočívalo ve vlastnostech polštářů, v správném sklonu opěrné plochy pro záda, v náležité výšce a šířce opěradel či jen ve vhodné výplni válečkové podušky pod šíjí, pro blahý pocit odpočívajících údů naprosto nemohlo být postaráno humánněji než tímto vynikajícím zařízením. A tak Hans Castorp cítil v srdci uspokojení, že má před sebou dvě volné a jistě poklidné hodiny, domovním řádem posvěcené hodiny hlavní ležené, které, byť tady nahoře byl jen hostem, pociťoval jako opatření sobě zcela přiměřené. Byl totiž povahou trpělivý, snadno vydržel dlouhou dobu ničím se nezaměstnávat, a jak si vzpomínáme, měl rád čas volna, který se nevymazává z paměti a nespotřebovává a nezapuzuje ohlušivou aktivitou. Ve čtyři se konala svačina s koláči a zavařeninami, následovalo trochu pohybu venku, pak opět klid na lehátku, v sedm hodin večere, která, jako ostatně všechny doby jídla, přinášela jistá napětí a pozoruhodnosti, na něž bylo možné se těšit, posléze několikrát nahlédnutí do stereoskopického kukátka, kaleidoskopického dalekohledu a kinematografického bubnu... Hans Castorp znal průběh dne už z paměti, i když tvrdit, že se už „vžil“, jak se to obvykle označuje, by bylo přehnané.

V podstatě to s tím vžíváním na cizím místě bylo pozoruhodné, s tím – abychom tak řekli – namáhavým přizpůsobováním a s měněním návyků, jemuž se člověk podrobuje jaksi kvůli sobě samotnému a s úmyslem, že se jej, stěží ho dosáhl, zase vzdá a navrátí se k předchozímu stavu. Vsouváme toto počínání jako přerušení a mezihru do hlavního souvislého proudu života, a to za účelem „zotavení“, to jest: obnovného, převratného rozproudění organismu, kterému už hrozilo, že uvykne nerozčleňované monotónnosti běžného života, ochabne a otupí. Co je pak ale příčinou toho ochabování a otupění, jestliže onu pravidelnost po dlouhou dobu nepřerušíme? Netkví ani

tak v tělesné i duchovní únavě a v opotřebení požadavků života (pak by totiž jako regenerační léčebný prostředek postačil obyčejný klid), jako spíš v čemsi duševním, v prožívání času, neboť hrozí, že právě tohoto čehosi při nepřerušovaném, stejnoměrném prožívání času pozbudeme, a ono je přitom s celkovým životním pocitem spřízněno a spjato tak úzce, že když se jedno oslabí, bude žalostně omezeno i druhé. O podstatě nudy jsou namnoze rozšířeny bludné představy. Obecně se věří, že zajímavost a novost obsahu „zahání“ čas, to jest: že ho krátí, kdežto jednotvárnost a prázdnota jeho běh zatěžují a brzdí. To není bezpodmínečně pravda. Prázdnota a monotonie sice možná vteřinu i hodinu prodlužují a vyvolávají „nudu“, avšak velké a velice velké úseky čas dokonce zkracují a rozptylují až málem do nicotnosti. Z druhé strany je ovšem bohatý a zajímavý obsah schopen zkrátit hodinu, ba celý den jakoby letem, jenže zas dává chodu času šíři, váhu a hutnost, takže léta bohatá na události uběhnou mnohem pomaleji než roky chudé, prázdné, lehké, které vítr žene před sebou, a ony se rychle vytratí. Čemu se říká nuda, je tudíž spíše chorobná kratochvilnost času v důsledku monotónnosti: velká údoby se při nepřetržité jednotvárnosti scvrkávají tak děsivě, až se člověku svírá srdce; když je jeden den jako druhý, jsou všechny jako jeden; a při naprosté jednotvárnosti by se i ten nejdelší život prožil jako dočista krátký a byl znenadání ten tam. Přivyknutí je usnutí a ochabnutí pocitu času, a jestliže se léta mládí prožívají pomalu, ale pozdější život probíhá a uplývá stále prudčeji, i toto nutně spočívá na přivyknutí. Dobře víme, že sáhnout po změně návyků a po novém uvykání je jediný prostředek, jak si podržet život, osvěžit svůj cit pro čas, omladit, posílit, zpomalit prožívání času a tím docílit obnovy životního pocitu vůbec. Toto je účel změny místa a vzduchu, pobytu v lázních, léčivé osvěžení je důsledkem střídání a epizod. První dny na novém místě pobytu plynou mladistvě, mocně a široce – je jich tak šest až osm. Nato, tou měrou, jak se „vžíváme“, lze pozorovat pozvolné zkracování: kdo lpí na životě, nebo lépe řečeno chce se na život upnout, nejspíš s hrůzou zjistí, jak se dny opět vyprazdňují a začínají *pádit*; v posledním týdnu, řekněme celkem ze čtyř, ulétnou s rychlostí až závratnou. Osvěžení citu pro čas působí ovšem po této zkušenosti i dále a projeví se nanovo, když se vrátíme k pravidelnosti: první dny doma po změně prožíváme nově, zešířoka a mladě, avšak je jich jen hodně málo: vžíváme se totiž do regulovanosti zpravidla rychleji než do situace, kdy je zrušena, a je-li cit pro

čas už ochablý věkem, anebo – a to je znak vrozené životní chabosti – nikdy nebyl silněji vyvinutý, pak rychle opět usne a stačí čtyřiadvacet hodin a člověku je, jako kdyby nikdy pryč nebyl a celá cesta že byla pouhý sen.

Tyto poznámky sem vkládáme jen proto, že mladý Hans Castorp měl cosi podobného na mysli, když po několika dnech bratranci říkal (a upíral na něj své zčervenalé oči):

„Je divné a divné zůstává, jak se čas zpočátku zdá člověku dlouhý, když se octne na cizím místě. Totiž... Samozřejmě nemůže být řeči o tom, že bych se nudil, naopak ti můžu říct, že se královsky bavím. Ale když se tak na všechno dívám, myslím retrospektivně, rozuměj mi dobře, zdá se mi, jako bych tu byl už kdovíjak dlouho, i třeba jak jsem sem přijel a nedocházelo mi, že už jsem na místě, a ty jsi řekl: ‚No tak si vystup!‘ – vzpomínáš? – to mi připadá už jako celá věčnost. S měřením času a vůbec s rozumem to nemá pranic společného, je to čistě jen věc pocitu. Přirozeně by byla pošetilost prohlašovat: ‚Mám za to, že tu jsem už dva měsíce‘, – to by byl nesmysl. Můžu prostě jen říct: ‚Hodně dlouho‘.“

„Ano,“ řekl na to Joachim s teploměrem v ústech, „já z toho taky těžím; co jsi tady, můžu se tě jaksi přidržovat.“ Hans Castorp se usmál tomu, že to Joachim řekl tak prostě, bez vysvětlování.

Pokusy o francouzskou konverzaci

Ne, ještě se nevžil, ani co se týká znalosti zdejšího života s veškerou jeho zvláštností – znalosti, kterou za tak málo dní přece získat nemohl, a jak si přiznával (a také to tak vyjádřil před Joachimem), ani by ji želbohu nebyl schopen získat za celé tři týdny pobytu, ani co do přizpůsobování organismu velmi specifickým atmosférickým podmínkám u „těch tady nahoře“, vždyť mu toto přizpůsobování nadmíru ztrpklo, a dokonce se mu zjevně nechtělo vůbec dařit.

Běžný den měl jasné členění a pečlivou organizaci, člověk rychle zapadl do zdejších kolejí a osvojil si návyky jako součástka v soukolí. V rámci týdne a delších časových jednotek však členění podléhalo určitým pravidelným obměnám, které se objevovaly teprve

ponenáhlu, jedna poprvé, když druhá se už opakovala; i toto byl každodenní úkaz týkající se jak věcí, tak tváří, a Hans Castorp se tedy na každém kroku měl čemu učit, podrobněji si všímat toho, co předtím zaznamenal jen letmo, a s vnímavostí svého mládí načerpávat do sebe i to nové.

Ony břichaté nádobky s krátkými hrdly například, které stály na chodbách před některými dveřmi a byly mu nápadné už večer v den jeho příjezdu, obsahovaly kyslík, vysvětlil mu to na jeho dotaz Joachim. Byl v nich čistý kyslík, jedna taková baňka že stojí šest franků, řekl, a ten oživující plyn se podává umírajícím k tomu účelu, aby se před koncem ještě vzpružily a udržely jejich síly – srkají ho hadičkou. Za dveřmi, před nimiž ty baňky stály, leželi umírající pacienti neboli „moribundi“, jak je označil dvorní rada Behrens, když ho Hans Castorp jednou potkal v prvním patře, dvorní rada v bílém plášti a s modrými tvářemi se právě svou veslovitou chůzí pohyboval po chodbě a spolu pak šli ke schodišti.

„Tak co, vy nezúčastněný diváku, jak je?“ spustil Behrens. „Copak děláte, nacházíme před vaším zkoumavým zrakem milost? Je nám ctí, je nám ctí. Nu, naše letní sezóna, ta má něco do sebe, také ji nepřivedli na svět nejhorší rodiče. Však jsem si to nechal něco stát, abych jí trochu napomohl k životu. Ale jaká škoda, že se tu s námi nechcete zdržet přes zimu, vždyť tu miníte pobýt jen osm neděl, jak jsem slyšel? Cože, jenom tři? No to je jen na skok, to nestojí ani za to se svlíknout; nu, jak myslíte. Ale škoda to přece jen je, že tu nebudete v zimě, totiž všechna nóbl smetánka ‚haute volée‘,“ řekl žertem s nemožnou výslovností otvole, „internacionální otvole dole v Davosu, ti všichni přijedou až v zimě, ty byste určitě měl vidět, to byste udělal něco pro své vzdělání. K popukání, když mužští skáčou na těch svých prkýnkách. A pak dámy, panečku, dámy! Strakaté jak rajští ptáci, to vám povím, a náramné záletnice... Tak a teď musím za svým moribundem,“ řekl, „semhle do čísla sedmadvacet. Finální stadium, víte. Co nevidět vyklidí pole. Včera a dnes ještě vyzunkl na padesát baněk kyslíku, požívačník jeden. Jenže už před polednem se zřejmě odeběře ad penates. No tak, Reutře,“ zahlaholil při vstupu, „tak co, neotevřeme si ještě jednu...“ Jeho slova zanikla za dveřmi, které za sebou zaklapl. Ale Hans Castorp stačil v pozadí pokoje kratince zahlédnout na podušce voskový profil mladého muže s řídkým vousem na bradě, který pomalu otáčel veliké oční bulvy ke dveřím.